

**МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ
INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL CONFERENCE**

**ІННОВАЦІЙНА ПАРАДИГМА РОЗВИТКУ
ЕКОНОМІКИ, ФІНАНСІВ, ОБЛІКУ ТА ПРАВА**

**INNOVATIVE DEVELOPMENT PARADIGM OF
ECONOMICS, FINANCE, ACCOUNTING AND LAW**

**Збірник тез доповідей
Book of abstracts**

**15 вересня 2021 р.
September 15, 2021**

**м. Полтава, Україна
Poltava, Ukraine**

**МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА
КОНФЕРЕНЦІЯ
INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL
CONFERENCE**

**ІННОВАЦІЙНА ПАРАДИГМА РОЗВИТКУ
ЕКОНОМІКИ, ФІНАНСІВ, ОБЛІКУ ТА ПРАВА**

**INNOVATIVE DEVELOPMENT PARADIGM OF
ECONOMICS, FINANCE, ACCOUNTING AND LAW**

**Збірник тез доповідей
Book of abstracts**

**15 вересня 2021 р.
September 15, 2021**

**м. Полтава, Україна
Poltava, Ukraine**

УДК 33
ББК 65

Інноваційна парадигма розвитку економіки, фінансів, обліку та права: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції (Полтава, 15 вересня 2021 р.). Полтава: ЦФЕНД, 2021. 71 с.

У збірнику тез доповідей представлено матеріали учасників Міжнародної науково-практичної конференції «Інноваційна парадигма розвитку економіки, фінансів, обліку та права» з:

Sumgayit State University

Uniwersytet Wrocławski

Белорусский государственный экономический университет

Брестский государственный технический университет

Вінницький національний аграрний університет

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

ДНЗ «Богуславський ЦПТО»

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»

Західноукраїнський національний університет

Институт экономики НАН Беларуси

Київський національний лінгвістичний університет

Київський національний торговельно-економічний університет

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Миколаївський національний університет ім. В. О. Сухомлинського

Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого

Сумський будівельний коледж

Сумський національний аграрний університет

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Університет «Україна»

Університет Григорія Сковороди у Переяславі

Університет митної справи та фінансів України

Університет державної фіскальної служби України

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

У збірнику тез доповідей висвітлюються результати наукових досліджень з актуальних питань економіки, фінансів, обліку та права.

Тематика конференції охоплює актуальні проблеми: економічної теорії та історії економічної думки; світового господарства і міжнародних економічних відносин; економіки та управління національною економікою; економіки та управління підприємствами; продовольчої безпеки та екологічної політики в сучасному світі; підприємництва, торгівлі та біржової діяльності; демографії, економіки праці, соціальної економіки і політики; туризму та готельно-ресторанної справи; бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту; фінансів, банківської справи, страхування; маркетингу; менеджменту; логістики та транспорту; публічного управління та адміністрування; історії та теорії держави та права, філософії права; цивільного права та процесу, сімейного права, житлового права, міжнародного приватного права.

Видання розраховане на науковців, викладачів, працівників органів державного управління, студентів вищих навчальних закладів, аспірантів, докторантів, працівників державного сектору економіки та суб'єктів підприємницької діяльності.

**ЦЕНТР
ФІНАНСОВО-
ЕКОНОМІЧНИХ
НАУКОВИХ
ДОСЛІДЖЕНЬ**

© Автори тез, 2021

© Центр фінансово-економічних наукових досліджень, 2021

Офіційний сайт: <http://www.economics.in.ua>

**ЗМІСТ
CONTENTS**

СЕКЦІЯ 1. ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ SECTION 1. ECONOMIC THEORY AND HISTORY OF ECONOMIC THOUGHT ...	6
<i>Мороз Є. О.</i> ПОЛІТИЧНІ ФАКТОРИ ЕКОНОМІЧНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ	6
СЕКЦІЯ 2. СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ SECTION 2. WORLD AGRICULTURE AND INTERNATIONAL ECONOMIC RELATIONS	8
<i>Тавгенъ Е. О.</i> ПЕРСПЕКТИВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ ВНЕШНЕТОРГОВОГО СОТРУДНИЧЕСТВА С НЕПАЛОМ.....	8
СЕКЦІЯ 3. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНОЮ ЕКОНОМІКОЮ SECTION 3. ECONOMICS AND MANAGEMENT OF THE NATIONAL ECONOMY	10
<i>Борзенко О. О.</i> АНАЛІЗ РОЗПОДІЛУ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ ТА НАПРЯМІВ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ	10
<i>Князев С. І., Яненко І. Г.</i> СТРАТЕГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ІНФОРМАЦІЙНО-ЦИФРОВОЇ РЕІНДУСТРІАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ.....	11
<i>Нестеренко С. С.</i> АНАЛІЗ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЛІСОВОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ.....	12
<i>Филиппова Т. В., Кривицкая Т. В.</i> ГЛОБАЛЬНЫЕ ВЫЗОВЫ И НОВЫЕ РЕАЛИИ РАЗВИТИЯ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ НА 2021 – 2025 ГОДЫ.....	14
<i>Филиппова Т. В., Будурян Т. А.</i> ОСНОВНЫЕ ИТОГИ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ (2016 – 2020 ГГ.)	15
СЕКЦІЯ 4. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ SECTION 4. ECONOMICS AND MANAGEMENT OF ENTERPRISES.....	17
<i>Huseynov Q. S.</i> CONCEPTUAL APPROACH TO NATURAL MONOPOLY REFORM PROBLEMS IN AZERBAIJAN	17
<i>Самойленко Д. М.</i> ПИТАННЯ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ	18
<i>Могильна Л. М., Славко В. В.</i> ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ	20
<i>Horej Malwina</i> SZACOWANIE WARTOŚCI MARKI KORPORACJI TRANSNARODOWEJ NA PRZYKŁADZIE BRAND FINANCE GLOBAL 500	21
СЕКЦІЯ 5. ПІДПРИЄМНИЦТВО, ТОРГІВЛЯ ТА БІРЖОВА ДІЯЛЬНІСТЬ SECTION 5. ENTREPRENEURSHIP, TRADE AND EXCHANGE ACTIVITIES	23
<i>Бердар М. М.</i> ІННОВАЦІЙНІ БІЗНЕС-МОДЕЛІ ЯК ІНСТРУМЕНТ СУЧАСНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА	23
<i>Горобченко О. А.</i> УКРАЇНСЬКА Е-КОМЕРЦІЯ: ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ І ТРЕНДИ	24

СЕКЦІЯ 6. ДЕМОГРАФІЯ, ЕКОНОМІКА ПРАЦІ, СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА І ПОЛІТИКА	
SECTION 6. DEMOGRAPHY, ECONOMICS OF LABOR, SOCIAL ECONOMICS AND POLICY	26
<i>Зданевич П. С., Шурьякова Ю. В.</i> РАЗВИТИЕ ЖИЛИЩНОГО СТРОИТЕЛЬСТВА В ГОРОДАХ-СПУТНИКАХ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ. ИНДИВИДУАЛЬНОЕ ЖИЛИЩНОЕ СТРОИТЕЛЬСТВО.....	26
<i>Назаренко Н. В., Косіашвілі Д. Е., Нікіфорова А. Г.</i> РИНОК ПРАЦІ В УКРАЇНІ 2021	27
<i>Меленчук В. Р., Хололович Д. В., Иванова А. С.</i> РАЗВИТИЕ ЖИЛИЩНОГО СТРОИТЕЛЬСТВА В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ.....	29
<i>Чабан Г. В.</i> ПРОФЕСІЙНА НЕРІВНІСТЬ НА РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ	30
СЕКЦІЯ 7. ТУРИЗМ ТА ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННА СПРАВА	
SECTION 7. TOURISM AND HOTEL-RESTAURANT BUSINESS	32
<i>Кучерява Г. О.</i> КРУЇЗНИЙ ТУРИЗМ ЯК ПЕРСПЕКТИВНА ГАЛУЗЬ ІНДУСТРІЇ ПОДОРОЖЕЙ.....	32
<i>Лебедєва І. М.</i> ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕТНОКУЛЬТУРНОГО ТУРИЗМУ В АФРИКАНСЬКОМУ ТУРИСТИЧНОМУ РЕГІОНІ.....	33
<i>Гедін М. С.</i> ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЛОВОГО ТУРИЗМУ В КРАЇНАХ ЄВРОПИ	34
СЕКЦІЯ 8. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ	
SECTION 8. ACCOUNTING, ANALYSIS, AND AUDIT	36
<i>Коваль Л. В.</i> ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА ЩОДО ГУДВІЛУ ПІДПРИМСТВА	36
<i>Олієвська М. Г.</i> ЗНАЧЕННЯ ТА ПЕРЕПОНИ НЕФІНАНСОВОГО ЗВІТУВАННЯ	37
<i>Ус А. О.</i> ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ ТРЕНДИ В АУДИТІ РОЗВИТКУ ТОРГОВЕЛЬНИХ МЕРЕЖ.....	38
СЕКЦІЯ 9. ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА, СТРАХУВАННЯ	
SECTION 9. FINANCE, BANKING, INSURANCE	40
<i>Борейко Н. М.</i> МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ АНАЛІЗУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ ДЛЯ ВСТАНОВЛЕННЯ ОБСЯГІВ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ	40
<i>Гвоздей Н. І.</i> ПОСЕРЕДНИЦЬКІ ОПЕРАЦІЇ БАНКУ НА ФОНДОВОМУ РИНКУ	42
<i>Ізюмська В. А., Калашнікова Ю. М.</i> СУТНІСТЬ СТРАХОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ	44
<i>Мальцева А. С., Рудь І. Ю.</i> ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ СТРАХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ	45
<i>Сидорчук А. А.</i> FINANCIAL INSTRUMENTS FOR HOUSEHOLD SAVINGS	47
<i>Созонова Н. О.</i> ДЕЯКІ ПИТАННЯ НОРМАТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В СФЕРІ СТРАХУВАННЯ	48
СЕКЦІЯ 10. МАРКЕТИНГ	
SECTION 10. MARKETING	50

<i>Муштай В. А., Мартіян М. А.</i> СПЕЦИФІКА ВИКОРИСТАННЯ КОНЦЕПЦІЙ МАРКЕТИНГУ В ЗАКЛАДАХ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ.....	50
СЕКЦІЯ 11. ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА ТА ЕКОЛОГІЧНА ПОЛІТИКА В СУЧАСНОМУ СВІТІ SECTION 11. FOOD SAFETY AND ECOLOGICAL POLICY IN THE MODERN WORLD	52
<i>Гагач І. Л., Соломко О. Б.</i> ЦІЛЬ ВПРОВАДЖЕННЯ НАССР В ПІДГОТОВЦІ ВИСОКОКВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ ПРОФЕСІЙН-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ.....	52
СЕКЦІЯ 12. МЕНЕДЖМЕНТ SECTION 12. MANAGEMENT	54
<i>Пахаренко О. В.</i> ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ МЕРЕЖЕВОЮ ВЗАЄМОДІЄЮ ЗАЛЕЖНО ВІД СТАДІЇ ЖИТТЄВОГО ЦИКЛУ ПІДПРИЄМСТВ	54
СЕКЦІЯ 13. ЛОГІСТИКА ТА ТРАНСПОРТ SECTION 13. LOGISTICS AND TRANSPORT	56
<i>Филиппова Т. В., Кривицкая Т. В.</i> ЦЕЛЬ, ЗАДАЧИ И СТРУКТУРА ГОСУДАРСТВЕННОЙ ПРОГРАММЫ «ТРАНСПОРТНЫЙ КОМПЛЕКС» НА 2021–2025 ГОДЫ	56
СЕКЦІЯ 14. ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ SECTION 14. PUBLIC MANAGEMENT AND ADMINISTRATION	58
<i>Бабінець О. П.</i> ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ДЕЗУРБАΝІЗАЦІЇ.....	58
<i>Маленко А. М., Сороківська О. А.</i> НАПРЯМИ ТА ІНСТРУМЕНТИ ОПЕРАТИВНОГО ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ НАДАННЯ Е-ПОСЛУГ ТЕРИТОРІАЛЬНИМИ ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ МІГРАЦІЙНОЇ СЛУЖБИ	60
<i>Коруняк А. В.</i> ОСОБЛИВОСТІ ПРИТЯГНЕННЯ СТАРОСТИ ДО ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ.....	62
<i>Тірбах Л. В.</i> УПРАВЛІННЯ ПРОЄКТАМИ В ПУБЛІЧНОМУ АДМІНІСТРУВАННІ.....	63
СЕКЦІЯ 15. ІСТОРІЯ ТА ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА, ФІЛОСОФІЯ ПРАВА SECTION 15. HISTORY AND THEORY OF STATE AND LAW, PHILOSOPHY OF LAW	65
<i>Камінський А. С.</i> ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ ПІДЗАКОННОГО АКТУ В УКРАЇНІ	65
<i>Maksurov A. A.</i> COORDINATION OF THE USE OF LEGAL PROTECTION OF PERSONAL DATA.....	66
СЕКЦІЯ 16. ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС, СІМЕЙНЕ ПРАВО, ЖИТЛОВЕ ПРАВО, МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО SECTION 16. CIVIL LAW AND PROCEDURE, FAMILY LAW, HOUSING LAW, INTERNATIONAL PRIVATE LAW	68
<i>Лапыр М. В.</i> БЕЗВОЗМЕЗДНЫЕ ВКЛАДЫ В ИМУЩЕСТВО ОБЩЕСТВА С ОГРАНИЧЕННОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТЬЮ.....	68
<i>Сєдова П. І.</i> СУДОВЕ РІШЕННЯ У ЦИВІЛЬНИХ СПРАВАХ: ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ КЛАСИФІКАЦІЇ	69

СЕКЦІЯ 1

SECTION 1

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ТА
ІСТОРІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ
ECONOMIC THEORY AND
HISTORY OF ECONOMIC THOUGHT

УДК 338.2

Мороз Є. О.

аспірант,

Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана

ПОЛІТИЧНІ ФАКТОРИ ЕКОНОМІЧНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Економічна сфера вже давно не існує незалежно від інших сфер. Ще в ХХ сторіччі відомий вчений Карл Поланьї у своїй праці «Велика трансформація» зазначив, що корені фашизму та соціалізму знаходяться в занепаді ринкової системи. Саме через це економічна сфера вийшла за свої рамки та відбулися перетворення в інших сферах, політичній, соціальній, культурній, релігійній [1, с. 131].

Вплив політичних факторів на економічну трансформацію у той же період отримав емпіричне підтвердження і в Радянському Союзі, і в нацистській Німеччині. Процеси колективізації та націоналізації в тому ж ступені як і процеси централізованого планування капіталістичного господарства переформатовували соціально-економічні відносини цих країн, визначало характер їх подальшого розвитку.

Фактично, саме вплив політичних факторів є визначальним при розгляді процесу економічної трансформації. Погляди Карла Поланьї щодо впливу політичної сфери на інші, у тому числі і економічну, розвинув угорський економіст Янош Корнаї, який приділяв значну увагу саме дослідженню трансформаційних процесів, зокрема, впливу політичної сфери на соціальну через економіку. Розглядаючи кожен блок як окремих блоків (влада, власність, механізм координації, економічний та соціальний блок), угорський вчений дослідив, як глибина та якість змін у кожному з них впливатиме на інші сфери [2, с. 388 – 389]. Так, наприклад, зміни у розподілі прав власності в контексті економічної трансформації визначатимуть зміни в механізмі координації. А визначати характер розподілу прав власності будуть саме зміни у політичній структурі та ідеології.

Попри визначальний характер політичних факторів, кінцевою метою економічної трансформації для постсоціалістичних країн є покращення рівня соціальної сфери. «ХХ сторіччя було сторіччям соціальних трансформацій» – саме такої думки притримувався економіст Пітер Друкер. Він зазначав, що політична сфера мала дійсно важливе значення у контексті економічних трансформацій, однак найбільш актуальні проблеми, які породжуються під час трансформаційного процесу, пов'язані саме із соціальними трансформаціями. Друкер також наголошував на тому, що ХХІ сторіччя повинно стати епохою соціальних та політичних трансформацій, і саме ці зміни можна спостерігати на сьогоднішній день [3, с. 72].

У політичній площині економічні перетворення реалізуються через реформи. Вони є юридичною формою структурних зрушень, які відбуваються під час зламу старої системи та створення нової. Зміст реформ пов'язаний із впровадженням таких змін, які мають довгостроковий та суттєвий вплив на систему. При цьому самі реформи не змінюють систему за своїм змістом, хоча мають визначальне значення на її подальший вектор розвитку.

Деградувати система може лише тоді, коли існуюча політична система не відповідає на виклики та потреби суспільства. Яскравим прикладом цього є корупція: якщо розглянути природу появи цього явища в Україні, то можна побачити, що її зародження розпочалося ще в радянські часи, а головною передумовою став колективний характер відносин власності на засоби виробництва, за якого права на неї були досить розмитими (спільне використання при відсутності відповідальності).

Саме у дослідженнях економічної трансформації постсоціалістичних країн є відповіді на питання, яким чином політичні фактори впливають на розвиток країни. У неоліберальних балтійських або ж східноєвропейських країнах (Польщі, Угорщини, Чехії та Словаччини) відсутність прямого державного втручання в економічні процеси та процеси політичної стабілізації і демократизації сприяли швидкій інтеграції у європейський економічний простір [4, с. 99]. Крім того, формування політично стабільного середовища сприяло реалізації іншої цілі – поширенню та розвитку приватної форми власності шляхом стимулювання ділової активності, а не зміни форми власності існуючих підприємств (на прикладі колишніх радянських країн та України зокрема).

Не менш важливим є вплив політичної сфери на формування адекватної системи інституціонального поля. Для більшості розвинених країн, де формальні інститути переважають над неформальними, цей вплив є більш репрезентативним, оскільки сприяє утворенню сприятливого бізнес-середовища, у якому вплив чинників ризику та невизначеності є мінімальним або прямує до цього значення. Відповідну мету поставили перед собою уряди постсоціалістичних країн, які намагалися досягти не лише ефективної взаємодії держави та ринку, але й створити такі інституційні обмеження, які б сприяли цій взаємодії та не порушували постулати ринкової економіки – свободу вибору та свободу конкуренції.

Пострадянським країнам не вдалося реалізувати повноцінну державну політику через кілька причин. Одна із них пов'язана із існуванням так званого «path dependence» – шляху, які пройшли ці країни, перебуваючи у складі Радянського Союзу. На відміну від інших колишніх соціалістичних країн, вони існували значно довше у цій системі, що у подальшому призвело до серйозних деформацій на політичному та соціальному рівнях.

Незавершеність процесу постсоціалістичної трансформації у пострадянських країнах пояснюється не стільки відсутністю євроінтеграційної складової, скільки змістом самих реформ, а також тих елементів, що є притаманними ринку. Навіть на першому етапі зламу політичної ідеології деякі країни зіштовхнулися із значними труднощами, внаслідок чого деякі з них були змушені сповільнити трансформаційний процес. Якщо розглядати динаміку макроекономічних індикаторів, то можна побачити, що вона стабілізувалася, але не змогла досягнути показників дотрансформаційного періоду.

Саме у ролі держави та впливі політичних факторів і полягають основні причини невдач української економіки. Попри впровадження ринкових механізмів, участь держави у економічній сфері залишалася і залишається досить відчутною.

Список літератури

1. Поланьї К. Великая трансформация: политические и экономические истоки нашего времени / пер. с англ. А. А. Васильева, С. Е. Федорова, А. П. Шурбелева. Под общ. ред. С. Е. Федорова. С.-Пб.: «Алетейя», 2002. 320 с
2. Корнай Я. Социалистическая система. Политическая экономия коммунизма. М.: ИП «Журнал Вопросы экономики», 2000. 672 с.
3. Drucker P. The age of social transformation. Atlantic Monthly. 1994. № 274. P. 53 – 80.
4. Bohle D., Greskovits B. The State, Internalisation and Capitalist Diversity in Eastern Europe. Competition and Change. 2007. № 2. P. 89 – 114.

СЕКЦІЯ 2

SECTION 2

СВИТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І
МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ
WORLD AGRICULTURE AND
INTERNATIONAL ECONOMIC RELATIONS

УДК 339.9

Тавгень Е. О.

магістр економічних наук,
научний співробітник Центра мировой економіки,
Інститут економіки НАН Білорусі

**ПЕРСПЕКТИВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ ВНЕШНЕТОРГОВОГО
СОТРУДНИЧЕСТВА С НЕПАЛОМ**

Федеративная Демократическая Республика Непал – государство в Южной Азии, относящееся к наименее развитым странам мира, около четверти населения которого проживет за чертой бедности. Непал сильно зависит от денежных переводов иностранных работников: они составляют до 28% ВВП. Сельское хозяйство является основой экономики, обеспечивая средства к существованию для двух третей населения, однако на его долю приходится менее трети ВВП. Вклад промышленности в ВВП достигает 15%, а услуг - 57%. Промышленное производство представлено переработкой сельскохозяйственной продукции, в том числе бобовых, джута, сахарного тростника, табака и зерна.

Среди преимуществ для развития внешнеторговых отношений с Непалом можно выделить:

- приток денежных переводов от экспатриантов, которые являются основным источником экономического роста и поддерживают потребление домохозяйств;
- относительно развитый сектор услуг, в частности туризм;
- финансовую и техническую поддержку со стороны Индии и Китая;
- получение дополнительных средств в виде международной помощи;
- политическую трансформацию, обеспечивающую стабильность [1].

К недостаткам ведения бизнеса с Непалом относятся:

- сильная зависимость от сельскохозяйственного сектора, уязвимость перед изменениями климатических условий;
- изолированность и труднодоступность многих регионов страны;
- значительный экономический ущерб от землетрясений в 2015 году;
- низкая производительность обрабатывающей промышленности;
- низкий уровень диверсификации экспортных поставок (предметы одежды и сельскохозяйственная продукция);
- чрезмерная зависимость от индийской экономики, учитывая валютную привязку (1 индийская рупия = 1,6 непальской рупии).

Наиболее выгодные области внешнеторгового и инвестиционного сотрудничества охватывают промышленное производство, строительство, сельское хозяйство, энергетику, здравоохранение.

Географическая близость Непала к Индии и Китаю, где наблюдается самый большой всплеск численности представителей среднего класса в мировой истории, открывает возможности для развития мясомолочной промышленности, поскольку потребление этих продуктов будет только нарастать. Семена, зерновые культуры и удобрения также пользуются спросом, так как местные фермеры могут комбинировать традиционные и современные методы органического земледелия для выращивания продуктов питания с учетом быстрого роста цен на них [2]. На непальском рынке расширилось присутствие безалкогольных напитков, этилового спирта, спиртных напитков и ликеров. К другим

перспективним підсекторам належать: бобові культури, хлібобулочні і кондитерські вироби, рослинні масла, желатинові капсули для ліків, готові харчові вироби.

Непал відчуває гостру потребу в покращенні інфраструктури, яка була сильно пошкоджена в результаті землетрясень 2015 року. Порядку 1,5 млрд долл. США (більше однієї десятої від загального бюджету) було виділено тільки на оновлення транспортної інфраструктури. Великі сумми направляються в енергетику, в основному гідроенергетику (750 млн долл. США), і авіацію (140 млн долл. США). Крім модернізації існуючого міжнародного аеропорту Трибуван в Катманду, де функціонує вже застаріла радіолокаційна система і є лише одна взлітно-посадочна смуга, планується створення трьох нових міжнародних аеропортів [3]. Продажі авіаційних запчастин, радіолокаційних систем, обладнання для авіаційної зв'язі, навігаційних пристроїв, світосигнальних систем для взлітно-посадочних смуг, наземного допоміжного обладнання і систем забезпечення безпеки є вигідними напрямками розвитку співпраці.

Енергетичні потреби Непалу становлять більше 1400 МВт, що перевищує наявні електроенергетичні потужності країни. В сухі зимні місяці виробництво енергії в межах гідроенергетичних проєктів падає більше ніж на дві треті, в результаті чого Непал залежить від імпорту електроенергії. Часта нехватка нафти і висока ціна експлуатації дизельних генераторів змусили деякі підприємства, міські домогосподарства і сільські громади перейти на сонячну енергію. Особливий попит виявляється на сонячні панелі, інвертори, батареї, сонячні водонагрівачі.

На сьогоднішній день освоєно тільки 2% гідроенергетичного потенціалу Непалу, хоча уряд прогнозує надлишок енергії в середньостроковому періоді. Ідеє реалізації декількох гідроенергетичних проєктів. Найбільшим інтересом на непальському ринку користуються обладнання для гідроелектростанцій, турбіни, генератори, механізми для регулювання потужності, геодезичні прилади, проводи для ліній електропередач, важка і землеройна техніка.

В останні роки відзначається зростання імпорту медичного обладнання. Лікарні і медичні центри по-ранішньому відчувають потребу в модернізації і оснащенні своїх дослідницьких і лікувальних установ, щоб підвищити конкурентоспроможність надаваних послуг. До категорії востребованих товарів належать: рентгеновські і ультразвукові апарати; обладнання для електрокардіограм; лабораторне обладнання; інструменти і прилади, що використовуються в хірургії, стоматології і ветеринарії; електромедичні і оптичні прилади.

Незважаючи на те, що Непал по-ранішньому належить до групи найменш розвинутих країн з низьким рівнем доходів і характеризується географічною, фінансовою і комерційною ізоляцією, держава представляє собою динамічний ринок з молодим населенням і ростючим середнім класом, а кількість перспективних можливостей в секторі інфраструктури (гідроенергетика, відновлювані джерела енергії, транспорт, міська інфраструктура) чітко визначено збільшиться в найближчі роки.

Список літератури

1. Nepal: Risk Assessment. URL: <https://globaledge.msu.edu/countries/nepal/risk> (11.05.2020).
2. Nepal. URL: <https://www.aciar.gov.au/south-asia/nepal> (03.09.2021).
3. Investment in Nepal. URL: <https://mofa.gov.np/about-nepal/investment-in-nepal> (20.06.2020).

СЕКЦІЯ 3 ||| **ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНОЮ ЕКОНОМІКОЮ**
SECTION 3 ||| **ECONOMICS AND MANAGEMENT OF THE NATIONAL ECONOMY**

УДК 352.075

Борзенко О. О.

д.е.н., професор,
завідувач сектором міжнародних фінансових досліджень,
ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»

**АНАЛІЗ РОЗПОДІЛУ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ МІСЦЕВИХ
БЮДЖЕТІВ ТА НАПРЯМІВ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ**

Вагомим чинником соціально-економічного розвитку будь-якої країни, області, району, міста є бюджетні видатки, які в умовах демократичного суспільства виступають основним джерелом забезпечення життєвих потреб громадян. Аналіз певного місцевого бюджету надасть можливість дослідити рівень розподілу використання фінансових ресурсів регіону, відповідність наявних доходів потребам регіонального розвитку, що є необхідною умовою «керованості» бюджетного процесу, посилення впливу бюджетного регулювання на соціально-економічний розвиток.

Видаткова частина місцевого бюджету відображає наслідки соціально-економічних процесів в країні, адже видатки місцевого бюджету безпосередньо пов'язані з інтересами широких верств населення регіону й суттєво впливають на загальний соціальний стан у державі й насамперед на рівень добробуту населення, освіченості, забезпеченості медичними послугами, а також послугами в галузі культури, спорту, соціальної захищеності на випадок непередбачуваних обставин.

Отже, державні видатки є критерієм досягнення вищого критерію справедливості в розподілі державних благ з метою досягнення граничного рівня добробуту для кожного члена суспільства [1, с. 72].

Видатки місцевих бюджетів відображають ті ж соціально-економічні відносини, що й видатки державного бюджету, але на місцевому рівні й з урахуванням регіональних особливостей, функцій і повноважень органів місцевого самоврядування. Формування бюджетних видатків розпочинається на етапі їхнього планування. За основу беруть прогнозоване й очікуване виконання бюджету за попередній період, звітні дані про виконання бюджету за видатками, що є в розпорядженні Міністерства фінансів України, фінансових органів, як правило, за півріччя, доповнюють оцінкою очікуваного виконання показників за видатками за період, що залишається до кінця року. Аналіз звітних показників й оцінка перспективи до кінця року дають змогу визначити очікуване виконання бюджету за видатками. З одержаної суми видатків виключаються ті, які не будуть проведені у плановому році.

Регулювання бюджетних видатків виявляється насамперед у цільовому спрямуванні бюджетних коштів. Найважливішим принципом планування бюджетних видатків є дотримання пропозиції розподілу коштів з урахуванням реальної необхідності в них. Видатки бюджету на наступний рік плануються з урахуванням результатів використання бюджетних коштів за попередні періоди, коефіцієнтів зростання. Це дає змогу обґрунтувати доцільність збільшення бюджетних видатків і правильно спланувати їх на майбутнє [2, с. 137].

Враховуючи достатньо низьку частку капітальних видатків у структурі видатків місцевих бюджетів, виникає потреба в стимулюванні інвестиційних процесів. З цією метою Бюджетним кодексом України було запроваджено формування бюджету розвитку як складової частини спеціального фонду місцевих бюджетів (стаття 71) [3].

Бюджет розвитку використовується як важіль бюджетної політики у випадку відновлення економіки після значних економічних потрясінь, фінансових криз тощо. Тобто, ресурси спрямовуються в основному у основні виробничі фонди, створення нових робочих місць, посилюючи інвестиційну складову економічного розвитку і т. і.

Також в Україні створено Державний фонд регіонального розвитку у складі загального фонду Державного бюджету для виконання інвестиційних програм і проектів

регіонального розвитку (у тому числі проектів співробітництва та добровільного об'єднання територіальних громад), що мають на меті розвиток регіонів, створення інфраструктури індустриальних та інноваційних парків, спортивної інфраструктури. Зазначені проекти і програми повинні відповідати пріоритетам, визначеним у Державній стратегії регіонального розвитку та відповідних стратегіях розвитку регіонів, а також на реалізацію проектів – переможців «Всеукраїнського громадського бюджету».

Новим інструментом у розподілі коштів місцевих бюджетів є бюджети участі (громадський бюджет) – механізм взаємодії органів місцевого самоврядування з громадянськістю, спрямований на залучення громадян до участі в бюджетному процесі, зокрема шляхом прямої демократії, через визначення пріоритетів бюджетних витрат чи подання проектів, об'єднання в проектні команди, голосування за такі проекти, здійснення контролю за їх реалізацією. Тобто, це публічний та демократичний процес, який надає можливість кожному жителю брати участь в розподілі коштів місцевого бюджету через створення проектів для покращення міста та/або голосування за них. Іншими словами, це спосіб визначення видатків частини міського бюджету за допомогою прямого волевиявлення мешканців.

Список літератури

1. Дем'янишин В. Г., Тулюлюк А. С. Проблеми сутності та складу видатків місцевих бюджетів. *Світ фінансів*. 2008. № 3 (16). С. 135 – 144.
2. Лободіна З. Трансформація видатків місцевих бюджетів у контексті бюджетної децентралізації. *Світ фінансів*. 2015. № 1. С. 69 – 82.
3. Проект Основних напрямів бюджетної політики на 2018 – 2020 роки. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/DH53300A.html.

УДК 332:330

Князєв С. І.

чл-корр. НАН України, д.е.н., доцент
вчений секретар Бюро ВЕ НАН України,
Президія НАН України,

Яненко І. Г.

д.е.н., доцент,
провідний науковий співробітник
сектору цифрової економіки,

ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»

СТРАТЕГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ІНФОРМАЦІЙНО-ЦИФРОВОЇ РЕІНДУСТРІАЛІЗАЦІ ЕКОНОМІКИ

Цифрова трансформація впливає на господарство комплексно та різноманітними способами, вимагаючи посилення стратегічних підходів до управління. Тридцять чотири країни ОЕСР мають національну цифрову стратегію для посилення координації політики на найвищих рівнях управління, найчастіше прем'єр-міністра або спеціального міністерства чи органу влади. Цей стратегічний підхід є особливо очевидним у контексті нових технологій: до середини 2020 року 24 країни ОЕСР мали національну стратегію штучного інтелекту, з сильним акцентом на адаптацію та навички. З 2017 року багато країн ОЕСР випускають національні стратегії 5G. Крім того, більшість із них мають комплексні стратегії цифрової безпеки, хоча в багатьох випадках вони відокремлені від національних цифрових планів і не мають незалежних інструментів бюджету та оцінки.

Стратегічне бачення цифрової реіндустріалізації економіки в Україні можливо викласти на основі підходу ОЕСР, який включає сім взаємопов'язаних вимірів: доступ, використання, інновації, робочі місця, суспільство, довіра та відкритість ринку. Технології, дані та бізнес-моделі при цьому вважаємо рушійними силами, що лежать в основі цифрової трансформації.

Необхідна зважена політика у всіх цих вимірах, щоб цифрова трансформація працювала для зростання та добробуту. Також слід враховувати наскрізні питання, такі як

стать, навички, цифровий уряд та управління даними. Криза COVID-19 посилює необхідність всебічного підходу до цифрової трансформації. У міру розвитку кризи охорони здоров'я та економіки компроміси між цілями політики могли змінитися. Переоцінка існуючої цифрової політики має передбачати встановлення підходу до управління, який підтримує координацію, формулювання стратегічного бачення, оцінку ключових цифрових тенденцій та політики, а також розробку та реалізацію комплексної стратегії.

Розвинені країни посилюють свій стратегічний підхід до політики цифрової трансформації. Національні цифрові стратегії дедалі більше координуються на найвищих рівнях управління. До середини 2020 року понад 60 країн мали національну стратегію штучного інтелекту (ШІ). Пріоритетні напрямки включають дослідження та розробки, пов'язані зі ШІ (Канада, США, Європейська Комісія), прийняття ШІ (Фінляндія, Німеччина, Корея) та навички ШІ (Австралія, Фінляндія, Великобританія, США).

Блокчейн та квантові обчислення привертають все більшу увагу політики у всьому світі. Кілька країн вже затвердили стратегію блокчейну (Австралія, Китайська Народна Республіка, Німеччина, Індія, Швейцарія). Інші (наприклад, Франція, Італія) ще розробляють її. Квантові обчислення здатні вирішити проблеми обчислювання, які неможливо вирішити на будь-якому класичному комп'ютері. Це також може пришвидшити інновації у широкому діапазоні областей, включаючи сільське господарство, розробку ліків та енергетику, а також виробництва автомобілів та літаків. Дослідження квантових технологій є глобальним напрямком. Трійкою лідерів є США (квантові обчислення), Європа (квантова механіка) та Китай (квантова комунікація та криптографія).

Вирішення соціально-економічних наслідків пандемії COVID-19 стало пріоритетом політики в цифровій сфері. Уряди, наукові кола та підприємства країн ОЕСР (Великобританія, США) швидко розробили системи штучного інтелекту для прогнозування та моніторингу розповсюдження хвороби та просування медичних досліджень. Національні органи охорони конфіденційності ОЕСР, а також Європейська рада з захисту даних та Рада Європи видали вказівки щодо збору, обробки та обміну персональними даними щодо COVID-19. Агенції цифрової безпеки в таких країнах, як Канада, Чехія та США, відповіли на кризу COVID-19 підвищенням обізнаності, моніторингом загроз та наданням допомоги.

УДК 338.4

Нестеренко С. С.

к.е.н., доцент,
директор інституту економіки та менеджменту
Університету «Україна»

АНАЛІЗ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЛІСОВОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

Надзвичайно важливим є проведення аналізу лісоресурсного потенціалу нашої держави як вагомого чинника, що обумовлює рівень конкурентоспроможності лісогосподарського комплексу. На сьогоднішній день загальна площа земель лісогосподарського призначення України становить 10,4 млн. га, з них, вкриті лісовою рослинністю – 9,6 млн. га, а загальний запас деревини перевищує 2,1 млрд. м³. Проведений в 2011 році повний загальнодержавний облік лісів виявив достатньо позитивні тенденції збільшення лісоресурсного потенціалу галузі за останні п'ятдесят років:

- площа земель лісогосподарського призначення зросла на 21 %;
- запас деревостанів збільшився майже в 3 рази;
- в той же час площа територій та об'єктів природно-заповідного фонду на лісових землях збільшилась в 4 рази, тобто на половині вкритих лісовою рослинністю земель заборонено проведення рубок головного користування, що не завжди дозволяє ефективно їх використовувати;
- більша половина лісових насаджень створені штучно.

Лісистість України становить 15,9 % і має дуже велику варіативність – від 3,7 % в Запорізькій та Миколаївській областях до 51,4 % в Закарпатській. Дослідження забезпеченості

лісовими ресурсами окремих регіонів України свідчить, що найбільшу площу вкритих лісовою рослинністю земель мають Житомирська (989,0 тис. га), Рівненська (731,7 тис. га), Чернігівська (656,6), Закарпатська (652,9), Львівська (626,4), Волинська (632,4) та Київська (632,2 тис. га) області. Порівняно середнім рівнем зазначеного показника характеризуються окремі регіони зон Лісостепу (Вінницька, Черкаська, Сумська, Харківська області), а також Карпат (Івано-Франківська область) та Криму. Інші області, які відносяться до лісостепової та степової зон, відзначаються низьким значенням показника лісистості [1].

В породному складі лісів спостерігається позитивна тенденція за останні 15 років – площі корінних деревостанів сосни збільшилися на 1,2 % та складають практично 35 %, дуба високостовбурного – на 1,4 % та складають 22%, бука – на 4,9 % та складають 9 %, ясена – на 29,8 % (відповідно – 2,4 %). Вікова структура лісових насаджень наблизилась до оптимальної – відсоток стиглих і перестійних хвойних насаджень зріс з 8 до 11, твердолистяних з 20 до 23, м'яколистяних з 24 до 28. Слід зазначити, що віковий склад лісових насаджень формувався під впливом заліснення великих площ зрубів у післявоєнний період в результаті чого найбільшу частку займають середньовікові деревостани – 47,5 %, а середній вік деревостанів становить понад 60 років. У віковій структурі переважають середньовікові насадження, частка стиглих та перестиглих насаджень 18,7 %.

Запас деревини в лісах оцінюється в межах 2,1 млрд. м³. За рік в лісах України в середньому приростає 35,5 млн м³ деревини, а його використання у 2019 р. у вигляді розрахункової лісосіки складало 70,9 % (в європейських країнах цей відсоток коливається в межах 70 – 80 %). Середньорічний приріст деревини на 1 га у лісах Державного агентства лісових ресурсів України дорівнює 3,9 м³ на 1 гектар і варіює в межах від 5,0 м³ в Карпатському регіоні до 2,5 м³ у Степовій зоні [3]. Слід відмітити і позитивну тенденцію збільшення запасу деревостанів, що свідчить про зростання лісоресурсного потенціалу лісових насаджень і галузі в цілому. Нині в лісах Державного агентства лісових ресурсів України запас на 1 гектарі складає близько 240 м³ (7-ме місце в Європі), в той час як в Польщі він складає 219 м³, Білорусі – 183 м³, Швеції – 119 м³ [2]. Слід зазначити, що в цілому вказаний показник в Україні дещо нижчий і складає 218 м³ (9-ме місце в Європі) за рахунок лісових насаджень реформованих ще в останнє десятиліття минулого століття сільськогосподарських підприємств, в яких не проводяться необхідні рубки формування та догляду, відсутнє штучне поновлення лісів, а натомість здійснюються неконтрольовані самовільні рубання, які зазначені деревостани лише виснажують та зріджують.

Загалом обсяги відтворення лісів за останні п'ять років склали 201,5 тис. гектарів, що на 6 % більше за площу суцільних зрубів (190,7 тис. га). У відповідності до наказу Держлісагентства від 28.02.2020 № 60 передбачено на 2020 рік проведення відтворення лісів на підприємствах, в установах і організаціях Держлісагентства на площі 35825 га, в тому числі шляхом відновлення лісів – 33751 га, та шляхом лісорозведення або створення нових лісів – 2074 га.

Таким чином, здійснивши аналіз лісосировинного потенціалу лісогосподарського комплексу, узагальнено позитивні та негативні тенденції в контексті зміцнення його конкурентоспроможності. Позитивним, на наш погляд, є такі: площа земель лісогосподарського призначення за п'ятдесят років зросла на 21 % та лісистість території становить 15,9 %; спостерігається збільшення запасу деревостанів; обсяги відтворення лісів за останні п'ять років на 6 % більше за площу суцільних зрубів. Серед негативних тенденцій слід відмітити: висока частка середньовікових деревостанів; на половині вкритих лісовою рослинністю земель заборонено проведення рубок головного користування, що зменшує повноцінне використання ресурсного потенціалу галузі; понад 7% лісових насаджень віднесено до земель запасу, що призводить до їх занепаду та неефективного використання.

Список літератури

1. Соціально-економічний потенціал сталого розвитку України та її регіонів: національна доповідь / за ред. акад. НАН України Е.М. Лібанової, акад. НААН України М.А. Хвесика. К.: ДУ ІЕПСР НАН України, 2014. 776 с.

2. Публічний звіт Державного агентства лісових ресурсів України за 2019 рік. <https://mepr.gov.ua/news/34682.html> (дата звернення – 20.08.2021 р.)

3. Гайда Ю. І., Кузик І. В. Лісопромисловий комплекс України: сучасний стан та доміанти розвитку. Ефективна економіка. 2021. № 3.

УДК 338.1

Филиппова Т. В.

ассистент, м.э.н., ст. преподаватель,
Брестский государственный технический университет,

Кривицкая Т. В.

ассистент, м.э.н., ст. преподаватель,
Брестский государственный технический университет

ГЛОБАЛЬНЫЕ ВЫЗОВЫ И НОВЫЕ РЕАЛИИ РАЗВИТИЯ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ НА 2021 – 2025 ГОДЫ

Современный мир переживает период глубоких перемен в условиях глобальной неопределенности, вызванной пандемией COVID-19. Мировая торговля, уже до коронавируса испытывавшая трудности на фоне международных торговых споров и роста протекционизма, вследствие пандемии серьезно сократилась. Одновременно обострились противоречия, связанные с неравномерностью мирового развития, нарастанием нестабильности в международных отношениях.

Структура международных отношений в таких условиях значительно трансформируется – складываются новые центры политического и экономического влияния. Происходит рассредоточение мирового потенциала силы и развития, трансформация ценностных ориентиров и попытки навязывания собственной шкалы ценностей другим государствам.

В мировой экономике складывается новая реальность, для которой характерны волатильность финансовых и товарно-сырьевых рынков, сокращение глобальных цепочек поставок, разделение глобального экономического пространства на региональные структуры с новыми формами тарифных и нетарифных ограничений.

Глобальные вызовы и угрозы требуют адекватного комплексного ответа, продуманных, согласованных и скоординированных действий всех ветвей власти, государства и общества.

Учитывая новые мировые тренды, Беларусь в предстоящем пятилетии (2021 – 2025 гг.) продолжит свой курс развития, основанный на национальных интересах. При этом республика признает особую значимость поддержания стабильности и безопасности в мире и готова взаимодействовать со всеми странами, ориентированными на конструктивный диалог и плодотворное сотрудничество, в интересах преодоления глобальных вызовов и формирования сбалансированной международной повестки дня.

Главная цель предстоящего пятилетия – обеспечение социальной стабильности в обществе и рост благосостояния граждан за счет качественного роста экономики, наращивания социального капитала, создания комфортных условий для жизни, работы и самореализации. В основе этого – доходы, цены, занятость, доступное жилье, безопасный транспорт, доступные и высокотехнологичные услуги в здравоохранении и образовании. Поставленная цель требует увеличения емкости внутреннего рынка, запуска нового инвестиционного цикла, улучшения деловой среды, снижения рисков и издержек инвесторов и бизнеса.

Среди ключевых задач – сократить зависимость экономического роста от углеводородного сырья, увеличить экспортный потенциал за счет высокотехнологичных товаров, запустить новый инвестиционный цикл.

Основными результатами достижения поставленной цели станут:

– рост ВВП в реальном выражении в 2025 году – не менее чем в 1,2 раза к уровню 2020 года;

– повышение ожидаемой продолжительности жизни до 76,5 года;

– рост инвестиций в основной капитал более чем в 1,2 раза к уровню 2020 года;

– наращивание объемов экспорта товаров и услуг – более 50 млрд долларов США в 2025 году;

– увеличение реальных располагаемых денежных доходов населения за пятилетие в 1,2 раза, включая рост пенсионного обеспечения выше уровня инфляции.

В предстоящем пятилетии задачи демографической политики останутся неизменными – стабилизировать численность населения и создать условия для последующего ее роста.

Приоритеты развития:

1. Счастливая семья – это укрепление традиционных семейных ценностей, в основе которых здоровая семья, физическое и духовное благополучие, воспитание молодежи, обеспечение активной старости, забота о старшем поколении.

2. Сильные регионы – это комфортные и безопасные условия жизни и труда, качественная и доступная социальная инфраструктура, высокая мобильность, инвестиции в новые производства и производительная занятость.

3. Интеллектуальная страна – это образование и обучение, развитие науки, поддержка изобретательства и рационализаторства, раскрытие творческого потенциала. Это образовательная система нового типа, способная отвечать на вызовы современного социально-технологического уклада. Она станет основой для человека, способного ставить перед собой цели и достигать их, имея актуальный набор знаний и умений, оставаясь востребованным в течение всего жизненного пути.

4. Государство-партнер – это укрепление диалога и взаимного доверия между государством и обществом, государством и человеком и государством и бизнесом. Усилия будут направлены на формирование социальной стабильности и благополучие народа.

Список литературы

1. Национальный правовой Интернет-портал Республики Беларусь. URL: <https://pravo.by/document/?guid=3871&p0=P32100292>. Дата доступа: 14.09.2021 года.

УДК 338.1

Филиппова Т. В.

ассистент, м.э.н., ст. преподаватель,
Брестский государственный технический университет,

Будурян Т. А.

ассистент, м.э.н., ст. преподаватель,
Брестский государственный технический университет

ОСНОВНЫЕ ИТОГИ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ (2016 – 2020 ГГ.)

Прошедшее пятилетие (2016 – 2020 гг.) оказалось сложным не только для Беларуси, но и для всего мирового сообщества. Но, несмотря на внешние вызовы и ограничения, нам удалось сохранить внутреннюю стабильность и не допустить обвала экономики.

В мировом рейтинге достижения 17 взаимосвязанных и неразделимых целей в области устойчивого развития, призванных преобразовать наш мир, Беларусь заняла 18-ю позицию среди 166 стран. ВВП на душу населения по паритету покупательной способности возрос за пятилетие на 16 процентов и достиг в 2020 году почти 21 тысячи долларов США. По индексу человеческого капитала Всемирного банка мы вошли в топ-40, заняв 36-е место из 174 государств по уровню производительности труда нового поколения работников.

Подтвердила свой высокий уровень белорусская медицина, прежде всего в педиатрии (особенно неонатологии), кардиологии, онкологии, трансплантологии. Введено в эксплуатацию 69 поликлиник и больниц.

Значимы достижения и в экономике. Инфляция уменьшилась до однозначных величин, ее уровень поддерживался в целевых значениях.

Государство делает упор на развитие бизнеса. Предпринимательство вносит существенный вклад в экономику. Оно обеспечивает более 40 процентов экспорта товаров и 50 процентов ВВП.

Снизилась административная и контрольная нагрузка на бизнес. В рейтинге DoingBusiness-2020 Беларусь заняла 49-ю позицию среди 190 экономик мира.

Созданные комфортные условия работы и преференции позволили получить белорусской IT-индустрии всемирное признание. Треть экспорта услуг приходится на информационно-телекоммуникационные услуги.

Республике удалось сохранить промышленный потенциал и основные узнаваемые в мире белорусские бренды. В мировом рейтинге по индексу конкурентоспособности промышленности Беларусь находится на 47-й позиции из 152 стран мира. Беларусь является региональным лидером в производстве тракторов, занимая порядка 80 процентов их общего выпуска в ЕАЭС.

Вступив в мировой клуб государств, использующих энергию мирного атома, наша страна получила экологически чистый источник энергии, который снизит зависимость страны от углеводородного сырья.

Мы входим в тройку лидеров по экспорту калийных удобрений, обеспечивая седьмую часть мирового производства.

Республика Беларусь зарекомендовала себя надежным партнером на международной арене, поддерживая торговые отношения более чем с 200 государствами мира.

Страна полностью обеспечивает себя продовольствием. Производство сельскохозяйственной продукции на душу населения соответствует уровню развитых стран и по многим позициям превышает показатели, достигнутые в странах ЕС. Наша республика занимает третье место в мире по экспорту масла животного происхождения, четвертое место – по экспорту сыров и творога.

По индексу экологической эффективности Беларусь в мировом рейтинге занимает 49-ю позицию из 180 стран.

Не все результаты совпали с прогнозами. Рост ВВП, экспорта, инвестиций оказался значительно ниже запланированного. Но на это есть объективные причины. Неблагоприятные внешние факторы не могли не затронуть нашу открытую экономику. В то же время благодаря принятому Главой государства решению не останавливать производства удалось заметно смягчить последствия эпидемии для предприятий и в целом для экономики. Ее снижение оказалось меньше, чем у наших основных партнеров.

Вместе с тем страна по-прежнему сильно зависима от внешних рынков, в первую очередь от поставок углеводородного сырья.

Высокая долговая нагрузка, отсутствие оборотных средств у предприятий не позволили провести в полном объеме их техническое перевооружение. Как следствие, сегодня мы отстаем от стран ЕС по уровню производительности труда, прежде всего в государственном секторе экономики.

Нам не в полной мере удалось создать развитый финансовый рынок и привлечь в экономику «длинные» деньги на инвестиционные цели, сформировать полноценную конкурентную среду. По-прежнему сохраняется неравный доступ к финансовым ресурсам для крупного бизнеса и МСП.

Продолжают сохраняться бюрократизм и волокита в принятии решений на местах. Недостаточно развиваются институты для быстрого получения гражданами и юридическими лицами качественных административных процедур.

Не в полной мере заработала система оценки последствий принятия нормативных правовых актов на бизнес.

На решение обозначенных проблем, создание комфортных условий жизни и работы на белорусской земле будет направлена деятельность государства в новом пятилетии.

Список литературы

1. Основные положения проекта программы социально-экономического развития Республики Беларусь на 2021 – 2025 годы. URL: <http://www.economy.gov.by/uploads/files/macro-prognoz/Osnovnye-polozhenija-proekta-PSER-na-2021-2025.pdf>. Дата доступа: 14.09.2021 года.

Huseynov Q. S.

Candidate of economic sciences, assoc.prof.

Sumgayit State University

Head of the Department of Business

Administration and Management

CONCEPTUAL APPROACH TO NATURAL MONOPOLY REFORM PROBLEMS IN AZERBAIJAN

Today, natural monopolies play a special role in the economic development of our country. With their networks, they cover all areas and stages of the reproduction process, and thus have a significant impact on the functioning of the economic system and ensuring the economic security of our country. At present, there are different views on the impact of natural monopolies on economic development. A number of experts believe that they are the driving force of the economy that can take our country to a new stage of economic development. In turn, their rivals claim that the natural monopolies in our country, being large structures formed in an administratively planned system, hinder the development of market relations in the country. [1, p. 153].

During the period of privatization in Azerbaijan, the range of enterprises that can be identified as natural monopolies was clearly defined. At present, their future reform process, aimed at attracting investment and increasing efficiency, is slow. The reform envisages further reduction of state property in this area and expansion of private, competitive segments. The implementation of the proposed natural monopoly reform requires not only an analysis of the concepts of natural monopolies in other countries, but also to predict the possible negative consequences of their reform for the economy of our country, which is different from developed countries.

The experience of institutional reforms in the field of natural monopolies testifies to the degree of radicalism of the reforms and the wide range of forms of privatization. In developed market economies, privatization is a part of public policy as a complex institutional reform with long-term goals (10 – 15 years). We consider it possible to distinguish three models of privatization in the field of natural monopolies; America, Western Europe and Transformation (Characteristics of Transition Economies).

The foreign experience of the reform of natural monopolies demonstrates the serious difficulties faced by many countries in the formation of effective competition. Thus, the dominant companies in the manufacturing sector, although fragmented vertically, retain significant monopoly power.

In world practice, the interest in models for regulating and reforming the behavior of natural monopolies is usually due to the characteristics of the existing economic system, as well as the political, demographic and even natural and climatic conditions prevailing in a particular country. However, in essence, the basis for distinguishing the directions of reforms in the field of natural monopolies is the process of their division into production and network (infrastructure).

Even in the modern literature, there are many examples of the reform of natural monopolies, which show significant errors in the implementation of attractive projects at different stages of the production cycle, from the delivery of goods and services to consumers. These examples illustrate the importance of dividing the activities of natural monopolies in the reform process into stages such as production and infrastructure. This approach will strengthen competition in markets where there are natural monopolies and will overcome price discrimination.

Analyzing the world experience in the reform of natural monopolies, the model of vertically integrated monopoly in the railway sector, the model of vertical distribution used in the electricity sector, the model of vertical integration with competition used in the telecommunications sector can be considered quite effective.

If we look at the experience of countries that have implemented the process of reforming natural monopolies, in the process of vertical collapse of the monopoly, the attractiveness of new structures decreases as a result of the division of monopolies into separate economic entities. This increases transaction costs and increases the cost of services provided. This makes the allocation of resources in a monopoly less effective than in a competitive environment.

When forming an effective regulatory system of natural monopolies, it is necessary to take into account the specifics of the current stage of reform in Azerbaijan, based on the experience of many comparable countries. State regulation of natural monopolies should focus on the development of clear and understandable rules of the game that support strategic development directions.

The approach to reforms must be strictly balanced based on accurate calculations, and the spontaneous, direct transfer of any foreign model to Azerbaijan is unacceptable. [1, p. 245].

Thus, the reform and restructuring of natural monopolies should be aimed at creating conditions for more effective development of these enterprises in the future, taking into account the coordination of state and corporate interests. In turn, the balance of economic interests of the state and monopolies will help to create industrial infrastructure, which is the basis for increasing production in various sectors of the economy.

In our opinion, there is a need for an effective innovation and socio-economic policy aimed at reconciling the interests of society and integrated corporate structures, business groups, including infrastructure subsystems with the status of a natural monopoly. [1, p. 32].

List of literature

1. Radyukova Y. Y. Restructuring of natural monopolies as a tool for optimizing their activities. *Socio-economic phenomena and processes*. 2010. № 6. p. 22.
2. Shamaev I. H. On the question of reforming natural monopolies in Russia. *Socio-economic phenomena and processes*. 2011. № 1 – 2. pp. 23 – 24.
3. Chechik A. Y. Modern aspects of reforming natural monopolies in terms of transformation of the Russian economy. *Journal of Legal and Economic Studies*. 2011. № 1.

УДК 658.15:005.934

Самойленко Д. М.

аспірант кафедри підприємництва
та економіки підприємства,

Університет митної справи та фінансів України

ПИТАННЯ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

В епоху тотальної цифровізації ключовим ресурсом для підприємств стає інформація. Саме інформація представляє собою один з найбільш важливих індикаторів побудови системи управління, надає можливість кількісно оцінити дані про фактичний і бажаний стан бізнес-процесів підприємства, оцінити зовнішні умови його функціонування, обґрунтовуючи при цьому вибір різних типів прийняття управлінських рішень.

Підприємницька діяльність вимагає від керівників прийняття рішень на всіх етапах організації та ведення бізнесу. На кожному етапі однією з основних є інформаційна складова, яка забезпечує менеджмент підприємства актуальними даними про тенденції розвитку ринку. Інформація, яка необхідна для прийняття рішень, стає стратегічним

ресурсом, під яким розуміється «...сукупність економічної інформації і організаційних, нормативних, правових, технічних і програмних засобів, що забезпечують можливість збору, передачі, накопичення, зберігання та актуалізації інформації, а також реалізована можливість надання її користувачам в відповідно до конкретних запитів в зручній для них формі в задані терміни і за обумовленою ціною» [1, с. 25]. Інтенсивна інформатизація суспільства, безсумнівно, відкриває для бізнесу нові можливості, обумовлюючи при цьому, «...необхідність раціональної організації інформаційного забезпечення як основи для успішного розвитку бізнесу і підвищення його ефективності» [2, с. 16].

Менеджмент підприємства здійснює інформаційне забезпечення власної діяльності на основі певної стратегії або тактики. Стратегія інформаційного забезпечення підприємництва передбачає довгостроковий підхід до досягнення мети. Вона повинна включати насамперед систему превентивних заходів щодо захисту конфіденційної інформації, яка реалізується через регулярну, безперервну роботу структурних підрозділів організації по перевірці контрагентів, аналізу передбачуваних угод, експертизи документів, виконання правил роботи з документацією і т. п. Тактика інформаційного забезпечення підприємництва включає застосування певних процедур і виконання конкретних дій з метою протидії загрозам [1, с. 30].

Будь-яке підприємство здійснює діяльність в умовах, з одного боку, дефіциту зовнішньої інформації і, з іншого, надлишку внутрішньої інформації, зберігаючи баланс між отриманням додаткової інформації та обробкою наявної. Аналіз ефективності діяльності підприємства, а також прийняття обґрунтованих управлінських рішень в умовах великого обсягу інформації, забезпечать успішну діяльність підприємства в умовах динамічного ринку. Ефективною діяльністю є «...діяльність, що не тільки приносить ефект (абсолютний приріст ресурсів (можливостей) і задоволення інтересів суб'єктів підприємства), а і супроводжується позитивною динамікою ефективності (інтенсифікацією використання наявних ресурсів (можливостей) підприємства та більш повним задоволенням суб'єктів підприємства» [3].

Проведені дослідження [1 – 3] також свідчать, що існуючі системи оцінювання ефективності діяльності підприємства повністю не задовольняють потреби управлінського персоналу в інформативності та презентативності. На сьогодні існує часта практика раз на рік переглядати підприємствами систему оцінювання ефективності їх діяльності, що з нашої точки зору не є об'єктивним, оскільки втрачається можливість співставлення показників ефективності діяльності з минулими періодами. А також дуже часто системи або мають недостатню кількість або навпаки надлишок показників, а узагальнені системи оцінювання ефективності не відповідають цілям як поточного та стратегічного управління.

Науковий інтерес викликає позиція Карачиної Н.П. та Сметанюка А.А., які визначають, що «...жоден одиничний показник не зможе дати всеохоплюючої оцінки діяльності. Крім того, тими факторами впливу, які залишаються не оціненими, будуть нехтувати, прагнучі одержати кращі результати за одиничним показником. Тобто чим більше факторів не буде оцінено, тим більші фальсифікації можливі на підприємстві із системою оцінки ефективності. Використання багатьох показників дозволить одержати більш повну картину ефективності діяльності, ніж одиничний показник, але дані для оцінки буде складніше збирати та комбінувати в агреговану оцінку загальної ефективності діяльності підприємства» [2, 3].

Таким чином, оцінка ефективності підприємницької діяльності підприємства повинна здійснюватися на основі інтегрального підходу, який створює можливість враховувати ключові аспекти: економічний (характеризує оптимальність використання ресурсів), соціальний (характеризує відповідність витрат до соціальних результатів та організаційний (характеризує якість системи управління).

Список літератури

1. Корнєв Ю. Г. Інформаційне забезпечення розвитку підприємницької діяльності. *Вісник Національної академії наук України*. 2008. № 5. С. 24 – 31.
2. Карачина Н. П., Сметанюк О. А. Теоретико-методичні засади оцінювання ефективності сучасного підприємства. *Економічний простір*. 2019. № 143. С. 148 – 159.
3. Височина М. В. Інформаційно-методичне забезпечення комплексної оцінки ефективності функціонування підприємства. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»: Проблеми економіки та управління*. 2007. № 582. С. 9 – 14.

УДК 331.101

Могильна Л. М.

к.е.н., доцент,

доцент кафедри менеджменту,

Сумський національний аграрний університет,

Славко В. В.

магістрант,

Сумський національний аграрний університет

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

В умовах розвитку ринкових відносин та посиленням конкурентної боротьби виграють такі виробники товарів, які зможуть ефективно застосовувати всі наявні види ресурсів підприємства. Формування ринків поставило господарюючі суб'єкти в жорсткі соціально-економічні умови, які створюють підґрунтя на проведення врівноваженої політики щодо збереження та зміцнення матеріального стану та фінансової стійкості. Наголосимо, що ефективна система управління людськими ресурсами повинна демонструвати розумну систему, яка повинна бути масштабною та синхронною для всього підприємства. Вона має забезпечувати індивідуальний підхід до кожного співробітника, щоб мати можливість негайно реагувати на незначні зміни в розмірах його вкладу як фахівця.

Управління персоналом – це один з найважливіших напрямків корпоративного управління. Людські ресурси – найважливіші ресурси для будь-якої компанії. Саме люди створюють нові товари, перевіряють якість, поповнюють та пускають в хід фінансові ресурси підприємства. Завданням управління людськими ресурсами є формування виробничої поведінки співробітників, що забезпечує досягнення організаційних цілей організації.

На даний час в процесі виробництва людська праця використовується в якості економічного ресурсу, з цього випливає, що людські ресурси посідають одне з важливих місць у розвитку будь-якого підприємства. Також, при всій цінності матеріально-речових елементів створення або виготовлення, вони є головним фактором підвищення якості товарів і впливають на ефективність виробничо-господарської діяльності підприємства. Підвищення ефективності співробітників на підприємстві, по суті, означає підвищення продуктивності праці співробітників. Причинами зростання продуктивності праці є: стаж роботи, підготовка робітників, рівень розвитку науки, організація виробництва, матеріальне та моральне заохочення, вдосконалення і модернізація обладнання. Правильне поєднання цих факторів забезпечує ефективне функціонування підприємства. Необхідною умовою вирішення цих завдань є аналіз, наукові дослідження, узагальнення практики та демонстрація застосування такої системи управління підприємством, як ефективність людських ресурсів.

Зміни в управлінні людськими ресурсами повинні бути спрямовані на поліпшення та розвиток навичок працівників підприємства і на створення сприятливого середовища для колективу. Всі ці аспекти (економічні, соціальні, психологічні) безпосередньо пов'язані. Їх дотримання становить основу для підвищення ефективності управління персоналом. Це може виступити потужним важелем для зростання досягнення управлінського процесу.

Як висновок, можемо зазначити, що в сучасних умовах теоретичні знання і багаторічний досвід управління персоналом дозволяє збільшити продуктивність, прибуток та підвищити лояльність співробітників. Неправильні рішення зазвичай призводять до великої плинності персоналу або недостатньої компетенції співробітників, що призводить до падіння ефективності їх діяльності, а це, в свою чергу, впливає на прибутки самого підприємства. Тому робота служб управління персоналом повинна дозволяти підприємству здійснювати прориви на найголовнішій ділянці своєї діяльності – в галузі ефективного використання потенціалу людських можливостей. Отже, стійкість і розвиток вітчизняних підприємств в умовах зростаючої конкуренції на внутрішньому і світовому ринках буде визначатися їхньою здатністю сформувати і стимулювати ставлення кожного співробітника до своєї діяльності як відношення, що властиве підприємцю, а не найманому працівникові.

УДК 339.923

Hopej Malwina
mgr, doktorantka
Uniwersytet Wrocławski

SZACOWANIE WARTOŚCI MARKI KORPORACJI TRANSNARODOWEJ NA PRZYKŁADZIE BRAND FINANCE GLOBAL 500

Global 500 [1] uchodzi za jeden z najbardziej wyróżniających się z grona innych rankingów mierzących wartość marki np. opracowań Forbes, Financial Times, Millward Brown [2], przedstawia bowiem odmienną percepcję marki sprowadzającą się nie tylko do wyników finansowych jak w przypadku wymienionych, lecz potęgi i potęgi miękkiej a zatem kategorii dotąd zarezerwowanych wyłącznie dla państw.

Korporacje transnarodowe są uważane podmioty będące w stanie konkurować z państwami nie tylko pod względem gospodarczym, sprowadzającym się do poziomu przychodów przewyższających przychody, wielkości PKB, ale również wpływu. Szacuje się iż na początku XXI w. liczba korporacji wynosiła 63 tys., a około 200 największych wytwarza ponad połowę globalnej produkcji przemysłowej [3 s. 110], co pokazuje, iż posiada ją one zasoby umożliwiające narzucenie reguł kształtujących funkcjonowanie gospodarki światowej, a w konsekwencji, kreować własną wizję przestrzeni geopolitycznej oraz realnie wpływać na pozostałych uczestników podmiotowych i przedmiotowych stosunków międzynarodowych [4 s. 97 – 100].

Brand Finance założona w 1996 r. by «wypełnić luki między marketingiem i finansami», jest niezależną, wiodącą firmą specjalizującą się w wycenie marek, doradztwie kreowania marki, czy opracowywania programów marketingowych. Flagowymi przedsięwzięciami są Brand Finance Nation Brands – najbardziej wartościowe marki państw, Global Rankings – rankingi marek sektorowych i wybranych państw, a także Brand Finance Global 500, zestawienie najbardziej wartościowych marek finansowych świata.

W przypadku tytułowego raportu, celem zespołu Brand Finance jest zmierzenie poziomu wartości marki definiowanej, za Międzynarodową Organizacją Normalizacyjną (ISO), jako «aktywa niematerialne obejmujące, lecz nie ograniczone wyłącznie do nich, nazwy, pojęcia, znaki, symbole, znaki graficzne oraz projekty graficzne lub ich kombinacje, służące identyfikowaniu dóbr, usług lub jednostek lub ich kombinacji, tworzących w umysłach zainteresowanych

wyróżniające się obrazy i skojarzenia, generując w ten sposób wartości i korzyści ekonomiczne» [5].

Do zmierzenia tej wartości przyjęto metodę opłat licencyjnych (Royalty Relief Methodology lub Relief from Royalty Method) [6] zakładającą hipotetyczne określenie opłat które poniósłby użytkownik marki, gdyby korzystał z niej na podstawie umowy licencyjnej [7], a także 7-etapowy proces wyłaniający grono najbardziej wartościowych marek świata. Punktem wyjścia analizy jest określenie wskaźnika siły marki (Brand Strength Index, BSI); następnie, na podstawie zestawień porównywalnych umów licencyjnych zgromadzonych w bazie Brand Finance, określa się poziom opłat licencyjnych dla sektorów reprezentowanych przez poszczególne marki; kolejnym krokiem jest obliczenie wysokości opłat licencyjnych marek dzięki zastosowaniu rezultatów osiągniętych w BSI; ustalenie poziomu dochodów marek poprzez oszacowanie dochodów firmy macierzystej generowanych dzięki marce; następnie określenie prognozowanego poziomu dochodów za pomocą funkcji dochodów osiągniętych w przeszłości, analizy przewidywanego kapitału własnego oraz stopy wzrostu; przedostatnim punktem jest zastosowanie poziomu opłat licencyjnych do obliczenia szacunkowych dochodów które uzyskano by dzięki danej marce; na końcu przychody z marki są porównywane (po naliczeniu podatku) do wartości bieżącej netto, równej wartości marki. Wspomniany Brand Strength Index wyraża poziom siły jaką dysponują marki. Wskaźnik jest wynikiem analizy wartości zebranych w trzy główne kategorie: inwestycje marketingowe; wartość marki, będąca odniesieniem do wartości firmy łącznie z gronem osób zainteresowanych jej rozwojem; wpływy powyższych punktów na osiągnięte wyniki finansowe.

Rezultatem przyjętej formuły są punkty zawierające się w skali 0-100 gdzie 100 jest wartością najwyższą. Na ich podstawie określa się skalę Brand Rating, analogiczną do skali ratingowych, wyrażającą stabilność i przewidywany potencjał, jak również ułatwiającą porównanie marek poszczególnych przemysłów: AAA+ najwyższy rating, oznacza markę niezwykle silną; AA marka bardzo silna; A silna; BBB-B przeciętna; CCC-C słaba; DDD-D przypisywany jest markom najsłabszym [8].

Brand Finance Global 500 może uchodzić za jeden z najbardziej wyróżniających rankingów mierzących wartość marki, ponieważ przedstawia całkowicie odmienną percepcję sprowadzającą się nie tylko do wyników finansowych, ale i bezpośredniego odwołania do sentymentów lub działalności marki na innych polach np. fundusz stypendialny dla studentów. Opisuje również dość ogólnie sposób obliczania finalnych rezultatów, czego nie robią wspomniane zestawienia, choć nie opublikowano pełnej punktacji BSI. Ponadto do 2015 r. prócz zestawienia końcowego, prezentowano dwie wersje Brand Value Change oraz The World's Most Powerful Brands 2015, będące niezwykle rzadkim przypadkiem bezpośredniego odniesienia do potęgi korporacji.

Spis literatury

1. Tegoroczny raport Brand Finance Global 500 został opublikowany 26.01.2021 r. na stronie internetowej. URL: <https://brandirectory.com/rankings/global>.
2. Global 2000 opracowany przez Forbes, Global 500 – Fortune; FT Global 500 – Financial Times; 50 Most Powerful Corporations in the World – MBA Central; BrandZ Global Top 100 – Millward Brown.
3. E. Haliżak, M. Pietraś, *Poziomy analizy stosunków międzynarodowych*, Warszawa 2013.
4. J. Potulski, *Geopolityka w świecie ponowoczesnym*, Częstochowa 2010,
5. *ISO 10668:2010(en) Brand valuation – requirements for monetary brand valuation*. URL: <https://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso:10668:ed-1:v1:en>.
6. R. Haigh, *How We Value the Brands in Our Annual Rankings*. URL: <https://brandfinance.com/insights/methodology/brands-annual-rankings>
7. *Royalty Relief – Definition*. URL: http://brandirectory.com/glossary/definition/royalty_relief.
8. *Brand Valuation Methodology*. URL: <http://brandirectory.com/methodology>.

Бердар М. М.

д. е. н., доцент,

професор кафедри екологічного
менеджменту та підприємництва,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ІННОВАЦІЙНІ БІЗНЕС-МОДЕЛІ ЯК ІНСТРУМЕНТ СУЧАСНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА

Сучасні тенденції розвитку підприємницьких структур вимагають від їх власників усвідомлення необхідності управління на якісно новій основі, що характеризується застосуванням інструментів фінансово-економічного і стратегічного аналізу, наявності інноваційної складової та дією таких факторів як креативність й нестандартність у баченні подальшого розвитку бізнесу. Формування моделі ефективного бізнесу виступає формою реалізації стратегії та відображенням обраної підприємством тактики досягнення організаційних цілей.

Формування моделі бізнесу відбувається лише в умовах накопичення компанією ресурсно-конкурентної бази, що зумовлюють зростання її ділової активності, сприяють інтелектуалізації бізнесу, забезпечують невідтворювані конкурентні переваги, найбільш оптимальне використання існуючих і перспективних можливостей, а також зростання ринкової вартості [1].

Бізнес-модель належить до числа порівняно нових концепцій сучасної теорії підприємництва та стратегічного менеджменту. Незважаючи на популярність вживання терміна «бізнес-модель», на сьогодні не існує єдиного визначення цього поняття. Так, на думку Облуй К. модель бізнесу є з'єднанням стратегічної концепції фірми і технології її практичної реалізації, що визначається як будівництво ланцюга вартості, що дозволяє ефективну експлуатацію, а також відновлення засобів і вмінь. Деяко інше визначення поняття «модель бізнесу» дає Магретта Дж. [2] – це те, як підприємство вибирає споживача, формує і розмежовує свої пропозиції, розподіляє ресурси, визначає, які завдання воно зможе виконати своїми силами і для яких доведеться залучати спеціалістів зі сторони, виходити на ринок, створювати цінність для споживача й отримувати прибуток. Загалом при визначенні сутності поняття «модель бізнесу» виділяють наступні підходи: ціннісний (спрямований на зовнішнє оточення підприємства, тобто фокусує увагу на процесі формування цінності для споживачів); вартісний (зорієнтований всередину підприємства, тобто це метод ведення діяльності, завдяки якому компанія може забезпечити собі ефективне функціонування через створення вартості для підприємства); комплексний (управлінська концепція щодо способу створення на основі ключових компетенцій цінності для клієнтів та примноження вартості підприємства задля досягнення поставленої мети).

Бізнес-модель розглядається як система з декількох елементів. Ці елементи дозволяють створити, описати, організувати і використовувати бізнес-модель. Виділяє різні підходи до бізнес-моделі, показує не тільки кількісні, але якісні відмінності між елементами бізнес-моделі. При якісному дослідженні бізнес-моделей автори, як правило, використовують шість елементів. Ними є: 1) ціннісна пропозиція, 2) технології, компетенції та ключові ресурси, 3) канали та відносини з клієнтами, 4) ланцюжок створення вартості і процеси, 5) мережі і партнери, 6) доходи.

В останні роки розробляються моделі, які намагаються врахувати інноваційний розвиток фірми [4, 5]. В основному це моделі процесу, які в багатьох випадках спрямовані на встановлення контролю над усіма фазами життєвого циклу продукту. Як правило, вони містять мало критерій та забезпечують недостатню підтримку, коли справа доходить до прямого практичного застосування.

Дуже важливим є, щоб оцінка бізнес-моделі здійснювалася з різних точок зору. З одного боку, бізнес-модель повинна бути розроблена до такої міри, щоб вона була прийнята клієнтами. З іншого боку, бізнес-модель передбачає створити стійке вигідне становище порівняно з конкурентами. По-третє, вона повинна розглядатися під таким кутом зору: якою мірою нова бізнес-модель сумісна з уже існуючими бізнес-моделями і які виникають додаткові переваги. Оцінка ідеї нової бізнес-моделі здійснюється за допомогою підсумовування цих трьох точок зору, кожна з яких містить різні важливі критерії [3].

Розробка бізнес-моделі компанії є формою підприємницької діяльності, так як використовувані підприємцями елементи господарської діяльності (ресурси, фактори, умови, форми, методи, засоби, результати) в процесі розвитку економіки і суспільства починають приносити дохід і перетворюються в капітал. Новий капітал створюється у вигляді продуктивного, фінансового та інтелектуального капіталу. При цьому кожен вид капіталу може існувати в різноманітних формах, в тому числі інтелектуальний - в формах людського, організаційного та споживчого капіталу. Нова бізнес-модель компанії є її новий організаційний капітал.

Успіх підприємців в умовах переходу до інноваційного типу економічного розвитку залежить від різних обставин. Одним з визначальних є ефективне управління підприємницькими системами. Для кожної підприємницької структури доцільно розробляти і використовувати специфічну бізнес-модель.

Список літератури

1. Business 2010: Embracing the Challenge of Change: white paper. Economist Intelligence Unit. 2005. 33 p.
2. Magretta J. Why Business Models Matter. Harvard Business Review. 2002. № 80(5). P. 86–92.
3. Oblój K. Tworzywo skutecznych strategii, PWE, Warszawa 2002.
4. Seidenstrickera, S., S. Scheuerleb, C. Linder. 2014. Business Model Prototyping – Using the Morphological Analysis to Develop New Business Models. Procedia – Social and Behavioral Sciences, 148: 102 – 109
5. Wirtz, B. W. 2011. Business Model Management: Design – Instruments – Success Factors. Wiesbaden: Gabler.
6. Zott, C. & Amit, R. (2010). Business Model Design: An Activity System Perspective. Long Range Planning, 43: 216-226.

УДК 339.3 : 400

Горобченко О. А.

к. е. н., доцент кафедри економіки та підприємництва,
Чорноморський національний університет ім. Петра Могили

УКРАЇНСЬКА Е-КОМЕРЦІЯ: ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ І ТРЕНДИ

Як і в багатьох інших галузях, роздрібна торгівля зазнала суттєвих змін після появи Інтернет-технологій, і завдяки триваючій цифровій трансформації сучасного життя споживачі практично з усіх країн нині отримують вигоду від онлайн-транзакцій. Оскільки доступ до інтернету і його поширення стрімко зростають у всьому світі, кількість онлайн-покупців у всьому світі продовжує зростати з кожним роком. До того ж у всьому світі пандемія коронавірусу (COVID-19) спричинила стрімкий розвиток електронної комерції та вплинула на поведінку споживачів в Інтернеті. Так, на початку 2020 року мільйони людей залишилися вдома, щоб стримати поширення вірусу, і цифрові канали стали найпопулярнішою альтернативою переповненим магазинам і особистим покупкам. Світовий роздрібний трафік електронної комерції у червні 2020 року досяг рекордних 22 мільярдів відвідувань в місяць, причому виключно високий попит на повсякденні товари, такі як продукти харчування, одяг, а також роздрібні технічні товари. Отже, світовий обсяг продажів в е-commerce щорічно збільшується і в 2020 році 20 % покупок в світі були зроблені через інтернет. Якщо звичайні продажі зросли всього на 1 % за рік, то в інтернеті вони збільшилися на 24 % [2]. Позиції е-commerce зміцнюються в усьому світі і Україна не стала винятком. Український ринок е-commerce в 2020 році виріс на 41 % і досяг \$ 4 млрд

(найвищий темп росту в Центрально-Східній Європі). У подальшому очікується щорічне зростання на 15 %. Частка е-комерції у роздрібній торгівлі у 2020 році становила 8,8 %. Електроніка займає найбільшу частку в структурі е-торгівлі. Серед інших категорій, що мають суттєву частку у структурі електронної комерції та високі перспективи росту – одяг, меблі, іграшки та косметика. Також серед перспективних категорій – ліки та продукти харчування. Обсяг е-експорту в 2020 році становив \$450 млн, а США стали найбільшим е-експортером української продукції з часткою 33 %. Е-експорт переважно представлений продажами продукції українських компаній через міжнародні платформи е-комерції (Amazon, Etsy). Тоді як більшість українських платформ е-комерції не надають можливості здійснювати експортні операції. Лише деякі онлайн-магазини можуть забезпечити міжнародну доставку. Отже, ринок e-commerce виріс майже в 3 рази за останні 5 років і може вирости в 2 рази протягом наступних п'яти [1, 3].

Користувачі інтернету можуть вибирати з різних онлайн-платформ для перегляду, порівняння та покупки необхідних їм товарів або послуг. Хоча деякі веб-сайти спеціально націлені на клієнтів сегменту B2B, індивідуальним споживачам також надається величезна кількість цифрових можливостей. Звичайно щорічно як світові, так і українські медіа-компанії постійно проводять дослідження у цій сфері. За їх підрахунками, у світі налічується 12 – 24 млн сайтів E-commerce. Станом на 2020 рік на онлайн-торговельні майданчики (маркетплейси) припадає найбільша частка онлайн-покупок у всьому світі. У світовому рейтингу інтернет-магазинів роздрібної торгівлі по відвідуваності лідирує Amazon. Гігант е-комерції з Сієтла (США), що пропонує електронну роздрібну торгівлю, комп'ютерні послуги, побутову електроніку і цифровий контент, зареєстрував у червні 2020 року понад 5,2 мільярда унікальних відвідувачів. Однак по валовій вартості товарів (GMV) Amazon займає третє місце після Китаю, конкуренти Taobao і Tmall. Обидві платформи управляються Alibaba Group, провідним постачальником онлайн-торгівлі в Азії. При цьому 63 відсотки онлайн-покупців переходять на Amazon, щоб почати пошук товарів [2]. В Україні найбільшими маркетплейсами є Rozetka, Prom, Allo, Bigl і Epicentr, а найпопулярнішою формою монетизації – комісія з продажу. У 2020 році більшість українських онлайн-покупців продовжують віддавати перевагу здійсненню покупок через маркетплейси – 63%. Решта – 37%, припадають на спеціалізовані платформи (онлайн-магазини товарів для дому, косметики, одягу, іграшок для дітей). Основними трендами в останні роки на українському ринку e-commerce стали перехід від онлайн-магазину до маркетплейсу, пряма доставка і створення додаткових послуг, зокрема власних логістичних операторів і платіжних систем. Так, за останні 5 років, сталося відразу кілька змін в бізнес-моделі ключових гравців: Rozetka, Allo, Epicentr та Kasta трансформувалися зі спеціалізованих онлайн-магазинів в універсальні маркетплейси. При цьому Україна має найнижчий рівень витрат однієї особи на е-комерції в рік – \$ 104 у порівнянні з сусідніми країнами. Це пояснюється низьким рівнем доходу на душу населення і низькою купівельною спроможністю українців. Найвищий рівень е-витрат на душу населення був у Чехії – \$ 841 [1, 2]. Даний фактор буде сприяти збільшенню кількості нових підприємців і розширювати можливості для масштабування бізнесу в Україні та за кордоном для існуючих бізнесів в сфері е-комерції, що сприятиме розвитку нових професій, дозволить створити додаткові робочі місця, збільшити персональні доходи домогосподарств і обсяги внутрішніх інвестицій.

Отже, в Україні е-комерція перебуває на етапі стрімкого піднесення, має шанси зайняти суттєву частку підприємницьких угод, зокрема у сфері торгівлі, та істотно трансформує логістику, рекламний бізнес, частину сфери обслуговування та платіжні системи.

Список літератури

1. Омельчук Н. Як змінився ринок електронної комерції в Україні за 2020 рік: дослідження. URL : <https://psm7.com/uk/e-commerce/kak-izmenilsya-rynok-elektronnoj-kommercii-v-ukraine-za-2020-god-issledovanie.html>.
2. Світовий e-commerce і m-commerce – статистика і факти електронної комерції 2020. URL : <https://marketer.ua/e-commerce-worldwide-statistics-facts>.
3. Український ринок е-комерції. URL : <https://retailers.ua/news/management/12083-obyem-ryinka-e-commerce-v-ukraine-v-2020-godu-vyiros-na-41-eto-samyiy-vyisokiy-pokazatel-sredi-stran-tsentralno-vostochnoy-evropyi>.

СЕКЦІЯ 6

SECTION 6

**ДЕМОГРАФІЯ, ЕКОНОМІКА ПРАЦІ,
СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА І ПОЛІТИКА
DEMOGRAPHY, ECONOMICS OF LABOR,
SOCIAL ECONOMICS AND POLICY**

УДК 365.24

Зданевич П. С.

студентка 2 курса, ЭФ, группа ЭУ-37,
Брестский государственный технический университет,

Шурьякова Ю. В.

студентка 2 курса, ЭФ, группа ЭУ-37,
Брестский государственный технический университет

**РАЗВИТИЕ ЖИЛИЩНОГО СТРОИТЕЛЬСТВА В ГОРОДАХ-
СПУТНИКАХ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ.
ИНДИВИДУАЛЬНОЕ ЖИЛИЩНОЕ СТРОИТЕЛЬСТВО**

На основе решений, нашедших отражение в нормативных документах Минстройархитектуры, продолжают выполняться мероприятия по развитию городов-спутников.

Президент Беларуси Александр Лукашенко утвердил схемы комплексной территориальной организации областей и генеральные планы города – спутника Бреста – Жабинки, города – спутника Гродно – Скиделя, а также городов – спутников Минска – Дзержинска, Заславля, Логойска, Руденска, Смолевичей и Фаниполя. Соответствующий указ № 13 Президент подписал 18 января, сообщили БЕЛТА в пресс-службе главы государства.

В схемах учтены особенности каждой области, заложенные в основу разработанных рациональных моделей их территориальной организации с установлением основных планировочных осей и центров расселения населения, формирующих внутреннюю структуру – внутриобластные регионы. Определены также приоритеты социально-экономического развития отдельных территорий, инженерно-технической и транспортной инфраструктуры, предусмотрены создание оптимальной системы особо охраняемых природных территорий республиканского и местного значения и развитие туризма.

Реализация генеральных планов развития городов-спутников будет способствовать взаимоувязанному развитию городов-центров с использованием социальной инфраструктуры городов-спутников для улучшения обслуживания сельского населения, улучшению инвестиционного климата столицы и областных центров за счет расширения выбора инвестиционных площадок, обеспеченных трудовыми ресурсами, транспортной и инженерной инфраструктурой.

Планируется увеличение численности населения городов-спутников. Сейчас в Жабинке проживает 13,2 тыс. человек. Предполагается, что к 2025 году население города-спутника составит 22 тыс. человек.

В городах-спутниках Минска к 2025 году будет возведено до 1 млн кв.м жилья.

По итогам 2020 года в городах-спутниках построено порядка 50 тыс. кв. м жилья, в 2021 году планируется – 280 тыс. кв.м, к концу 2025 году – 1 млн кв.м.

Жилые помещения будут выделяться Минским горисполкомом администрациям районов г. Минска пропорционально количеству граждан, состоящих на учете нуждающихся в улучшении жилищных условий.

Из пяти городов-спутников Минска, наиболее активно в ближайшее время жильё будет возводиться в Смолевичах.

В Смолевичах, городе-спутнике Минска, планируется построить 19 домов. Сейчас в Смолевичах развернулась стройка 2 жилых кварталов. На территории второго квартала планируется построить 19 домов общей площадью 146 тыс. кв. метров на 2200 квартир.

Строительство индивидуального жилья сформирует наиболее разнообразный по структуре потребительский спрос, сочетающий различные комбинации стоимости, эксплуатационных и проектных решений, применение экологических материалов. При осуществлении малоэтажной комплексной индивидуальной застройки предполагается учитывать требования по ее транспортной доступности, инженерному обеспечению, а также тенденции к повышению энергоэффективности, автономности.

Продолжится развитие комплексного индивидуального жилищного строительства. В возведении многоэтажного жилья будет акцентировано внимание на использование энергосберегающих решений, технологий «умного дома». Для граждан, имеющих право на государственную поддержку, строительство жилья будет осуществляться в жилых домах типовых потребительских качеств по экономичным энергоэффективным проектам.

Одним из важных направлений останется обеспечение жильем состоящих на учете нуждающихся в улучшении жилищных условий многодетных семей, а также детей-сирот, инвалидов и других социально уязвимых категорий граждан.

Наряду со строительством новых жилых помещений многодетные семьи продолжают улучшать свои жилищные условия путем приобретения и реконструкции жилых помещений с использованием средств господдержки, а также получения арендного и социального жилья.

Реализация Государственной программы будет способствовать дальнейшему развитию жилищного строительства в Республике Беларусь.

Список литературы

1. Государственная программа строительства жилья на 2021 – 2025 гг. *Постановление Совета Министров Республики Беларусь*. URL: <https://pravo.by/document/?guid=3871&p0=C22100051>. Дата доступа: 11.09.2021 г.

Назаренко Н. В.

викладач кафедри економічної кібернетики
та прикладної економіки

Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна,

Косіашвілі Д. Е.

здобувач вищої освіти

Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна,

Нікіфорова А. Г.

здобувач вищої освіти

Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна

РИНОК ПРАЦІ В УКРАЇНІ 2021

Одним з найсуттєвіших і найдинамічніших ринків є ринок праці – система економічних механізмів, норм та інститутів, що забезпечують відтворення робочої сили і використання праці.

Ринок праці не можна розглядати ізольовано, окремо від типу економічної системи, тобто сукупності всіх економічних процесів і явищ, які відбуваються у суспільстві на основі діючих майнових відносин та організаційних форм. Ринок праці є похідним від цієї моделі, а його регулятори – органічна складова системи господарювання. З огляду на це економіці перехідного періоду відповідає адекватний ринок праці, що втілює значною мірою елементи цієї економічної моделі [1, с. 81].

За даними Державної служби статистики України, кількість зайнятого населення у віці 15 – 70 років в середньому за I квартал 2021 року, у порівнянні з I кварталом 2020 року, скоротилася на 1,1 млн осіб та становила 15,4 млн осіб. Рівень зайнятості населення скоротився з 58,2 % до 55,0 %.

Середня номінальна заробітна плата в Україні у червні 2021 року порівняно з червнем минулого року зросла в усіх регіонах та сферах економічної діяльності та становить 14 313 грн. Порівняно із червнем минулого року вона зросла на 23,6 %, реальна заробітна плата зросла на 12,9 %.

Зростання заробітної плати відбулося в усіх видах економічної діяльності. Зокрема, найбільшими темпами за вказаний період зростала заробітна плата в сферах тимчасового розміщування й організації харчування (на 71,3 %), мистецтва, спорту, розваг та відпочинку (39,5 %), інформації та телекомунікації (38,4 %) тощо [2].

**Збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції
«Інноваційна парадигма розвитку економіки, фінансів, обліку та права»**

Цілісну картину становища українських громадян та оплати їх труда можна побачити на рис. 1 за результатами державного статистичного спостереження.

Рис. 1. Середньомісячна заробітна плата за статтю та видами економічної діяльності за I квартал 2021 року

Джерело: [2]

Як вважають спеціалісти, основним фактором розвитку ринку праці в 2021 році є продовження кризи, що викликана пандемією «COVID-19» і спостерігатиметься лише повільне відновлення робочих процесів в тих галузях, де це можливо.

Якщо подивитись на ситуацію у січні 2021 року, то бачимо, що не відбулося значних змін за ключовими параметрами ринку праці та очікуваннями й уподобаннями роботодавців й потенційних найманих працівників. У той же час, слід відмітити, що претенденти були активнішими, ніж роботодавці – кількість розміщених резюме перевищило вакансії в шість разів, тобто дефіцит вакансій поглибився. Крім того, з'явився дефіцит кадрів з медицини та будівництва [3].

Пандемія коронавірусу та пов'язані із нею карантинні обмеження призвели до того, що майбутнє прийшло на робочі місця трохи раніше, ніж це уявляли ще рік тому. Щоденна цифровізація, перехід на дистанційну роботу та стрімкий розвиток електронної комерції – ось що визначає ринок праці вже майже рік. 84% компаній довелося швидко запроваджувати цифрові технології та режим віддаленої роботи для своїх працівників. Очікують, що близько 44 % так і працюватимуть дистанційно, навіть коли вже можна буде повернутися назад до офісів.

Досить несподіваний та часто вимушений перехід на дистанційну роботу створив низку додаткових проблем. Крім потенціальних проблем для психічного здоров'я та спотворення балансу між робочим та вільним часом, працівники, які працюють віддалено, можуть зіштовхнутися із новими видами дискримінації. Це може статись через доступ до інтернету або ж суто життєві обставини, які, наприклад, вимагають від них додаткового піклування про дітей або старших родичів.

Таким чином, ситуація на ринку праці є дуже хиткою. Пандемія «COVID 19» змінила соціально-економічні та трудові відносини в усьому світі. Карантинні заходи спричинили суттєвий негативний вплив на діяльність усіх, без винятку, бізнес-структур, а отже, й на формування ринку праці, який забезпечує діяльність суб'єктів господарювання. В цих умовах відбулося падіння доходів населення й зростання тіньового сектору зайнятості та

прихованого безробіття. Для подолання кризових явищ на ринку праці необхідно приймати управлінські рішення як оперативні (під час дії карантину), так і стратегічні (протягом декількох років після закінчення карантинних заходів) [4].

Список літератури

1. Колот А. М., Грішнова О. А., Герасименко О. О. та ін. Економіка праці та соціально-трудові відносини: підручник / За наук. ред. А. М. Колота. К.: КНЕУ, 2009.
2. Державна Служба Зайнятості / Аналітична та статистична інформація. URL: <https://www.dcz.gov.ua/analytics/all>.
3. Пандемический 2020-й. Итоги года на рынке труда. URL: <https://grc.ua/article/28012>.
4. Рой В., Жабінець О. Видимі та латентні наслідки COVID-19 для регулювання соціально-трудових відносин в сфері МСБ України. Київ, 2020. URL: <http://eap-csf.org.ua/wp-content/uploads/2020/12/Vidimi-ta-latentninaslidki-COVID-19-.pdf>.

УДК 365.24

Меленчук В. Р.

студентка 2-го курсу ЭФ, группа ЭУ-37,
Брестский государственный технический университет,

Хололович Д. В.

студентка 2-го курсу ЭФ, группа ЭУ-37,
Брестский государственный технический университет,

Иванова А. С.

студентка 2-го курсу ЭФ, группа ЭУ-37,
Брестский государственный технический университет

РАЗВИТИЕ ЖИЛИЩНОГО СТРОИТЕЛЬСТВА В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

Строительство является ведущей отраслью народного хозяйства Республики Беларусь, где решаются жизненно важные задачи структурной перестройки материальной базы всего производственного потенциала страны и развития непромышленной сферы.

Государственная программа «Строительство жилья» за предыдущие годы была направлена на создание условий для удовлетворения гражданами потребности в доступном и комфортном жилье согласно финансовым возможностям.

Развитие жилищного строительства в Республике Беларусь в 2016 – 2020 годах проходило в соответствии с общей концепцией развития экономики страны, предусматривающей сокращение доли бюджетного финансирования и расширение использования внебюджетных источников.

Произошло создание комфортного, долговечного, экономичного по содержанию и обслуживанию жилищного фонда, способного удовлетворять жилищные потребности граждан и обеспечивать доступность в приобретении жилья всех слоев населения, повышение уровня обеспеченности граждан жильем, развитие жилищного строительства с преимущественным использованием средств внебюджетных источников финансирования и долгосрочных форм кредитования граждан на приобретение жилья, развитие рынка жилья и жилищных услуг.

В рамках Государственной программы 2021 – 2025 годах планируется:

– повысить уровень обеспеченности населения доступным и комфортным жильем, создать безопасную и экологически устойчивую среду проживания;

– достигнуть индикатора социально-экономического развития Республики Беларусь на 2021 – 2025 годы и решить задачи государственной политики в области жилищной политики, а также достигнуть на национальном уровне целей устойчивого развития;

– поэтапно увеличить объемы строительства общей площади жилья, жилья с господдержкой, арендного жилья, в том числе для военнослужащих по решению Президента Республики Беларусь, и электродомов (жилых домов, в которых используется электрическая энергия для целей отопления, горячего водоснабжения и приготовления пищи или используется для целей отопления и горячего водоснабжения тепловая энергия, полученная от электростанции);

– ввести в експлуатацію около 725 тыс. кв. метров арендного жилья за счет всех источников финансирования и около 2 млн. кв. метров площади электродомов.

Ежегодный объем ввода в эксплуатацию жилья за счет всех источников финансирования планируется увеличить с 4000 тыс. кв. метров в 2021 году до 4500 тыс. кв. метров в 2025 году. Рост объемов строительства жилья предполагается как в целом по республике, так и по регионам.

За пять лет планируется ввести в эксплуатацию около 725 тыс. кв. метров арендного жилья за счет всех источников финансирования и около 2 млн. кв. метров площади электродомов.

В программу включены 2 подпрограммы:

– «Строительство жилых домов»;

– «Строительство инженерной и транспортной инфраструктуры к жилью».

Подводя итоги можно сделать краткое заключение, что в рамках реализации госпрограммы планируется осуществить ряд мероприятий, в числе которых:

– строительство жилья в сельских населенных пунктах и малых городских поселениях, городах-спутниках;

– строительство арендного жилья, а также жилья, строящегося с господдержкой, для граждан, состоящих на учете нуждающихся в улучшении жилищных условий;

– увеличение количества ввода в эксплуатацию энергоэффективных многоквартирных жилых домов;

– возведение объектов минимально необходимой инженерной и транспортной инфраструктуры для обеспечения ими вновь выделяемых участков для индивидуального жилищного строительства.

Реализация Государственной программы будет способствовать дальнейшему развитию жилищного строительства в Республике Беларусь, рациональному использованию финансовых средств, направляемых на строительство жилых домов и объектов инженерной и транспортной инфраструктуры к ним, Продолжится устойчивый рост уровня обеспеченности населения жильем на одного жителя республики, расширится типология жилых домов, повысится комфортность проживания, будут реализованы меры по повышению доступности жилья для населения страны.

Список литературы

1. Сайт министерства архитектуры и строительства Республики Беларусь. URL: <http://mas@mas.by>. Дата доступа 13.09.2021.

УДК:305+331.1

Чабан Г. В.

к.е.н., доцент кафедри фінансів, обліку і оподаткування
Університет Григорія Сковороди у Переяславі

ПРОФЕСІЙНА НЕРІВНІСТЬ НА РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ

Протягом трудового життя жінки все ще стикаються з серйозними перешкодами на шляху до гідної праці. За час, що минув після проведення в Пекіні в 1995 році четвертої Всесвітньої конференції зі становища жінок, відбулися лише незначні зміни в кращу сторону і збереглися серйозні прогалини, які треба буде подолати в ході виконання Порядку денного в галузі сталого розвитку на період до 2030 року, прийнятої Організацією Об'єднаних Націй в 2015 році [4].

На світовому ринку праці все ще існує нерівність у можливостях, працювати та результатах між чоловіками та жінками. За останні два десятиліття основні досягнення жінок у галузі освіти ще не призвели до відносного поліпшення їхнього економічного статусу на ринку праці. У багатьох частинах світу жінки частіше, ніж чоловіки, втрачають роботу, знаходять роботу і рідше приєднуються до робочої сили, а ті, хто досягає успіху, як правило, частіше приймають пропозицію на менш якісну роботу.

Ці перешкоди повільно долаються в обмежених районах світу. Навіть у багатьох країнах розрив між участю жінок у робочій силі та ринком праці зменшився, і жінки,

зайняті неоплачуваною домашньою роботою, потрапляють у сектор послуг, а якість їх робочих міст залишається тривожною.

Є галузі, де працюють переважно жінки, і там оплата нижче в порівнянні з галузями, де переважають чоловіки. При цьому, коли жінки опиняються в умовно "чоловічих" галузях, оплата їх праці нижче, ніж у працюючих там же чоловіків. І навпаки, коли чоловіки приходять на «жіночу територію», оплата їх праці зростає в порівнянні з жінками.

Є країни де рівень освіти жінок вище, але платять їм все одно менше. І це не можна пояснити інакше як дискримінацією. У країнах, де процвітає нерегламентована зайнятість, до числа яких належить і Україна, жінки частіше стикаються з заниженою оплатою праці, тому що вони частіше працюють неформально і менш захищені, ніж чоловіки.

У 2019 році проводили опитування громадської думки в різних країнах. І в усьому світі чоловіки і жінки погоджуються з тим, що жінки повинні мати право працювати не в домашньому господарстві, а на ринку праці. 88 відсотків чоловіків і 91 відсоток жінок вважають прийнятним, щоб жінка в їхній родині мала оплачувану роботу на ринку праці. Серйозні дослідження показують, що в країнах з рівними можливостями менше бідності, більше економічного зростання і більш високий рівень життя. Якби розрив в рівні зайнятості чоловіків і жінок скоротився на 25 відсотків, це дало б додатково 5,8 трильйона доларів в плані світового економічного зростання [3].

На жаль, мало досліджень вивчали фактори участі українських жінок у робочій силі. Дослідження показали, що в Україні існує проблема низької зайнятості жінок та розрив у зайнятості чоловіків та жінок. Причини, як правило, подібні до тих, що існують у світі: відсутність належних закладів догляду за дітьми, відсутність гнучких умов праці, розбіжність у оплаті праці між чоловіками та жінками, законодавчі обмеження щодо жінок, особливо вагітних жінок та жінок з дітьми [2].

Як і в західних країнах, в Україні освіченіші жінки більше залучені до робочої сили. Українські жінки та чоловіки також схильні працювати у різних секторах економіки (жінки здебільшого працюють у бюджетній сфері та у сфері легкої промисловості, а чоловіки – у добувній промисловості, у сфері транспорту та зв'язку). Водночас, опитування жінок показують, що жінки відчувають на собі дискримінацію з боку роботодавців при пошуку роботи, особливо це стосується жінок з малолітніми дітьми та жінок перед пенсійного віку [1].

Населення України, особливо працездатного віку щорічно скорочується. Таким чином, з огляду на постійне скорочення та старіння населення, додаткова робоча сила стає все більш необхідною, тому ми спостерігаємо збільшення робочого віку щоб забезпечити економічне зростання.

Отже, щоб Україна ефективно перетворилася на правову, демократичну та соціальну державу, громадяни повинні бути рівними. Через стійкі стереотипи, відсутність справжніх рівних можливостей, а жінки надзвичайно вразливі до різних форм дискримінації, що спостерігаються, головним чином з точки зору доступу до можливостей працевлаштування, професійного розвитку та заробітної плати.

Для суспільства жіноча праця є важливим резервом, необхідним для ефективного розвитку виробництва у період структурних та економічних перебудов економіки.

Список літератури

1. Аналітичний звіт «Бар'єри до зайнятості вразливих до ринку праці категорій жінок». ПРООН. 2017. URL: <https://issuu.com/undpsssr/docs>.

2. Купець О. Комплексний гендерний підхід на ринку праці України та роль Державної служби зайнятості. *Міжнародна організація праці*. 2010. URL: http://www.oit.org/wcmstp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---sro-budapest/documents/publication/wcms_168913.pdf.

3. Експрес-випуск Держстату «Демографічна ситуація» від 20.02.2019. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/express/expr2019/02/23.doc>.

4. Labour underutilization. *International Labour Organization*. URL: https://www.ilo.org/global/statistics-and-databases/statistics-overview-and-topics/WCMS_470306/lang--en/index.htm.

Кучерява Г. О.

к. геогр. н., доцент,
доцент кафедри психології і туризму,
Київський національний лінгвістичний університет

КРУЇЗНИЙ ТУРИЗМ ЯК ПЕРСПЕКТИВНА ГАЛУЗЬ ІНДУСТРІЇ ПОДОРОЖЕЙ

Популярність круїзного туризму підтверджується зростаючим попитом на цей вид відпочинку серед туристів, а розробка морських та океанських круїзів визнана перспективним напрямом діяльності для багатьох туроператорів.

Круїзний туризм є спеціальним видом індустрії подорожей, що поєднує у собі декілька видів туризму, зокрема рекреаційний, культурно-пізнавальний, лікувально-оздоровчий, спортивний тощо. Під круїзом розуміють організацію морських та річкових подорожей, що включає екскурсійне обслуговування у портових містах та всілякі розваги на борту морських та річкових лайнерів, спрямовані на задоволення найрізноманітніших потреб подорожуючих [2].

Зростання популярності морських круїзів викликана сучасними тенденціями перетворення морських суден на міста-курорти із ландшафтними зонами, аквапарками, терасами для відпочинку та іншими видами розваг. До переваг круїзів належать співвідношення ціни та якості турпродукту, різноманіття варіантів відпочинку на борту, можливість стати ближче до природи та спостерігати краєвиди неймовірної краси. На багатьох круїзних лайнерах туристам пропонуються вишукана кухня, видовишна шоу-програма, можливості відвідування спа-центрів з великим вибором косметологічних процедур тощо.

В останні десятиліття потужний розвиток круїзного туризму призвів до появи численних круїзних компаній, яких у світі налічується понад 150. Найбільші з них – Carnival Corporation, Royal Caribbean, і Norwegian Cruise Line Holdings Ltd. На них припадає близько 80 % всіх круїзних ліній у світі та 72 % доходів від світового круїзного туризму.

Головними регіонами поширення круїзного туризму у світі є Північна Америка та Європа, проте останнім часом спостерігаються певні зміни, пов'язані зі зростання попиту на морські круїзи в країнах Азії, зокрема в Китаї, а також вздовж берегів Австралії. Натомість скорочується популярність таких потужних регіонів круїзного ринку, як Кариби, Багами, Середземне море (з 90 % до 62 % за період 2009 – 2019 рр.) [1].

Аналіз розвитку світового туристичного бізнесу свідчить, що індустрія морських круїзів у цілому у світі за період 1990 – 2019 рр. мала річний темп приросту пасажиропотоку 6,6 %. Проте пандемія коронавірусу COVID-19 призупинила на деякий час морські круїзні подорожі, що призвело до виводу з експлуатації більшості суден. За прогнозами експертів, світові океанські круїзи за період 2019 – 2021 рр. залишать близько 30 морських суден, що призведе до зменшення пасажиропотоку майже на 50 тис. осіб. Водночас у 2021 р. планується введення 8 нових суден загальною місткістю 34,3 тис. пасажирів. Таким чином, пасажиромісткість морських круїзів у світі становитиме 581,2 тис. пасажирів на 323 морських суднах. До кінця 2021 р. заплановано перевезення 13,9 млн пасажирів, що на 96,2 % більше, ніж у 2020 р., проте менше показників 20129 р. на 49,4 % [3].

Головними факторами, що сприятимуть розвитку круїзного туризму у світі є збільшення пропускної здатності та диверсифікація морських суден, зростання кількості місцевих портів та поліпшення в них круїзної інфраструктури, насамперед причалів, розширення напрямів поїздок, що відповідатиме потребам та попиту споживачів круїзних продуктів.

Отже, важливим завданням круїзного туризму як перспективної галузі індустрії подорожей є відновлення у повному обсязі круїзних маршрутів з огляду на їх прибутковість для світової економіки туризму, а також формування сучасних круїзних продуктів, основою яких мають стати лайнери нового покоління, технічні можливості яких повинні збігатися з потребами туристів та ключовими завданнями збереження навколишнього природного середовища та раціонального використання туристсько-рекреаційних ресурсів.

Список літератури

1. Бойко Н. О., Богославець О. Г. Круїзний туризм в умовах сучасних світових викликів. *Наукові перспективи. Серія «Економіка»*. 2020. № 5 (5). 2020. С. 293 – 303.
2. Зацепіна Н. О. Історія виникнення та сучасний стан круїзного туризму в світі. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2012. вип. XXXIV. С. 232 – 234.
3. Cruise Market Watch. URL: <https://cruisemarketwatch.com>.

УДК 379.85

Лебедєва І. М.

к. і. н., доцент, доцент кафедри психології і туризму,
Київський національний лінгвістичний університет

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕТНОКУЛЬТУРНОГО ТУРИЗМУ В АФРИКАНСЬКОМУ ТУРИСТИЧНОМУ РЕГІОНІ

Туризм є явищем, яке несе у собі значний потенціал для подальшого розвитку. Безумовно, поширення вірусу COVID-19 у 2020 – 2021 рр. значно загальмувало цю динаміку, але можна очікувати, що подолання наслідків пандемії поверне туристичній галузі втрачені позиції. Видається цілком закономірним, що туристичні компанії розпочнуть конкурентну боротьбу за споживача, залучаючи нові туристичні ресурси і розробляючи нові туристичні пропозиції.

Значний потенціал для розвитку туризму має Африканський континент. За даними UNWTO, у 2019 р. (останній «передпандемійний» рік) Африканський туристичний регіон посідав четверте місце за кількістю міжнародних прибуттів, випереджаючи лише Близькосхідний регіон, водночас поступаючись останньому за динамікою [1]. Крім того, на самому Африканському континенті спостерігається значний перекис у розвитку туризму в окремих країнах. Так, країни Північної Африки демонструють сталі тенденції розвитку туризму (9 %), але на південь від Сахари ці цифри значно нижчі (1,5 %) [2].

Серед причин такого становища зазвичай виділяють нестабільність політичної ситуації в окремих країнах, негативні тенденції у соціально-економічній сфері, недостатній розвиток туристичної інфраструктури, відсутність сучасної транспортної мережі тощо. Водночас Африканський континент має значний потенціал для розвитку туристичної галузі. Одним з ресурсів, який не в повній мірі задіяний на туристичному ринку, є розмаїття африканських етносів.

На Африканському континенті розташовано близько 60 країн і залежних територій, на яких мешкає майже півтисячі різноманітних етносів [3, с. 180 – 181]. У більшості своїй вони зберегли самобутню культуру і традиції, а їхнє життя не зазнало вагомих трансформацій під впливом індустріальної та постіндустріальної економіки. Мандруючи Африкою, можна познайомитись з традиціями і звичаями народів, спільноти яких досі організовані на родоплемінних засадах.

У силу географічних та історичних факторів африканські етноси відрізняються надзвичайним розмаїттям. Причому деякі з племен пристосувалися до сучасних реалій і охоче вступають в економічні відносини з туристами. Наприклад, пігмеї Уганди на прохання туристів можуть станцювати, провести екскурсію по своєму поселенню, дозволити завітати до домівок, познайомлять з побутом, а на останок спробують продати сувеніри, вироблені власноруч. Іншим народом, який зберіг свій традиційний лад і зазнав мінімальних впливів цивілізації, є бушмени Південної Африки. Під час турів до Ботсвани є можливість познайомитися з побутом і культурними традиціями цього етносу. Деякі племена, зокрема масаї в Уганді та Кенії, спеціально зберігають традиційні поселення, щоб залучати туристів, хоча самі проживають у більш сучасних умовах.

Туристи, які відвідують Бенін, мають можливість ознайомитися з особливостями релігії Вуду, оскільки ця країна вважається батьківщиною культу. У Беніні традиційно проводяться фестивалі Вуду, які є вагомим подієвим ресурсом країни, здатним привернути увагу як шанувальників культу, так і тих, хто цікавиться екзотичною культурою та шукає приголомшливих вражень.

Значними ресурсами для розвитку етнокультурного туризму диспонує Ефіопія.

Певний час на заваді розвитку туризму у цій країні стояла політична нестабільність – наслідок збройного конфлікту з сусідньою Еритреєю. Нормалізація ситуації сприяла збільшенню потоку туристів до цієї надзвичайно цікавої країни, у культурі якої переплелися християнські, іудейські, мусульманські традиції. Аксумське царство, яке існувало на ефіопській території у I тисячолітті, було однією з перших християнських держав. Пізніше, після утворення Дамаського халіфату, сюди прийшов іслам.

Але й досі в Ефіопії проживають етноси, які зберігають традиційний родоплемінний лад. Особливо цікава з етнографічної точки зору долина річки Омо на півдні країни. Тут проживають півтора десятки племен, кожне з яких має власні культурні традиції. Найвідоміше з них плем'я мурсі, жінки якого прикрашають свою нижню губу плоскими тарілками. Жінки племені арборе голять голови і прикрашають себе багатим і різнокольоровим намисто. Так само багате намисто носять жінки племені кара, а у нижню губу вони встромляють шматочок дерева або квітку. Але найцікавіший звичай носити намисто демонструють жінки племені н'янгатом – першу нитку намистин дівчинці одягає батько, а далі все життя вона накопичує кількість ниток на шії, ніколи їх не знімаючи. Своїми особливими традиціями відрізняються й інші племена долини Омо – хамар, цемаї, сурі та ін.

Таким чином, Африканський континент має значні ресурси для розвитку різних видів туризму, у тому числі етнокультурного. Українські туристичні фірми пропонують тури до африканських країн, у тому числі й до Ефіопії, у долину річки Омо. Втім, серед чинників, які негативно впливають на популярність етнокультурних турів в Африку, є не лише пандемічна загроза, але й досить висока ціна такого туру, що у декілька разів перевищує вартість поїздки у Туреччину чи в Єгипет. Але можна очікувати, що підвищення рівня життя у нашій країні знівелює цю різницю і зробить поїздки до африканських країн з метою знайомства з побутом, культурою, традиціями аборигенних народів звичним явищем.

Список літератури

1. International Tourism Highlights, 2020 Edition. URL: https://tourlib.net/wto/WTO_highlights_2020.pdf.
2. По данным Всемирной туристской организации, в 2019 году в мире зарегистрировано 1,5 миллиарда международных туристических поездок. 21 января 2020 г. URL: <https://www.tohology.com/hospitality/industry/unwto-statistika-mezhdunarodnyh-poezdok/>.
3. Утвенко В. В. Етнологія : навч. посіб. Київ : Видавничий дім «Персонал», 2017. 244 с.

Гедін М. С.

к.і.н., доцент, доцент кафедри психології і туризму,
Київський національний лінгвістичний університет

ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЛОВОГО ТУРИЗМУ В КРАЇНАХ ЄВРОПИ

Незважаючи на те, що діловий туризм з'явився в країнах Європи порівняно недавно, але вже встигнув зайняти достойне місце на ринку туристичних послуг. Власне поняття «діловий туризм» виникло порівняно нещодавно. У світі про нього заговорили як про прибутковий і самостійний вид туризму в 1970 – 1980-х роках. Основна відмінність ділового туризму від традиційного полягає в тім, що головна ціль подорожі – це розвиток бізнесу, участь у професійних виставках, ярмарках, семінарах, конференціях, ведення переговорів із партнерами, організація ділових зустрічей [1, с. 51].

В англійській мові, яка є міжнародною мовою не тільки бізнесу, але й туризму у сфері ділового туризму застосовується термін «business travel». Згідно з Кембріджським словником це поняття перекладається, як: «поїздка, яка відбувається з діловою метою»[2]. На сьогодні існує англійський термін-абревіатура MICE, який достатньо точно відображає значення бізнес-туризму: M – Meetings (зустрічі), I – Incentives (інсентив-заходи), C – Conventions (конференції), E – Exhibitions (виставки). (Cambridge English Dictionary) [1, с. 52].

На сьогодні можна виділити 3 основні категорії критеріїв, які характеризують MICE-туризм: специфіка послуги, спрямованість послуги, атрибути послуги. Специфіка послуги полягає в тому, що MICE-захід не тільки проводиться посередником (спеціалізованим агентством), але і організується ним. Професійний організатор самостійно формує програму [3, с. 184].

Бізнес-тури, залежно від цілей і пакета послуг, прийнято поділяти на кілька видів: індивідуальні ділові поїздки, участь у конференціях і семінарах, відвідування виставок, конгресні тури. Міжнародна співпраця, організація конференцій, підписання контрактів, прийом делегацій з різних країн світу, проведення семінарів з тематики бізнесу, організація корпоративних заходів, відрядження співробітників і керівного складу є невід'ємною частиною діяльності будь-якої компанії, що розвиває конгрес-туризм.

Згідно із сучасними тенденціями розвитку ринку ділових подорожей в світі, найбільш динамічним сегментом є конгресно-виставковий туризм. У світі зростає інтерес до симпозіумів, конференцій, нарад, семінарів, а також виставок і ярмарок. Бізнесмени та вчені беруть участь у форумах, щоб отримати останню інформацію, побачитися з колегами і обмінятися з ними думками, провести переговори, відволіктися від звичної обстановки і залучитися до пропонованої культурної програми. Значними центрами конгресно-виставкової діяльності є Амстердам, Барселона, Брюссель, Відень, Женева, Копенгаген, Лондон, Мадрид, Париж, Страсбург, Вашингтон, Токіо та ін.

В цілому, за кількістю прибутків і за витратами на діловий туризм, перше місце у світі посідає Європа. Основними учасниками ділового туризму серед країн Європи є: Німеччина, Велика Британія, Франція, Нідерланди, Італія, Іспанія, Швеція, Швейцарія, а також Бельгія. В Європі суттєво переважають індивідуальні ділові поїздки.

Всесвітня Рада з подорожей і туризму – WTTC у березні 2020 р. провела масштабне дослідження «Global Economic Impact and Issues – 2019», в якому проаналізувала розвиток туристичної галузі в усіх країнах світу, та в Німеччині зокрема. Дане дослідження проводиться протягом останніх 25 років, охоплює 185 країн з 25 регіонів світу. Експерти відзначають, що на сектор подорожей і туризму Німеччини довелося 9,1 % світового ВВП, що становить 47 млрд. €, в той час як в галузі було зайнято більше 5 млн. осіб [3, с.185].

Сучасна Німеччина приваблива як центр ділового туризму завдяки виставкам, конференціям. Поряд із Францією вона є лідером за кількістю виставок автомобільної спеціалізації (з 64 виставок у Німеччині щорічно проводиться близько 11). Це пояснюється тим, що країна є одним із світових лідерів у машинобудуванні, зокрема у виробництві легкових автомобілів [4]. Близько 60 % міжнародних виставок-ярмарок Європи проводяться в Німеччині, де виникло близько 20 великих ярмаркових центрів. Найдавніші ярмаркові центри в Німеччині зосереджені в таких містах як: Берлін, Лейпциг, Кельн, Франкфурт-на-Майні, Ганновер, Мюнхен, Дюссельдорф, Ессен [4, с. 135].

В Україні інноваційні технології не так активно використовуються у туристичній індустрії. Українські туроператори мають «стандартний набір» використовуваних технологій: власний сайт, платформи соціальних мереж Facebook та Instagram, а також, інколи, ще є розсилки електронною поштою або у месенджерах Viber або Telegram, та створені канали на платформі YouTube.

Отже, розвиток ділового туризму в світі, незважаючи на об'єктивні перешкоди відбувається достатньо високими темпами. Абсолютно очевидно, що попит ділові послуги високої якості постійно зростатимуть. Більшість країн Європи мають всі можливості для інтенсифікації розвитку ділових турів, однак для цього потрібно докласти багато зусиль, що стосуються розбудови і вдосконалення ділової інфраструктури великих міст, налагодження взаємодії з провідними міжнародними організаціями ділового туризму та індустрії зустрічей, залучення фінансової підтримки з боку держави.

Список літератури

1. Подчаха О.Ю. Індустрія гостинності в країнах Європи: матеріали III міжнародної науково-практичної конференції (4 – 6 грудня 2009 р.). Сімферополь: ВіТроПринт, 2009. С. 51 – 53.

2. Cambridge English Dictionary. Definition of «business travel». Взято з <https://dictionary.cambridge.org>.

3. Андренко И. Б. Классификация делового туризма. *Коммунальное хозяйство городов: Науч.-техн. сб.* Вып. 50. Сер. Экономические науки. Киев: Техника, 2003. С. 181 – 186.

4. Макогін З.Я. Андрусейко Р.Я. Туризм як чинник економічного розвитку Німеччини: досвід для України: матеріали наукової конференції «Актуальні проблеми економіки і торгівлі в сучасних умовах євроінтеграції» (11 – 12 травня 2017 р.). Львів: ЛТЕУ, 2017. С. 134 – 135.

Коваль Л. В.

к.е.н., доцент кафедри бухгалтерського обліку
факультет обліку та аудиту,
Вінницький національний аграрний університет

ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА ЩОДО ГУДВІЛУ ПІДПРИМСТВА

В умовах жорсткої конкуренції для підприємств є важливою їх ділова репутація, вартість якої можна розглядати як гудвіл підприємства.

Відповідно до вітчизняних стандартів обліку гудвіл – це перевищення вартості придбання над часткою покупця у справедливій вартості придбаних ідентифікованих активів, зобов'язань і непередбачених зобов'язань на дату придбання [1].

Відповідно до положень Податкового кодексу України, гудвіл - це нематеріальний актив, вартість якого визначається як різниця між ринковою ціною та балансовою вартістю активів підприємства як цілісного майнового комплексу, що виникає в результаті використання кращих управлінських якостей, домінуючої позиції на ринку товарів, послуг, нових технологій тощо [2].

Для ефективного обліку гудвілу слід належним чином сформувати облікову політику. Основними елементами облікової політики щодо гудвілу є: термін корисного використання гудвілу, метод його оцінки та метод нарахування амортизації (тільки для бухгалтерського обліку, у податковому не використовується).

При визначенні терміну корисного використання гудвілу слід урахувати, зокрема, такі фактори:

- характер та очікуваний термін функціонування придбаного підприємства;
- стабільність та очікуваний термін існування галузі, до якої належить гудвіл;
- загальнодоступну інформацію про характеристики гудвілу щодо подібних підприємств або галузей і типові життєві цикли подібних підприємств;
- вплив старіння продукту, змін у попиті та інших економічних факторів на придбане підприємство;
- очікувану тривалість терміну трудової діяльності ключових працівників (або груп працівників) і можливість іншої групи керівників ефективно управляти придбаним підприємством;
- витрати на експлуатацію або фінансування, необхідні для отримання очікуваних у майбутньому економічних вигод від придбаного підприємства, та спроможність і намір підприємства нести такі витрати;
- очікувані дії наявних та потенційних конкурентів;
- період контролю за придбаним підприємством, а також правові норми, що впливають на термін корисного використання [3, с. 437].

Згідно з Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 19 «Об'єднання підприємств», якщо є переконливе свідчення того, що термін корисного використання гудвілу буде більшим за 20 років, то в примітках до фінансової звітності підприємства повинно бути обґрунтування періоду амортизації. Це може статися, коли гудвіл настільки тісно пов'язаний з ідентифікованим активом (або з групою ідентифікованих активів), що можна обґрунтовано очікувати вигоди для покупця протягом терміну корисної експлуатації активу (або групи ідентифікованих активів). У цьому випадку підприємство принаймні щорічно розглядає суму очікуваного відшкодування гудвілу для визначення можливого збитку від зменшення корисності [1].

Для проведення незалежної оцінки гудвілу застосовують такі методичні підходи:

- витратний (передбачає визначення поточної вартості витрат на відтворення або заміщення об'єкта оцінки з подальшим коригуванням їх на суму зносу (знецінення);
- дохідний (визначається як поточна вартість очікуваних доходів від найбільш ефективного використання об'єкта оцінки, включаючи дохід від його можливого перепродажу);

– порівняльний (передбачає аналіз цін продажу та пропонування подібного майна з відповідним коригуванням відмінностей між об'єктами порівняння та об'єктом оцінки) [4].

Найбільш раціональним є використання дохідного підходу.

Амортизація гудвілу нараховується протягом періоду його корисного використання як правило з використанням прямолінійного методу, якщо немає переконливого свідчення, що інший метод є більш прийнятним.

Таким чином облікове відображення гудвілу забезпечується належним чином сформованою обліковою політикою.

Список літератури

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 19 «Об'єднання підприємств», затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 07.07.1999 № 163. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

2. Податковий кодекс України, затверджений Верховною Радою України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

3. Голов С. Ф., Костюченко В. М. Бухгалтерський облік за міжнародними стандартами: приклади та коментарі: практ. Посібн. К.: Лібра, 2001. 840 с.

4. Національний стандарт № 1 «Загальні засади оцінки майна і майнових прав», затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 10 вересня 2003 р. № 1440.

Удк 657(502.131.1)

Олієвська М. Г.

кандидат економічних наук, доцент

Науково-дослідний центр Військового інституту

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЗНАЧЕННЯ ТА ПЕРЕПОНИ НЕФІНАНСОВОГО ЗВІТУВАННЯ

У контексті того, що країни, незалежно від рівня розвитку, стають більш інтегрованими у світову економіку, суб'єкти господарювання зобов'язані дотримуватися принципів сталого розвитку [4] та звітувати про свої досягнення у цьому напрямі. Сьогодні інвестори, державні інституції та інші стейкхолдери очікують від менеджерів не лише даних щодо економічних аспектів господарської діяльності, але й інформацію про корпоративне управління, охорону навколишнього середовища та іншу нефінансову інформацію; більше того, інноваційна парадигма розвитку економіки обумовлює переорієнтовувати продукти, послуги та операційні процеси бізнесу у контексті сталості.

Світова практика має низку свідчень того, що з однієї сторони «ринок все частіше вимагає від підприємств прозорості щодо їх екологічної, соціальної та управлінської діяльності», а з іншої – «існує чітка залежність між корпоративною соціальною відповідальністю, корпоративним управлінням та прибутковістю бізнесу» [5]. Більше того, розвиток нефінансової звітності підприємств обумовлюють виклики, які виникають перед економікою країн у результаті впливу пандемії COVID-19 [1].

З метою стандартизації змісту фінансової та нефінансової звітності, міжнародні організації запровадили систему керівних принципів для підготовки звітів про сталий розвиток з групами показників, що належать до економічної природоохоронної та соціальної діяльності підприємств, а також розробили низку відповідних рішень для заохочення складання звітності з питань сталого розвитку і методичні рекомендації щодо складання такої звітності [2].

Проте, у різних країнах звітність про економічні, екологічні та соціальні аспекти діяльності підприємств і досі не має усталеної назви та змісту; питання щодо цінностей підприємств, моделі керівництва, відповідності стратегії досягненню сталого розвитку розкриваються в різнопланових видах документів [1] – екологічні звіти, соціальні звіти, звіти про сталий розвиток тощо.

Незважаючи на інституціональні перешкоди, систематичність подання та об'єктивність розкриття інформації про сталий розвиток у системі бухгалтерського обліку підприємств залежать від таких факторів як: тиск з боку існуючих та потенційних

конкурентів, котрі які оприлюднюють нефінансову інформацію є найбільш стимулюючим фактором; позитивний взаємозв'язок не фінансового звітування та динаміки активів/капіталу бізнесу; складання й оприлюднення нефінансових звітів суттєво посилює позиції підприємств на ринку; необхідність дотримання певних стандартів; інформаційні потреби пов'язаних сторін – акціонерів, інвесторів, працівників; правові фактори (як свідчать дослідження, мають найменш стимулюючий вплив на розкриття інформації, що стосується сталого розвитку) [5].

Тематичні дослідження, які були проведені в різних географічних районах, в країнах з різним рівнем економічного розвитку, серед суб'єктів господарювання, які належать до різних галузей, різняться розмірами та власністю, підтверджують, що більшість респондентів мають інформацію щодо затребуваних показників; підприємствам простіше звітувати по економічних та інституційних показниках, і складніше по екологічних та соціальних показниках; на національному рівні досі існують проблеми щодо інституційної координації нефінансового звітування; не розкривають окремих показників у зв'язку з відсутністю або конфіденційністю даних; є необхідність посилити технічний потенціал та усунути суперечності вимірювання [3].

Підсумовуючи зазначимо, що глобальними викликами для бізнесу у всьому світі нині є розвиток стійких організацій шляхом покращення екологічних та соціальних показників, котрі містяться у нефінансовій звітності. Як свідчить практика, суб'єкти господарювання докладають максимум зусиль для узгодженості економічних, соціальних та екологічних результатів діяльності та надання користувачам точної та актуальної інформації у вигляді інтегрованих або нефінансових звітів. Проте, через відсутність чітких вимог щодо подання такої інформації, мають місце певні перепони у процесі нефінансового звітування підприємств. В цілому, ці перепони негативно впливають на якість нефінансових звітів усіх підприємств, що негативно впливає на взаємодію з інвесторами, ускладнює нагляд державними органами, зменшує довіру громадськості.

Список літератури

1. Звітність підприємств про сталий розвиток в умовах пандемії COVID-19: монографія / Т. І. Єфименко, Л. Г. Ловінська, Я. В. Олійник, М. В. Кучерява; ДНУ Акад. фін. управління. Київ, 2021. 242 с.
2. Ha Thi Thuy Van, Vu Thi Kim Anh, Dam Bich Ha, & Tran Tien Hoang. (2020). Application of The Global Reporting Indicators to Build Environmental Accounting Reports of Vietnamese Enterprises in The Economic Integration Period. *Academy of Accounting and Financial Studies Journal*. Vol: 24 Issue: 4.
3. Practical Implementation of Core Indicators for Sustainable Development Reporting. Volume 1. https://unctad.org/system/files/official-document/diaeed2020d2vol1_en.pdf
4. Resolution A/RES/70/1. Transforming our world: the 2030 agenda for sustainable development. In: Seventieth United Nations General Assembly, New York, 25 September 2015. New York: United Nations; 2015.
5. Tuan, L.A., Hai, P.T., Hung, N.X., & Nhi, V.V. (2019). Research on factors affecting the disclosure of sustainable development report: Experimental at Viet Nam national Petroleum group. *Asian Economic and Financial Review*, 9(2), 232-242.

УДК 657.6

Ус А. О.

аспірантка кафедри фінансового аналізу та аудиту,
Київський національний торговельно-економічний університет

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ ТРЕНДИ В АУДИТІ РОЗВИТКУ ТОРГОВЕЛЬНИХ МЕРЕЖ

Євроінтеграційний вектор у формуванні сучасної системи звітності покликаний всебічно забезпечити користувачів звітності інформацією щодо економічних, соціальних та екологічних показників, що забезпечить максимальну поінформованість для прийняття оперативних управлінських рішень.

У світі існує низка міжнародних, національних та галузевих документів, які використовуються як нормативна база для складання звітності зі сталого розвитку, проте лишається проблема їх уніфікації та пристосування до національної економіки. Існуюча система національних цінностей має виступити в ролі фільтра, що дасть змогу адаптуватися до умов глобальних процесів і водночас забезпечити захист від деструктивних впливів, що можуть призвести до негативних наслідків щодо стратегічного бачення розвитку економіки країни. Пристосування до перетікань економічних процесів між країнами має бути впроваджене таким чином, щоб в процесі асиміляції національне середовище зберегло свої етнічні особливості, уникаючи додаткових ризиків.

Одним із ключових етапів впровадження даної звітності виступає адаптація та впровадження міжнародних стандартів звітності. Існує ряд міжнародних стандартів за якими іноземні підприємства та організації складають звіти щодо сталого розвитку

В Україні використання даних стандартів до сих пір не є регламентованим. Тому ключовим завданням на даному етапі постає уніфікація існуючих стандартів та приведення їх до загальнообов'язкових норм подання звітності з урахуванням існуючого стану діяльності підприємств на території України.

Відсутність єдиновизначених стандартів для складання звітності зі сталого розвитку являється причиною того, що на території України невелика кількість підприємств, які подають звіти зі сталого розвитку і звітування відбувається відповідно до різних стандартів.

В Україні за офіційними даними нараховується 58 активних учасників [2], які приєдналися до ГД ООН та здають звіт з прогресу (звіт про виконання принципів ГД ООН).

Динаміка подачі звітності зі сталого розвитку в світі постійно зростає. За офіційною інформацією щодо подачі звітності зі сталого розвитку за стандартами GRI за регіонами, то за минулий рік країнами Америки було подано 1459 звітів, Європи – 2054, Близького Сходу та Африки – 482 та Азіатсько-Тихоокеанського регіону – 2239 звіти [3]. Країнами лідерами у кількісному вираженні являються США, Китай, Японія, Південна Африка, Великобританія, Бразилія та Індія.

Лідерами з подачі звітності зі сталого розвитку за стандартами GRI серед країн Європи являються Великобританія, Іспанія, Німеччина, Швеція і Франція. Україною було подано 71 звіт зі сталого розвитку за 1999 – 2020 рр. В середньому щороку подається 7-8 звітів, тобто серед країн Європи Україна посідає 27 місце за кількістю поданих звітів.

Щодо основних сфер застосування звітності зі сталого розвитку на першому місці знаходиться сфера фінансових послуг, що складає 19,82 % усіх поданих звітів зі сталого розвитку за 1999 – 2020 рр. у світі, на другому місці – харчова промисловість (10,37 %), на третьому – сфера енергетики (8,76 %). Сфера торгівлі складає лише 2,07 % [3].

Торговельні мережі на сучасному етапі розвитку торгівлі складають найбільшу частку торгівлі, тому їх адаптація до нових стандартів у поданні та перевірці звітності набуває найбільшого інтересу з боку суспільства та користувачів цієї інформації. В той же час впровадження нових стандартів звітності вимагає пошуку нових моделей та методик аудиту нефінансової інформації та методик аудиторської перевірки цієї інформації, які забезпечать належне опрацювання отриманої інформації.

Отже, євроінтеграційний вектор в економіці формує нові потреби у розробці та впровадженні стандартів фінансової та нефінансової звітності з подальшим розробленням методик аудиту цієї інформації, що в подальшому сприятиме поліпшенню економічних та соціально-екологічних показників діяльності торговельних мереж.

Список літератури

1. Звітність зі сталого розвитку GRI. – Режим доступу: <https://database.globalreporting.org/>
2. Мережа глобального договору в Україні. – Режим доступу: <http://www.un.org.ua/ua/oon-v-ukraini>
3. Мережа глобального договору ООН. – Режим доступу: <https://www.unglobalcompact.org/>
4. Посібник для досягнення Цілей Сталого Розвитку в сфері бізнесу. – Режим доступу: https://sdgcompass.org/wp-content/uploads/2016/09/SDG_Compass_Guide_Ukrainian.pdf

УДК 330.3

Борейко Н. М.

к.е.н., завідувач відділу
розвитку податкового та митного аудиту
Науково-дослідного інституту фіскальної політики,
Університет ДФС України

МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ АНАЛІЗУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ ДЛЯ ВСТАНОВЛЕННЯ ОБСЯГІВ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ

Внаслідок застосування агресивного податкового планування (далі – АПП) міжнародними групами компаній (далі – МГК) бюджети країн щорічно втрачають значні суми надходжень від податку на прибуток підприємств. Часто МГК здійснюють маніпулювання, пов'язані зі штучною зміною власної «національності». Ця практика набула значного поширення упродовж останніх десятиліть і передбачає перенесення МГК свого податкового центру з країни, в якій фактично заробляється основна частина прибутків, до юрисдикції з більш сприятливим податковим законодавством та з меншою ставкою податку.

Водночас поширення набуло й створення транзитних пунктів (так званих офшорних фінансових центрів (транзитних хабів)) проходження значних обсягів прямих іноземних інвестицій (далі – ПІІ) (Ірландія, Гонконг, Сінгапур, Люксембург), що ускладнює, а часом і унеможлиблює точне визначення походження капіталу окремих МГК. Реєстрація таких інституцій як резидентів певної країни, з якою останні не мають реальних економічних взаємовідносин, застосовується окремими МГК у якості центрів накопичення капіталу [1, с. 28]. Однією з функцій таких транзитних фінансових центрів є акумулювання інвестиційних ресурсів, здійснення зарубіжних інвестицій у нові підприємства або транскордонних поглинань інших компаній. Справжніх власників капіталу і їхню реальну національну приналежність встановити складно.

Іноземні інвестиції вважаються вагомим джерелом руху фінансових потоків у світовій економіці. У міжнародній методології до компонентів прямих інвестицій відносять: акціонерний капітал; реінвестування прибутку; боргові інструменти [2]. За експертною оцінкою МВФ та ОЕСР іноземні інвестиції є прямими, якщо вони здійснюються за межами національних кордонів з метою розширення виробництва товарів (послуг), закупівлі товарів для імпорту в країну базування або експорту в треті країни. Інвесторові повинен належати управлінський контроль над підприємствами, а інвестиції – знаходитися у формі акціонерного капіталу і коротко- та довгострокових міжфірмових позик (інакше інвестиція не вважатиметься прямою) [3].

Вітчизняне законодавство визначає іноземні інвестиції як «цінності, що вкладаються іноземними інвесторами в об'єкти інвестиційної діяльності відповідно до законодавства України з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту» [4]. Важливим є розмежування прямих інвестицій від портфельних. Інвестиція вважатиметься прямою, якщо інвестор вкладає кошти в підприємство, в якому його частка складає 10 % і більше. Реінвестовані доходи є індикатором ефективності діяльності компанії. Останні не включають реалізовані та нереалізовані холдингові прибутки (збитки), та відрахування до резервів. Відповідно до даних, оприлюднених у Всесвітньому інвестиційному звіті, обсяг реінвестованих доходів складає близько 50 % світових потоків ПІІ [5].

Найбільша концентрація високого рівня ПІІ щодо валового внутрішнього продукту (далі – ВВП) у країнах з низьким рівнем оподаткування. Цей показник обраховується на глобальному (макро-) рівні, його врахування дозволяє визначати юрисдикції, перевагу яким надають компанії з метою застосування АПП. Високий рівень ПІІ у ВВП тієї чи іншої країни

може свідчити про ймовірне АПП. Проте варто враховувати, що не всі дані за однакові часові періоди можуть бути співставними через фінансову кризу, а також відмінності у формах звітності в різних країнах. Джерелом даних щодо ПІІ на глобальному рівні є статистика ОЕСР (OECD Foreign Direct Investment Statistics).

Оскільки BEPS передбачає транскордонні транзакції, при виявленні обсягів ПІІ необхідно використовувати інформацію про операції з пов'язаними та не пов'язаними особами (за умови наявності доступу до неї). Інформація на рівні афілійованих осіб повинна доповнювати інформацію про консолідовану групу в усьому світі (при можливості доступу до неї). За наявності потрібно використовувати різні типи даних про ПІІ. Джерелами інформації для оцінювання на мікрорівні є дані податкових декларацій з податку на прибуток підприємств та додатків до неї, показники фінансової звітності, а саме: Балансу (Звіт про фінансовий стан); Звіту про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід); Звіту про рух грошових коштів (за прямим методом); Звіту про власний капітал; Приміток до річної фінансової звітності. Також в Україні дані щодо отриманих компаніями ПІІ можна отримати з форми № 10-ЗЕЗ (квартальна) «Звіт підприємства з іноземними інвестиціями», яку заповнюють і подають до Державної служби статистики України (далі – Держстат України) юридичні особи, що отримують ПІІ від нерезидентів (у статутному капіталі яких частка нерезидента складає 10 % і більше), а також філії та постійні представництва нерезидентів, та з форми № 13-ЗЕЗ (квартальна) «Звіт про прямі іноземні інвестиції за кордон» [6]. Згідно з П(С)БО 12 «Фінансові інвестиції» суттєвим впливом нерезидента на статутний капітал компанії вважається його частка участі у розмірі 20 %, а вирішальний вплив, за яким визнається кінцевий бенефіціарний власник за законодавством про фінансовий моніторинг і трансфертне ціноутворення, – має нерезидент з часткою участі 25 %.

За результатами аналізу даних податкової декларації з податку на прибуток підприємств можна отримати інформацію про податкову юрисдикцію компанії, оподатковуваний прибуток, сплачений податок, податкові пільги та податкову консолідацію, ПІІ пов'язаних сторін тощо. Інформація, отримана в результаті податкових перевірок, може бути використана для визначення нових типів поведінки BEPS за умови систематичного її аналізу та моніторингу у майбутньому. Проте, результати оцінювання податкової декларації з податку на прибуток підприємств можуть бути дещо викривленими через відсутність окремих даних, відмінності у поданні інформації в різних країнах тощо.

Зазначимо, що з аналізу фінансової звітності не можна достовірно виявити обсяги ПІІ, які застосовувалися саме для АПП, однак надмірні їхні розміри свідчать про потенційний ризик. Аналіз даних ПІІ повинен охоплювати всі транскордонні запаси та потоки між підприємствами, що входять до однієї групи, а саме: 1) прямі інвестиції (власний капітал чи борг); 2) прямі інвестиційні фінансові потоки (власний капітал, реінвестування прибутку, борг); 3) доходи від прямих інвестицій (дивіденди, розподілений прибуток філії, відсотки).

Міжнародний валютний фонд звітує лише про позиції ПІІ, а не про потоки, й обсяг інформації, доступної в окремих країнах, різниться. ОЕСР має статистику про показники ПІІ, доходи та потоки, але наразі є прогалини та невідповідності в поданні й обробці даних. Показники ПІІ відображають транскордонні транзакції між групами та можуть бути непрямими доказами зміни прибутку. Існують проблеми з даними щодо ПІІ, включаючи двосторонні асиметрії при фіксації однієї і тієї ж транзакції з ПІІ та різних типів транзакцій (наприклад, інвестиції з нуля, злиття та поглинання, внутрішньогрупове фінансування тощо). Також немає розмежування між реальними та суто фінансовими інвестиціями, що дозволило б провести порівняння, яке є важливим для аналізу BEPS [7, с. 24].

В Україні з 2020 року повноваження щодо оприлюднення та створення єдиного джерела даних з ПІІ передано від Державної служби статистики України до Національного банку України (далі – НБУ) відповідно до Плану спільних дій Держстату України та НБУ. В обліку ПІІ враховано реінвестування доходів нефінансових корпорацій та удосконалено статистику запасів ПІІ, дані збиратимуться за видами економічної діяльності, країнами та регіонами. Таким

чином, показники щодо обсягів ПІІ в Україну (з України) (запаси) включають: інструменти участі в капіталі, боргові інструменти – за країнами, видами економічної діяльності та регіонами. Дані щодо обсягів ПІІ в Україну (з України) (потоки) включають інструменти участі в капіталі, у т. ч. реінвестування доходів, боргові інструменти) за країнами, видами економічної діяльності [8, с. 2, 21]. Завдяки такому підходу стало можливим більш цілісне відображення операцій щодо ПІІ. У подальшому застосування зазначеного вище підходу дасть змогу здійснювати співставлення даних платіжного балансу України з іншими країнами світу та сприятиме максимальному наближенню до міжнародних стандартів.

Список літератури

1. Рогач О. Методологічні аспекти аналізу багатонаціональних підприємств. *Міжнародна економічна політика*. 2019. № 2 (31). С. 7–42. URL: http://ierjournal.com/journals/31/2019_1_Rogach.pdf
2. Методологічні положення з окремих питань обліку та розрахунку обсягів запасів та потоків інвестицій зовнішньоекономічної діяльності: наказ Держкомстату від 15.02.2010 № 58. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/metod_polog/metod_doc/2010/58/met_pol.htm
3. Крамаренко К. М. Прямі іноземні інвестиції у системі міжнародних фінансів. *Ефективна економіка*. 2021. № 4. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/4_2021/83.pdf
4. Про режим іноземного інвестування: Закон України від 19.03.1996 № 93/96-ВР (зі змінами). Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93/96-%D0%B2%D1%80#Text>
5. World Investment Report 2020. International production beyond the pandemic. United nations conference on trade and development. 2020. 268 p. URL: https://unctad.org/system/files/official-document/wir2020_en.pdf
6. Про затвердження форм державного статистичного спостереження № 10-зез (квартальна) «Звіт підприємства з іноземними інвестиціями» та № 13-зез (квартальна) «Звіт підприємства про інвестиції за кордон»: наказ Державної служби статистики України від 13.06.2019 № 206. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0206832-19#Text>
7. Measuring and Monitoring BEPS, Action 11 – 2015 Final Report, OECD/G20 Base Erosion and Profit Shifting Project, OECD Publishing, Paris. OECD. 2015. URL: <http://dx.doi.org/10.1787/9789264241343-en>
8. Удосконалення статистики прямих іноземних інвестицій: передавання Національному банку функції публікації даних та врахування реінвестованих доходів реального сектору. Національний банк України. Київ. 2020. 25 с. URL: https://bank.gov.ua/ua/file/download?file=FDI_pr_2020-06-26.pdf

УДК 351:336.771.061.1

Гвоздєй Н. І.

канд. екон. наук,
доцент кафедри фінансів,
обліку та економічної безпеки,
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини

ПОСЕРЕДНИЦЬКІ ОПЕРАЦІЇ БАНКУ НА ФОНДОВОМУ РИНКУ

В Україні склалася ситуація, що основними учасниками фондового ринку є банки, оскільки вони володіють основною масою ресурсів, які обертаються на фондовому ринку.

Державне регулювання діяльності банків на фондовому ринку, зокрема їх посередницької діяльності, здійснюють Національний банк України (далі - НБУ) та Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку (далі - НКЦПФР)[1].

Крім того, НБУ та НКЦПФР у межах наданих їм повноважень прийнято відповідні нормативно-правові акти, які регулюють вказану сферу діяльності банків. НБУ та НКЦПФР мають різні функції під час здійснення державного регулювання посередницької діяльності банків на фондовому ринку.

Індекс UX, що розраховується «Українською біржею» в 2019 році збільшився на 71,27 %, до 1 363 пунктів. Втім, лідером з продажу є облігації, акції все ще залишаються в меншості [2].

До посередницьких операцій банків на фондовому ринку належать:

1) у сфері професійної діяльності з торгівлі цінними паперами – брокерська діяльність, андеррайтинг та діяльність з управління цінними паперами;

2) у сфері професійної депозитарної діяльності – діяльність зберігача та діяльність з ведення реєстрів власників іменних цінних паперів[3].

Основним завданням фондового ринку виступає мобілізація та вкладання фінансових ресурсів у найбільш привабливі з точки зору ринкової ефективності види підприємницької діяльності. Вільний оборот капіталу на фондовому ринку забезпечується через обіг цінних паперів, які поділяються на три групи:

1) пайові цінні папери, за якими емітент не несе зобов'язання повернути кошти, інвестовані в його діяльність, але які дають їх власникам право на участь в управлінні діяльністю емітента (акції);

2) боргові цінні папери, за якими емітент несе зобов'язання повернути у визначений термін кошти, але які не дають їх власникам права на участь в управлінні діяльністю емітента (державні боргові зобов'язання, облігації підприємств, ощадні сертифікати та векселі банків);

3) похідні цінні папери (фінансові ф'ючерси, опціони тощо).

Комерційні банки з метою одержання доходу проводять активні операції з цінними паперами, сутність яких полягає у вкладенні вільних грошових ресурсів у цінні папери. Вкладення в цінні папери за значущістю та обсягами посідають друге місце серед активних операцій банку після кредитування. І хоча надання кредитів залишається головною функцією банків, дедалі частіше банки переглядають структуру активів, ставлячи собі за мету збільшення частки портфеля цінних паперів у сукупних активах [3].

У цілому слід зазначити, що здійснюючи будь який вид професійної діяльності з торгівлі цінними паперами на фондовому ринку, банки зобов'язані діяти в інтересах своїх клієнтів, узгоджувати з ним можливий ризик від здійснюваних операцій з цінними паперами, насамперед, виконувати операції з цінними паперами за договорами та разовими замовленнями клієнтів, повідомляти клієнта про особисту зацікавленість банку, яка може стати перепоною для виконання прийнятих на себе зобов'язань.

На сьогодні основними проблемами розвитку фондового ринку є такі:

1) недосконалість інфраструктури фондового ринку, передусім у сфері депозитарної діяльності, що зумовлена, зокрема, відсутністю в Україні центрального депозитарію цінних паперів;

2) проблеми обліку прав власності на цінні папери. Чинне законодавство, зокрема Закон України «Про Національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні», передбачає дві форми випуску цінних паперів – документарну та бездокументарну. Документарний випуск акцій обліковують реєстратори, проте окремі фахівці вважають, що система реєстраторів виконала свої функції в процесі приватизації і подальше її існування гальмує розвиток системи обліку прав власності на цінні папери;

3) необхідність приведення законодавства України у відповідність з Міжнародними стандартами бухгалтерського обліку і міжнародними стандартами розкриття інформації Міжнародної організації комісії з цінних паперів та запровадження комплексної системи збору та розкриття інформації про учасників фондового ринку;

4) використання інсайдерської інформації під час укладення угод з цінними паперами[4].

Отже, на нашу думку посередницька діяльність банків на фондовому ринку полягає у провадженні ними професійної діяльності з торгівлі цінними паперами – брокерської

діяльності, андеррайтингу та діяльності з управління цінними паперами; професійної депозитарної діяльності – діяльності зберігача та діяльності з ведення реєстрів власників іменних цінних паперів.

Список літератури

1. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 7 грудня 2000 р. № 2121-III (зі змін, і доповн.) [Електронний ресурс].
2. Підсумки торгів за 2017.[Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ux.ua/a8801/?nt=304>
3. Мельник К. М., Непочатенко О. О. Банківські операції: навч. посіб. Вінниця. ПП «ТД «Едельвейс і К». 2013. 320 с.
4. Клименко К. В. Розвиток фондового ринку України в контексті євроінтеграційних процесів. *Економіка та держава*. 2015. № 8. С. 63 – 71.

УДК 368

Ізюмська В. А.

к. н. д. у., доцент,

доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара,

Калашнікова Ю. М.

здобувач вищої освіти,

кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

СУТНІСТЬ СТРАХОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

У сучасних економічних умовах страхові компанії активізують свою діяльність шляхом забезпечення страхового захисту суб'єктів господарювання. Вагомий потенціал страхового ринку України, зростаюча конкуренція серед страховиків призводять до створення та застосування ефективної системи управління діяльністю цих суб'єктів господарювання. У практичній діяльності страховиків питання, що стосуються методів управління набувають не тільки актуальності, а й стають важливою науковою та практичною проблемою. Тобто, виникає потреба досліджень у сфері управління страховою діяльністю страховика із використанням новітніх прийомів і методів, що певним чином відображає зміст поняття «страховий менеджмент».

На даний момент не існує єдиного трактування саме страхового менеджменту. Це знижує ефективність практичного застосування методів управління страховою діяльністю.

Враховуючи те, що менеджмент є процесом управління ресурсами у процесі діяльності певного суб'єкта господарювання або діяльністю, що спрямована на ефективність функціонування такого суб'єкта, або функцією прийняття рішень в організаціях, страховий менеджмент визначаємо як у широкому, так і у вузькому значеннях, тобто, з двох позицій (рис. 1).

Позиції щодо визначення страхового менеджменту

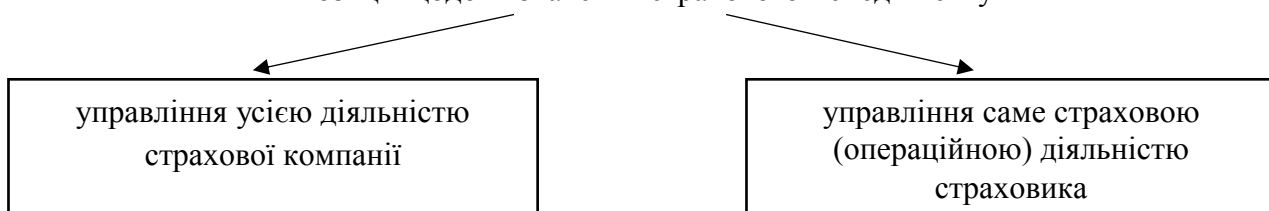

Рис. 1. Основні позиції щодо визначення страхового менеджменту

Джерело: розроблено авторами на основі [1, с. 11]

Згідно першої позиції страховий менеджмент є процесом управління ресурсами, який спрямований на:

- стійке надання відповідних страхових послуг, що передбачає управління процесом створення і розвитку страхових організацій;
- розробку стратегії і тактики розвитку страховика загалом та в розрізі окремих видів діяльності;
- управління операційними, інвестиційними та фінансовими ризиками страховиків;
- облік та звітність у страхових організаціях;
- розробку тарифної, перестраховальної та фінансової політики діяльності страховика;
- відбір ризиків на страхування і формування страхових резервів;
- управління страховим та інвестиційним портфелем;
- оцінку рівня конкуренції на ринку страхових послуг.

Відповідно основними складовими страхового менеджменту страховика є: менеджмент страхових премій та страхових виплат у розрізі окремих різновидів страхування; менеджмент перестраховування; менеджмент страхових ризиків; менеджмент персоналу; менеджмент розміщення страхових резервів [2, с. 10].

Згідно другої позиції страховий менеджмент є управлінням операційною діяльністю страховика, а саме, управлінням процесом виробництва та реалізації, тобто процесом надання страхових послуг. Дана діяльність спрямована на надання страхових послуг на платній основі суб'єктам ринкової економіки, стосовно задоволення потреб клієнтів, пов'язаних із захистом їх майнових та особистих інтересів, отримання доходу та збільшення ринкової вартості страхової компанії.

Усі думки теоретиків та практиків є об'єктивними, доповнюють один одного, та разом з тим, є практично значимими. Це дає можливість сформулювати власне розуміння сутності страхового менеджменту. Ми вважаємо, що страховий менеджмент доцільно розглядати з позиції управління процесом надання страхових послуг. Визначені теоретичні засади страхового менеджменту науковців можуть слугувати предметом подальших наукових досліджень.

Список літератури

1. Аранчій В. І., Остапенко О. М., Остапенко Т. М. Страховий менеджмент: навч. посіб. Полтава: ПДАА, 2018. 252 с.
2. Сокиринська І. Г., Журавльова Т. О., Аберніхіна І. Г. Страховий менеджмент: навч. посіб. Дніпро: Пороги, 2016. 301 с.

Мальцева А. С.

здобувач вищої освіти СВО магістр,
ОПП Фінанси, банківська справа та страхування
Миколаївський національний університет
ім. В. О. Сухомлинського,

Рудь І. Ю.

к.е.н., доцент кафедри економіки,
менеджменту та фінансів,
Миколаївський національний університет
ім. В. О. Сухомлинського

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ СТРАХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ

Страховий ринок у будь-якій країні, у тому числі й в Україні, розвивається в рамках, які встановлює держава. Як відомо, страхування в нашій державі на сьогодні не користується належним авторитетом і попитом. Причин тому різні: історичні традиції,

рівень економічного розвитку країни та життя населення, підготовка менеджерів, економічна освіта населення в цілому, також репутація вітчизняних страховиків тощо. Проте не меншу роль відіграє і сама держава.

Проблеми державного регулювання страхової діяльності України досліджували багато вчених, серед яких: В. Базилевич, А. Баранов, Н. Внукова, О. Гвозденко, А. Дегтяр, М. Клапків, С. Осадець, О. Поважний, Т. Стецюк, В. Фурман, В. Шахов та інші.

На сьогодні в Україні реалізація державної політики щодо розвитку страхового ринку та його державно-правове регулювання здійснюються через відповідну систему органів законодавчої, виконавчої та судової влади. Разом з тим, розвиток страхування неможливий без інституту державного нагляду.

Державний нагляд за страховою діяльністю здійснюється з метою дотримання вимог законодавства України про страхування, ефективного розвитку страхових послуг, запобігання неплатоспроможності страховиків та захисту інтересів страхувальників.

Страхове законодавство є фундаментом для будівництва страхового ринку у країні. Воно повинне визначати загальні принципи організації страхової діяльності, форми організації державного регулювання в страхуванні тощо.

Механізм державного регулювання страхової діяльності включає в себе сукупність методів, форм та інструментів впливу органів влади, завдяки яким реалізуються функції контролю та регулювання страхового ринку, а також здійснюється забезпечення захисту прав і інтересів суб'єктів ринку.

Можемо виділити головне завдання державного регулювання страхової діяльності – це запобігання зовнішнім і внутрішнім ризикам та створення належних умов для розвитку страхування, підтримки конкурентного середовища, захисту прав споживачів страхових послуг.

Сучасний страховий ринок України загалом можна охарактеризувати такими проблемними питаннями, які потребують вирішення:

- недосконалість нормативно-правової бази страхової діяльності;
- існування на ринку значної кількості страхових компаній, які мають низький рівень капіталізації;
- складна економічна ситуація, інфляція, наявність тіньової економіки;
- недостатня матеріальна забезпеченість населення, що стримує розвиток добровільного страхування;
- низький рівень фінансової грамотності громадян, недостатня поінформованість щодо сутності страхування та особливостей діяльності страхових компаній.

Виникнення таких явищ багато у чому обумовлено недоліками державного регулювання, вираженого у недостатньому рівні нагляду та контролю за діяльністю страхових компаній [2, с. 140].

Для вирішення даних питань реалізація розвитку державного регулювання страхової діяльності повинна здійснюватися в наступних напрямках:

- забезпечення стабільності розвитку страхового ринку на основі вдосконалення системи правового забезпечення й системи регулювання, нагляду й контролю за діяльністю учасників страхового ринку;
- удосконалювання механізмів захисту інтересів споживачів послуг;
- підвищення капіталізації страховиків і конкурентоспроможності національного страхового ринку;
- посилення державного регулювання й нагляду за діяльністю по перестраховуванню;
- регуляцію оптимального співвідношення між обов'язковим і добровільним страхуванням;
- формування адекватної системи професійної підготовки й сертифікації фахівців зі страхування й забезпечення державної підтримки науково-дослідних робіт у цій сфері;
- підвищення рівня страхової культури населення.

Одним з важливих напрямів, спрямованих на вдосконалення державного регулювання страхової діяльності в Україні, також є створення платоспроможного попиту населення на страхові послуги. Це питання повинне вирішуватися, з одного боку, шляхом формування потреби населення в організації свого страхового захисту за допомогою страхування, а з іншого – підвищенням рівня життя, що буде сприяти створенню умов для задоволення даної потреби.

Сьогодні одним з найважливіших факторів стабільності страхового ринку є наявність ефективного й адаптованого регулювання, здатного випереджати розвиток несприятливих подій. Тому тільки за умови здійснення державного регулювання на засадах оптимального поєднання державних, суспільних та комерційних інтересів можна побудувати розвинений страховий ринок в Україні.

Список літератури

1. Закон України «Про страхування» від 07.03.1996 № 85/96-ВР. [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр#Text>.
2. Волкова В.В. Методичні аспекти державного регулювання страхового ринку України. *Економіка і організація управління*. 2016. № 4 (24). С. 136 – 142.

УДК 336.1

Сидорчук А. А.

к. е. н., доцент,
доцент кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,
Західноукраїнський національний університет

FINANCIAL INSTRUMENTS FOR HOUSEHOLD SAVINGS

The financial instruments of household savings are a bank deposit, securities (stocks, bonds), investment fund shares, and trust management of personal funds. Under risky instruments, we understand instruments whose profitability in the future is uncertain. For example, a household buys shares of Company A and plans to hold them for one year. At the time of purchase, it does not know what income it will receive at the end of the term. This will depend on the value of Company A in the market in one year and the dividends it pays during the year. Therefore, such stocks, like many other similar securities, are risky instruments. Nevertheless, instruments whose future profitability at maturity are known to exist. We consider such instruments risk-free. For example – a deposit in a banking institution or credit union [1, p. 68].

Range of financial instruments of households by the level of risk:

- 1) Deposits – the least risky;
- 2) Government bonds;
- 3) Municipal bonds;
- 4) Corporate bonds;
- 5) Preferred shares;
- 6) Ordinary shares – the riskiest.

For the household investor, the advantages of using risk-free instruments are reliability (known profitability), ease of use (a wide range of deposit offers), and the existence of a deposit insurance system. The disadvantages of risk-free instruments are their low yield (may be lower than inflation), limited liquidity (financial institutions may not accrue income for early termination of the deposit), and the existence of restrictions on the reimbursement of the deposit amount (currently UAH 250,000).

The advantages of using risky instruments in the management of personal income and expenses for the household are higher profitability than risk-free instruments and inflation (several times), unlimited liquidity. The disadvantages of risky financial instruments are the small number of shares represented on the financial market of Ukraine (within the top

ten) and the need for households to have elements of financial literacy in managing their investment capital.

Based on the data of the State Statistics Service of Ukraine [2], the National Bank of Ukraine [3], and the Ukrainian Stock Exchange [4], we calculate the basic (up to 2010) rate of change in the consumer price index for goods and services (inflation), deposit rates and index Ukrainian shares for the period 2010–2020. Based on the calculations, we draw the following conclusions. In 2020, compared to 2010, the national currency lost almost twice its value, as the inflation rate was 187.5%. During the same period, the rate on time deposits decreased from 8.2% to 4.3% or 47.56%. A similar trend – to a decrease in value – was demonstrated by Ukrainian shares, whose UX index from 2429.69 b.p. in 2010 decreased by 35.76% to the level of 1561.06 bp. in 2020

Thus, our above assumption that risk-free assets (for example, time deposits) are a more reliable financial instrument for household savings, but less profitable than risky instruments (for example, Ukrainian stocks) was confirmed. The thesis that the yield on this financial instrument is lower than the inflation rate was also confirmed. At the same time, we found a tendency that the yield on risky instruments on the example of shares of Ukrainian issuers became lower than the inflation rate. However, the level of loss of yield on risky instruments is still lower than the loss of yield on risk-free deposits by 12%.

Список літератури

1. Фабощи Ф. Управление инвестициями: пер. с англ. М.: ИНФРА-М, 2000. XXVIII, с. 68.
2. Індекси споживчих цін на товари і послуги (до грудня 2010 року). Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 24.08.2021).
3. Статистика фінансових ринків. Вартість строкових депозитів за даними статистичної звітності банків України. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial/data-sector-financial#1ms> (дата звернення 24.08.2021).
4. Історія значень Індексу українських акцій по днях. Українська біржа. URL: <http://www.ux.ua/ua/index/stat/dailyhistory.aspx?code=UX> (дата звернення 23.08.2021).

УДК 005.591.6:368.013

Созонова Н. О.
викладач економічних дисциплін,
Сумський будівельний коледж

ДЕЯКІ ПИТАННЯ НОРМАТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В СФЕРІ СТРАХУВАННЯ

Сучасний стан ринку страхування вимагає від страховиків підвищення стандартів роботи через впровадження інноваційних продуктів. У теперішній час існує ряд проблемних питань, що стосуються діяльності страховика, пов'язаних з активізацією інноваційної діяльності.

Страховий ринок є складовим елементом ринку сучасної національної економіки нашої країни і являє собою відокремлену частину змішано ринкової економіки, де основними суб'єктами відносин виступають: виробники - продавці страхових послуг (страховики), споживачі (страхувальники) і численні посередники, між якими виникають фінансові (страхові) відносини з приводу купівлі-продажу страхового продукту як товару, формування попиту і пропозиції на нього [1, с. 79].

Відповідно до закону України «Про страхування» № 85/96 ВР від 07.03.1996., страхування – це вид цивільно-правових відносин щодо захисту майнових інтересів фізичних осіб та юридичних осіб у разі настання певних подій (страхових випадків), визначених договором страхування або чинним законодавством, за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати фізичними особами та юридичними особами

страхових платежів (страхових внесків, страхових премій) та доходів від розміщення коштів цих фондів [3, с. 1].

На сьогоднішній день розроблено новий законопроект у сфері страхування, який, зокрема, передбачає оновлення відносин у сфері страхування та визначення повноважень НБУ із здійснення планових заходів держнагляду за діяльністю страховиків.

Пропонують удосконалити термінологію – визначити всі основні поняття, що стосуються сфери страхування (страховий ризик, страховий інтерес, об'єкт страхування, страхове покриття, страхова послуга тощо).

Крім цього, передбачене оновлення підходу до ліцензування страховиків:

– новий порядок отримання єдиної ліцензії на здійснення діяльності зі страхування з можливістю її звуження та розширення;

– право страховика надавати гарантії в рамках ліцензії на здійснення діяльності зі страхування;

– можливість ліцензування страховика як професійного перестраховика на підставі ліцензії на здійснення діяльності з вхідного перестраховання;

– перехід від обов'язкових видів страхування до обов'язку наявності укладеного договору страхування за окремими видами діяльності.

Крім цього, передбачене удосконалення вимог до власників істотної участі страховика:

Також передбачається обов'язкове розкриття страховиком для споживача вичерпних відомостей про умови договору страхування та розмір страхової премії, коректну дату чи період, коли премія підлягає сплаті, та наслідки, якщо вона сплачена із затримкою або взагалі не сплачена.

Серед інших вимог також буде розкриття вартості страхового продукту, обов'язкове розкриття розміру комісії, яка підлягатиме сплаті споживачем.

Також законопроектом, зокрема, пропонується: страхові компанії мають розкрити інформацію щодо всіх власників істотної участі та ключових учасників страхової компанії, страховики при реєстрації будуть надавати плани діяльності на три роки, закон встановлює диференційовані підходи до розміру статутного капіталу страховиків.

Проблеми, що існують на ринку страхових послуг знижують рівень довіри до страхових компаній та пригнічують їх розвиток. Серед них: низька платоспроможність та ліквідність страхових компаній; недосконалість бізнесмоделей страховиків; недостатня прозорість ринку та проблеми в корпоративному управлінні; проблема захисту прав споживачів страхових послуг [3, с. 78]. Попри наявність ряду проблем страхового ринку, в Україні є можливості стосовно його подальшого розвитку, які проявляються в існуванні динамічно зростаючого ринку, зростанні обсягу страхових операцій, зацікавленості іноземних інвесторів.

Основою системи удосконалення захисту прав споживачів на страховому ринку України є забезпечення його належного державного регулювання, як комплексу різнопланових заходів, котрі спрямовані на захист інтересів споживачів страхових послуг шляхом реалізації стратегічних програм розвитку страхового ринку через чітко визначені поточні дії та заходи щодо практичних механізмів забезпечення захисту прав споживачів, дотримання законодавства у сфері страхування, створення умов для здорової конкуренції та виявлення неіснуючих страхових компаній задля запобігання кризових явищ.

Список літератури

1. Денисенко М. П., Коргун О. П. Інновації на страховому ринку України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 21. С. 79 – 82.
2. Про страхування: Закон України від 07.03.1996 р. № 85/96 ВР. URL: https://kodeksy.com.ua/pro_strahuvannya.htm.
3. Шишпанова Н. О., Копайгора О. О. Проблемні тенденції та напрями регулювання страхового ринку України в умовах трансформаційних змін. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 10. С. 76 – 82.

УДК: 364.7

Муштай В. А.

к.е.н., доцент,

доцент кафедри маркетингу та логістики,
Сумський національний аграрний університет,

Мартіян М. А.

здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня,
Сумський національний аграрний університет

СПЕЦИФІКА ВИКОРИСТАННЯ КОНЦЕПЦІЙ МАРКЕТИНГУ В ЗАКЛАДАХ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ

Розвиток ринкових відносин в соціальній сфері та проведення соціально-економічних реформ в українському суспільстві обумовлюють актуальність та необхідність використання концепцій маркетингу до функціонування та розвитку закладів соціально-психологічної допомоги.

Пріоритетний напрямок застосування маркетингу в соціальній сфері має спрямовуватися на підвищення ефективності діяльності в закладах соціально-психологічної допомоги та поліпшення якості послуг з урахуванням потреб населення в психологічній допомозі. Підвищення значущості застосування маркетингових концепцій сприяє ефективності надання соціальних послуг та є вкрай важливим в ситуації обмеженого фінансування сфери соціального захисту населення [1].

Співробітники більшості закладів сфери надання соціально-психологічної допомоги не в повній мірі розуміють необхідність використання маркетингу в своїй роботі або ж в них часто існує неправильне уявлення про нього. Стимулювання населення щодо використання соціально-психологічних послуг дуже важливе, але дані зусилля є марними, якщо не звертати увагу на основну проблему – якість послуг. Передусім повинен вивчатися ринок з проведення низки заходів та системи аналітичних досліджень маркетингової діяльності. Маркетингові дослідження є надзвичайно важливими заходами, котрі слід проводити постійно та планомірно для оцінки очікуваного результату з реальною ринковою ситуацією задля своєчасного реагування на неї та коректування в діяльності.

За останнє десятиліття відбулися глибокі зміни в сфері надання соціально-психологічної допомоги. Маркетинг соціальних послуг має на меті надання якісних соціальних послуг особам, які опинилися в складних життєвих обставинах. Маркетингова діяльність у сфері послуг з надання соціально-психологічної допомоги будується відповідно за принципами гнучкості і комплексності, що пропонує система маркетинг-mix, а саме сукупність функцій, які притаманні маркетингу – ринкові дослідження, координація і надання соціальних послуг, оптимізація їх асортименту, розробка комунікаційної політики, стимулювання надання послуг, розробка стратегії надання послуг, планування маркетингу у сфері соціально-психологічних послуг [2].

Пріоритетними напрямками діяльності закладів соціально-психологічної допомоги можна визначити орієнтацію на доступність, постійність та забезпечення якості надання соціальних послуг. Споживачі при оцінці якості послуг використовують такі критерії як доступність послуг, яка пов'язана з місцезнаходженням закладу соціально-психологічної допомоги на регіональному рівні; репутація даного закладу; фаховість і досвід персоналу; безпека і надійність, культурний рівень фахівців центру; можливість надання додаткових

соціально-психологічних послуг на вимогу споживача; рівень комунікації через електронні комунікаційні мережі; естетика приміщень [3].

Правомірність використання маркетингу в соціальній сфері визначається тим, що державні заклади та державне управління в ринкових умовах мають багато спільного з діяльністю різних соціальних фондів та комерційних організацій, що дозволяє результативно застосовувати концепції маркетингу в сфері надання соціально-психологічної допомоги. Слід також враховувати диференціювання інтересів споживачів та розробляти нові, необхідні види послуг соціально-психологічної допомоги в численних варіаціях, для можливості пропозиції окремим, а не усім споживачам. Центри соціально-психологічної допомоги, що виникли в період ринкових перетворень є, як правило невеликі за розміром заклади соціальної сфери, то найбільш оптимальною і ефективною до застосування слід вважати концепцію індивідуального маркетингу. Сутність такої концепції на ринку соціальних послуг полягає в тому, щоб забезпечити вищевказаним закладам соціальної сфери конкурентоспроможне положення на ринку з чітко визначеним колом споживачів, а також скоординувати зусилля в сфері маркетингу на постійну і довгострокову роботу з визначеним сегментом ринку.

Таким чином, концепція індивідуального маркетингу набирає актуальності на сучасному етапі розвитку закладів соціально-психологічної допомоги. На сьогодні відбуваються досить якісні зміни як в сутності процесу надання визначених соціальних послуг, так і в принципах функціонування соціальної системи в цілому, в результаті чого має змінюватися сама концепція надання чи отримання соціальних послуг. Соціально-орієнтований маркетинг виступає головною задачею закладів соціально-психологічної допомоги через визначення потреб та інтересів клієнтів, пристосування центрів до задоволення їх та збільшення благополуччя споживачів та суспільства, а також забезпечення довгострокових вигод.

Список літератури

1. Шевчук В. В. Специфіка застосування соціального маркетингу в діяльності підприємств комунального сектору. *Ефективна економіка*. 2015. № 4. С. 69 – 71.
2. Мельникова О. А. Особливості формування маркетингової інформаційної системи регіону. *Економіка та право*. 2016. № 3 (45). С.11-16.
3. Дубініна Я. П. Маркетинговий ресурс інноваційних змін сучасної соціальної роботи. *Вісник ОНУ ім. І. І. Мечникова*. 2018. Вип. 2 (48). Т. 23. С. 41 – 48.

СЕКЦІЯ 11

SECTION 11

**ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА ТА
ЕКОЛОГІЧНА ПОЛІТИКА В СУЧАСНОМУ СВІТІ
FOOD SAFETY AND ECOLOGICAL POLICY
IN THE MODERN WORLD**

Гагач І. Л.

викладач спецдисциплін,
ДНЗ «Богуславський ЦПТО»,

Соломко О. Б.

викладач спецдисциплін,
ДНЗ «Богуславський ЦПТО»

**ЦІЛЬ ВПРОВАДЖЕННЯ НАССР В ПІДГОТОВЦІ
ВИСОКОКВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ
ПРОФЕСІЙН-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ**

Однією з найважливіших складових національної безпеки держави є забезпечення населення високоякісними та безпечними харчовими продуктами.

На сьогодні це є одним з головних завдань виробників харчової продукції.

Оскільки профтехосвіта ставить перед собою за мету підготувати висококваліфікованого робітника в сфері готельно-ресторанного господарства, адміністрація, викладачі, майстри виробничого навчання керуються в своїй роботі основами європейської системи якості НАССР.

Погіршення екологічних і кліматичних умов у світі, порушення технологій вирощування сировини як рослинного, так і тваринного походження, а саме: безконтрольне внесення мінеральних добрив, використання гормонів та антибіотиків, генетично модифікованих організмів – призвело до зниження якості харчових продуктів та створення потенційно небезпечних.

Пріоритетним завданням виробників харчових продуктів не тільки в Україні, а й в інших країнах світу є впровадження системи безпеки харчових продуктів, що ґрунтується на принципах НАССР.

Угода про асоціацію з Європейським Союзом створила передумови до підвищення якості та безпечності харчових продуктів, що сприяє приведенню законодавчої бази у сфері харчування у відповідність із законодавчою базою національних стандартів з міжнародними.

НАССР – це організація процесів так, щоб обладнання працювало правильно, а приміщення не було безпечним для збереження харчових продуктів. Недостатньо тільки розробити документацію - потрібно налагодити процеси у такий спосіб, щоб їх описати та надати докази того, що вони (ці процеси) дозволяють випускати безпечну продукцію - і тому всі приміщення, які призначені для підготовки кваліфікованого робітника в сфері громадського харчування (їдальні, лабораторії та майстерні) переоснащуються згідно вимог НАССР.

НАССР у навчальних закладах – важливий інструмент для контролю безпеки харчування. Адміністрація закладів зобов'язана впровадити та постійно підтримувати функціонування принципів системи НАССР в харчоблоках при підготовці працівників.

Передумовою впровадження НАССР в навчальних закладах профтехосвіти викладачі, майстри виробничого навчання, працівники харчоблоку пройшли навчання з харчової безпеки відповідно до принципів НАССР (ХАССП), і отримали сертифікати.

Педагоги внесли зміни в робочі навчальні плани та програми і працюють за новими стандартами. В період адаптивного карантину, в якому перебуває країна, отримати знання є можливість не лише в процесі офлайн-навчання але і онлайн через сучасну інформаційну систему. Також буде можливість працювати через особисті кабінети, сайти та блоги педагогічних працівників, перевірити автентичність сертифікатів, документів, законів через QR-код.

Навчання кваліфікованих робітників громадського харчування проводиться за Принципом «Від лану до столу».

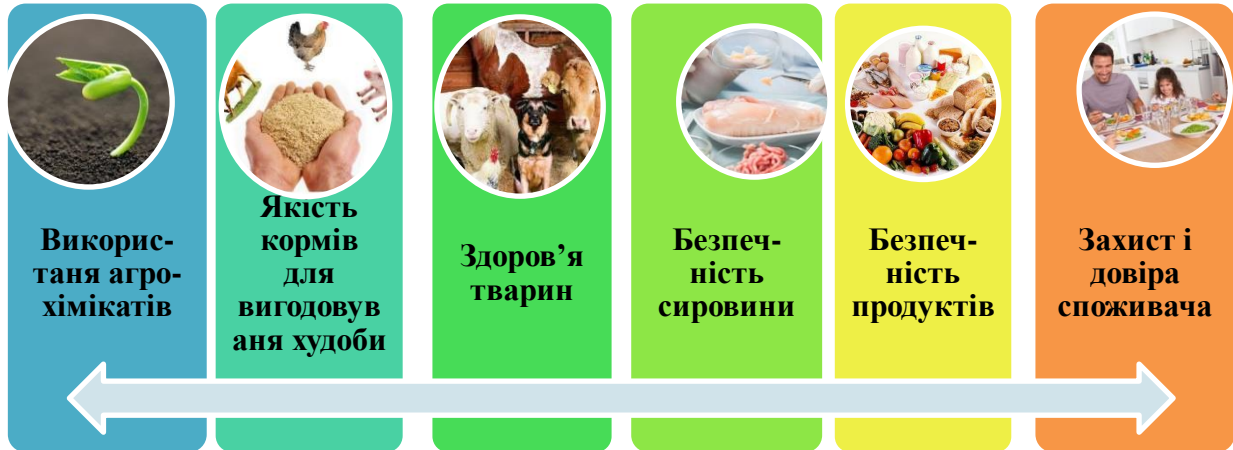

Рис. 1. Принцип «Від лану до столу»

Головним завданням системи НАССР є аналіз небезпек і проведення поетапного контролю за всіма етапами приготування страв і продуктів харчування, починаючи від прийому продуктів на склад і до моменту подачі готової страви.

Безпечність харчових продуктів є одним із вирішальних факторів економічної безпеки кожної держави, а ми з вами маємо безпосереднє відношення до створення безпечного продукту. Адже кожен з нас закладає свою цеглинку в фундамент підготовки кваліфікованого робітника громадського харчування, з участі якого і розпочинається виготовлення продукції.

Список літератури

1. Бочарова О. В. НАССР і системи управління безпеністю харчової продукції: підручник / Одеса, 2019. 376 с.
2. Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів: Закон України № 771/97 від 23.12.97 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/771/97-vr#Text>.
3. Бочарова О. В. Управління безпеністю товарів: підручник / Одеса, 2014. 376 с.
4. Донченко Л. Концепція НАССР на малых и среднихпредприятиях / Лань, 2016. 180 с.
5. Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин: Закон України № 2042 від 18.05.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2042-19#Text>.
6. Про ветеринарну медицину. Оновлений законопроект про ветеринарну медицину: 13.01.2019 Закон України № 2498 від 25.06.1992 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2498-12#Text>.
7. Про інформацію для споживачів щодо харчових продуктів ЗАКОН УКРАЇНИ: № 2639 від 7 серпня 2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2639-19#Text>.

УДК 334.72:65.016

Пахаренко О. В.

аспірант кафедри управління та адміністрування,
ННІ «Каразінська школа бізнесу»
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ МЕРЕЖЕВОЮ ВЗАЄМОДІЄЮ ЗАЛЕЖНО ВІД СТАДІЇ ЖИТТЄВОГО ЦИКЛУ ПІДПРИЄМСТВ

Ефективність функціонування мережевих підприємств, що забезпечується за рахунок зацікавленості всіх учасників в досягненні максимального кінцевого результату, вищої конкурентоспроможності та адаптивності цієї форми бізнесу, порівняно з традиційною, зумовили науковий та практичний інтерес до мережевої форми організації підприємництва. При цьому недослідженим залишається питання розвитку підприємницьких мереж з урахуванням концепції життєвого циклу підприємства. Підприємства, що знаходяться на різних стадіях життєвого циклу, відрізняються наявними ресурсами, різними можливостями використання переваг квазіінтеграційних зв'язків. У зв'язку з цим, метою дослідження стало визначення особливостей управління мережевою взаємодією залежно від стадії життєвого циклу підприємств.

Статистичною базою дослідження послужили значення показників ефективності функціонування [1] та рівня розвитку факторів-компонент синергетичного ефекту від мережевої взаємодії підприємств (синергія стратегічного управління, синергія управління трудовим потенціалом, інноваційно-технологічна, інформаційно-комунікаційна, екологічна, соціальна синергія) [2] для 27 мережевих підприємств машинобудівної галузі Харківської області за 2015 – 2019 рр. В основу дослідження покладена класична модель життєвого циклу організації, яка складається з етапів становлення, росту, зрілості та занепаду [3].

Для визначення стадії життєвого циклу проведено анкетування, в якому взяли участь 406 представників середньої та вищої ланки менеджменту досліджуваних підприємств (по 12 – 17 представників від кожного підприємства). У ході анкетування респондентам було запропоновано відповісти (з варіантами відповіді «так», «ні») на питання, що стосуються наявності на підприємстві, представником якого є респондент, ознак кожної із стадій життєвого циклу. Базуючись на принципах методу нечітких множин запропонована формула для розрахунку інтегрального показника ідентифікації стадій життєвого циклу підприємств (I_{LC}):

$$I_{LC} = \lambda_f \times \frac{w_f}{\sum_{i=1}^n w_i} + \lambda_g \times \frac{w_g}{\sum_{i=1}^n w_i} + \lambda_m \times \frac{w_m}{\sum_{i=1}^n w_i} + \lambda_d \times \frac{w_d}{\sum_{i=1}^n w_i}, \quad 1)$$

де w_f – частка питань з відповіддю «так» серед питань, що відповідають стадії становлення, w_g – стадії росту, w_m – стадії зрілості, w_d – стадії занепаду;

$\lambda_f, \lambda_g, \lambda_m, \lambda_d$ – коригуючі коефіцієнти, які відповідають середнім арифметичним з діапазону значень інтегрального показника за стадіями життєвого циклу. $\lambda_f = 0,078, \lambda_g = 0,375, \lambda_m = 0,625, \lambda_d = 0,923$.

З використанням правила Фібоначчі діапазони значень інтегрального показника ідентифікації стадій життєвого циклу підприємств набули вигляду: стадія становлення – [0; 0,155], росту - [0,345; 0,405], зрілості - [0,595; 0,655], занепаду - [0,845; 1].

Визначення особливостей управління мережевою взаємодією залежно від стадії життєвого циклу підприємств здійснено на основі детермінації впливу рівня розвитку факторів-компонент синергетичного ефекту [2] на ефективність функціонування мережевих підприємств з використанням лінійних регресійних моделей та тесту Чоу в програмі EViews 10. Про адекватність побудованих моделей свідчать: 1) нормальний закон розподілу змінних та залишків моделей; 2) відсутність гетероскедастичності; 3) відсутність мультиколінеарності; 4) правильність вибору виду регресійних моделей (Ramsey Test Prob > 0,05); 5) перевищення емпіричних значень F -статистики (15,22-24,17) над критичними (2,81-2,96); 6) перевищення емпіричних значень t -статистики для незалежних змінних (3,15-4,62) над критичними (2,01-2,05).

За результатами моделювання встановлено, що на етапі росту передумовою забезпечення розвитку підприємств в складі мережевих об'єднань є досягнення синергії стратегічного управління, управління трудовим потенціалом, інформаційно-комунікаційної синергії. Укріплення взаємозв'язків, підвищення ефективності кооперації і співробітництва, забезпечення відповідності стратегії розвитку мережевого підприємства загальній стратегії розвитку підприємницької мережі на ряду з розвитком трудового потенціалу та забезпеченням ефективної комунікації дозволять учасникам підприємницьких мереж сформувати потужний виробничо-ринковий потенціал.

Утримання конкурентних позицій підприємства на етапі зрілості вимагає покращення якості продукції, пошуку нових напрямків її використання. Реалізація цих цілей неможлива без впровадження інновацій. Найбільш значимим фактором розвитку мережевих підприємств на цій стадії є забезпечення інноваційно-технологічної синергії, а також синергії стратегічного управління та інформаційно-комунікаційної. На фазі занепаду пріоритетне значення в забезпеченні розвитку мережевих підприємств відіграє інноваційно-технологічна синергія (показник еластичності 0,34%), синергія управління трудовим потенціалом (показник еластичності 0,25%), синергія стратегічного управління мережевою взаємодією (показник еластичності 0,22%). Визначені компоненти синергетичного ефекту економічної діяльності представляють пріоритетні напрямки управління мережевою взаємодією, за рахунок яких можливе забезпечення розвитку та ефективності діяльності мережевих підприємств.

Список літератури

1. Пахаренко О.В. Удосконалення підходу до оцінки синергетичного ефекту мережевої взаємодії підприємств. *Економічний простір*. 2020. № 164. С. 96 – 100.
2. Dykan V., Pakharenko O., Saienko V., Skomorovskyi A., Neskuba T. Evaluating the efficiency of the synergistic effect in the business network. *Journal of Eastern European and Central Asian Research (JEECAR)*. 2021. Vol. 8(1). P. 51 – 61.
3. Матюшенко О.І. Життєвий цикл підприємства: сутність, моделі, оцінка. *Проблеми економіки*. 2010. № 4. С. 82 – 91.

УДК 656.1

Филиппова Т. В.

ассистент, м.э.н., ст. преподаватель,
Брестский государственный технический университет,

Кривицкая Т. В.

ассистент, м.э.н., ст. преподаватель,
Брестский государственный технический университет

ЦЕЛЬ, ЗАДАЧИ И СТРУКТУРА ГОСУДАРСТВЕННОЙ ПРОГРАММЫ «ТРАНСПОРТНЫЙ КОМПЛЕКС» НА 2021–2025 ГОДЫ

Государственная программа разработана в соответствии с приоритетом социально-экономического развития Республики Беларусь – создание развитой бизнес-среды, устойчивой инфраструктуры и ускоренное развитие сферы услуг и направлена на формирование эффективного транспортного комплекса и создание развитой транспортной инфраструктуры, повышение ее безопасности и доступности.

Вместе с тем начиная с 2019 года для транспортной отрасли сложились неблагоприятные внешние факторы. В 2019 году это связано с приостановкой поставок нефтепродуктов в Украину, Польшу и страны Балтии в связи с низким качеством российской нефти, снижением объемов отгрузок калийных удобрений, падением в европейских странах спроса на каменный уголь, переориентацией российских грузопотоков с портов стран Балтии на собственные российские порты. С марта 2020 г. транспортная отрасль столкнулась с серьезным вызовом, связанным с пандемией.

Грузооборот без учета трубопроводного транспорта за 2020 год составил 71,3 млрд. тонно-километров, или 92,8 процента к 2019 году, пассажирооборот – 18 млрд. пассажиро-километров, или 66,3 процента к 2019 году. Экспорт транспортных услуг по республике за 2020 год составил 3,7 млрд. долларов США, или 91,6 процента к 2019 году.

Целью Государственной программы является обеспечение устойчивой мобильности и удовлетворение потребности экономики в конкурентоспособных и эффективных транспортных услугах.

Исполнители мероприятий подпрограмм Государственной программы несут ответственность за своевременное и качественное выполнение мероприятий, эффективное использование направленных на их реализацию ресурсов в соответствии с законодательством.

Государственная программа включает:

- подпрограмму 1 «Железнодорожный транспорт»;
- подпрограмму 2 «Автомобильный, городской электрический транспорт и метрополитен»;
- подпрограмму 3 «Внутренний водный и морской транспорт»;
- подпрограмму 4 «Гражданская авиация»;
- подпрограмму 5 «Обеспечение функционирования системы транспортного комплекса».

Задачами подпрограмм Государственной программы являются:

- подпрограммы 1 «Железнодорожный транспорт» – комплексное развитие железнодорожного транспорта, включая совершенствование инфраструктуры, обновление

железнодорожного подвижного состава, проведение технических и технологических мероприятий на железнодорожном транспорте;

– подпрограммы 2 «Автомобильный, городской электрический транспорт и метрополитен» – обеспечение доступности, повышение качества и безопасности услуг автомобильного, городского электрического транспорта и метрополитена, повышение эффективности работы транспортных организаций;

– подпрограммы 3 «Внутренний водный и морской транспорт» – повышение эффективности использования внутреннего водного транспорта, включая развитие его инфраструктуры, повышение привлекательности Государственного реестра морских судов Республики Беларусь;

– подпрограммы 4 «Гражданская авиация» – обеспечение доступности и качества авиaperевозок, безопасности полетов и авиационной безопасности;

– подпрограммы 5 «Обеспечение функционирования системы транспортного комплекса» – повышение научного потенциала и общее обеспечение функционирования транспортного комплекса.

Государственной программой предусмотрено достижение в 2025 году при благоприятных внешних условиях сводных целевых показателей, характеризующих цель Государственной программы, целевых показателей, характеризующих задачи, и их значений: рост экспорта транспортных услуг – до 125 процентов к уровню 2020 года; грузооборот (без учета трубопроводного транспорта) – до 120,6 процента к уровню 2020 года; пассажирооборот – до 131,7 процента к уровню 2020 года.

На финансовое обеспечение реализации Государственной программы при благоприятных внешних условиях необходимо 7 551 941 110,2 рубля, в том числе на 2021 год – 1 678 056 903,8 рубля, на 2022 год – 1 568 023 753,5 рубля, на 2023 год – 1 413 104 082,6 рубля, на 2024 год – 1 437 326 385,7 рубля, на 2025 год – 1 455 429 984,6 рубля.

Источниками финансирования являются средства республиканского, включая республиканский фонд гражданской авиации, и местных бюджетов, внебюджетный централизованный инвестиционный фонд Министерства транспорта и коммуникаций, собственные средства исполнителей мероприятий Государственной программы, кредитные ресурсы (кредиты банков, ОАО «Банк развития Республики Беларусь»), иные источники, не запрещенные законодательством.

Список литературы

1. Государственная программа «Транспортный комплекс» на 2021 – 2025 годы [Электронный ресурс].-Режим доступа:https://pravo.by/upload/docs/op/C22100165_1616792400.pdf. Дата доступа 14.09.2021 г.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ДЕЗУРБАНІЗАЦІЇ

Нині урбанізація стала глобальним трендом і розвивається швидкими темпами. Відповідно до огляду ООН за 2018 рік «Світові перспективи урбанізації» число міських жителів нашої планети стрімко зросло з 751 млн. у 1950 р. до 4,2 млрд. у 2018 р., а у 2050 р. становитиме 6,7 млрд. [1, с. 2].

Разом із тим, на перебіг процесів розвитку урбанізації та публічного управління впливають інші глобальні виклики. Серед них – пандемія коронавірусу, у ході якої особливої актуальності набули цифровізація різних сфер суспільного життя та запровадження віддаленої роботи. При цьому дистанційними на певний час стали освітні, культурні та інші послуги, зріс попит на придбання товарів в онлайн-режимі. Крім того, у результаті запровадження карантинних обмежень у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби в різних країнах світу поширюється тенденція щодо збільшення кількості комфортних приміських (сільських) поселень з міською інфраструктурою.

Таким чином, дезурбанізація (ексурбанізація) як одна із стадій розвитку урбанізації поступово набирає рис нового глобального тренду.

Загалом науковці виокремлюють такі стадії розвитку урбанізації: субурбанізація, дезурбанізація (ексурбанізація), контрурбанізація та рурбанізація.

Сучасні дослідники використовують різні підходи до визначення феномену дезурбанізації, або ексурбанізації. Термін «ексурбанізація» вперше використав Спекторський у 1955 році для визначення «реструктуризації села», тобто перенесення міського способу життя на сільські території, які межують з передмістями.

С. Девіс (S.Davies) та М.Єйтс (M.Yeates) розглядають ексурбанізацію як процес, що передбачає переміщення домогосподарства з міської території за межі сусіднього забудованого міського району, але в рамках його комунікаційного поля. На їхню думку, першочерговою ознакою ексурбанізації є те, що одна або кілька осіб у домогосподарстві підтримують постійні трудові зв'язки з міською територією [2, с. 177].

Щодо терміну «дезурбанізація», то більшість науковців ототожнюють його з контрурбанізацією, або так званою «зустрічною» урбанізацією. С.Мітчелл виділяє такі різновиди контрурбанізації: ексурбанізація, «переміщена» урбанізація (displaced-urbanization) та антиурбанізація. При цьому дослідниця розглядає ексурбанізацію як процес переселення міських жителів у сільські населені пункти зі збереженням з головним містом тісних зв'язків, зокрема щодо роботи, послуг, розваг.

На думку Т. Ключко, дезурбанізація – процес переселення міських жителів за межі субурбії до невеликих міст та сільських поселень. Поступово там створюються нові робочі місця, розвивається власна сфера послуг. Як наслідок, метрополіс, а подекуди й субурбія втрачають населення [3, с. 65].

Варто зазначити, що ідеї дезурбанізму були найкраще висвітлені в книзі американського архітектора Ф. Райта «Місто, що зникає», головним лейтмотивом якої стала пропозиція будувати квартали міського типу в сільській місцевості. Цікавою також є праця Е. Говарда «Міста майбутнього», де знайшли своє відображення основні принципи побудови міста-саду та викладено концепцію невеликих котеджних поселень, оточених садово-парковим поясом.

Як зауважують Г. Садрі та З. Садрі, дезурбанізація не означає віддалення від міських традицій та нав'язування сільського способу життя, а навпаки передбачається трансформація сільських населених пунктів на еко-спільноти, де міські традиції й гуманітарні цінності гармонійно поєднуються з природою. При цьому під час дезурбанізації

з'являються можливості для мінімізації негативного впливу урбанізаційних процесів на екологічну, соціальну, культурну та інші сфери [4].

Моніторинг дезурбанізації та інших глобальних викликів є необхідною умовою прийняття ефективних публічно-управлінських рішень та формування і реалізації публічної політики. У результаті запроваджуються нові підходи та моделі у процесі публічного управління, завдяки яким мінімізуються негативні наслідки, спричинені урбанізацією, а швидкі темпи дезурбанізації використовуються як нові можливості трансформації сільських населених пунктів задля забезпечення загального блага громадян.

Прикладом ефективної моделі публічного управління в умовах дезурбанізації та пандемії стало прийняття Урядом Ірландії Стратегії розвитку сільських територій (Rural Development Policy) на 2021 – 2025 рр. під назвою «Наше майбутнє на селі» («Our Rural Future»). Цей план дій передбачає переселення людей з великих міст вглиб країни шляхом створення мережі віддалених робочих центрів та оновлення центрів малих міст і селищ.

Стратегічний документ є комплексним та спрямованим на виконання 150 завдань, які реалізовуватимуться урядовими інституціями, державними агенціями та органами місцевого самоврядування протягом наступних п'яти років за такими напрямками: оптимізація цифрового підключення; підтримка працевлаштування та кар'єри у сільській місцевості; ревіталізація селищ і сіл; підвищення участі, лідерства та сталості у сільських громадах; покращення публічних послуг у сільській місцевості; перехід до кліматично нейтрального суспільства; підтримка сталого розвитку сільського господарства, морського та лісового господарства; підтримка сталого розвитку островів та прибережних громад. Головна мета стратегії – покращення якості життя окремих осіб, сімей, громад та бізнесу.

У результаті виконання завдань стратегії буде створено понад 400 віддалених робочих центрів та запроваджено податкові пільги для фізичних осіб і компаній, які підтримують роботу з дому. При цьому до кінця 2021 року 20 % із 300 тисяч державних службовців Ірландії мають перейти на дистанційну роботу. Також (по можливості) нові державні агенції, структурні підрозділи органів державної влади та установи будуть розміщуватися поза межами Дубліна.

З метою забезпечення успішного переходу до практики віддаленого (дистанційного) місця роботи планується впровадити Національний план широкопоздовжого доступу до інтернету, що забезпечить у подальшому трансформацію сільської Ірландії.

Інші заходи включають інвестиції в розмірі 1 млрд. євро на ревіталізацію центрів малих міст та селищ за рахунок Фонду відродження і розвитку сільських територій, у тому числі на створення там парків, зелених зон і рекреацій. Також передбачено фінансування для органів місцевого самоврядування на адаптацію й удосконалення відкритих громадських просторів для проведення культурних та інших заходів. Крім того, заплановано надання грантів на розвиток бізнесу в малих містах і селищах тощо.

Отже, у результаті реалізації стратегії будуть створені можливості для збільшення числа сільських жителів, ревіталізації центрів малих міст і селищ, скорочення витрат часу на поїздки до місця роботи, зменшення транспортних викидів, що матиме значний вплив на покращення якості життя населення.

Згаданий вище стратегічний документ Уряду Ірландії є своєрідним прикладом синергетичного ефекту взаємовпливів процесів урбанізації та публічного управління в умовах пандемії. Зокрема, розробниками стратегії були використані можливості щодо зміни умов праці в епоху пандемії, з тим щоб переселити людей з великих міст в сільську місцевість, виправивши при цьому дисбаланс між селом і містом.

У сучасних умовах така урядова політика є перспективним напрямом удосконалення системи публічного управління в контексті дезурбанізації.

Список літератури

1. World Urbanization Prospects: The 2018 Revision Key Facts. *United Nations, Department of Economic and Social Affairs*: [website]. URL: <https://population.un.org/wup/Publications/Files/WUP2018-KeyFacts.pdf>

2. Suzanne Davies, Maurice Yeates. EXURBANIZATION AS A COMPONENT OF MIGRATION: A CASE STUDY IN OXFORD COUNTY, ONTARIO. *The Canadian Geographer*. Volume 35, Issue 2, June 1991. Pages 177-186.

3. Ключко Т. Сучасні особливості процесів субурбанізації. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Географія*. 2013. Вип. 1. С. 63 – 66.

4. Sadri, Hossein & Zeybekoglu, Senem. Deurbanization and the right to the deurbanized city. *ANDULI, Revista Andaluza de Ciencias Sociales* 17, 2018. Pages 205 – 219. <http://dx.doi.org/10.12795/anduli.2018.i17.10>

УДК 352.071

Маленко А. М.

завідувач сектору інформаційних технологій
Управління Державної міграційної служби України
в Тернопільській області,
магістрант Центру перепідготовки та
післядипломної освіти,
Тернопільський національний технічний
університет імені Івана Пулюя

Сороківська О. А.

д.е.н., професор, завідувач кафедри
менеджменту та адміністрування,
Тернопільський національний технічний
університет імені Івана Пулюя

НАПРЯМИ ТА ІНСТРУМЕНТИ ОПЕРАТИВНОГО ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ НАДАННЯ Е-ПОСЛУГ ТЕРИТОРІАЛЬНИМИ ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ МІГРАЦІЙНОЇ СЛУЖБИ

Процеси децентралізації значно розширили можливості Державної міграційної служби України (ДМС) щодо обсягу надання публічних послуг. Сьогодні серед найпоширеніших послуг є виготовлення паспорта громадянина України, паспорта громадянина України для виїзду за кордон, посвідок на тимчасове та постійне проживання, які згідно із законодавством не можуть бути повністю переведені у електронний формат з огляду на наявність в ході їх надання етапу біометричної верифікації та (або) отримання біометричних даних, що вимагає присутності суб'єкта отримання послуги [1, п. 25; 2, п. 25].

Проте, існують інші послуги, що надаються ДМС і щодо яких можна дійти висновку про потребу їх інноваційних змін із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) з метою подальшого зменшення кількості паперових документів, підвищення якості, у тому числі швидкості, комунікацій, задоволення потреб громадян та, врешті, формування позитивного іміджу ДМС. Однією із таких послуг є заміна регламентного письмового інформування.

Вимогами Порядку оформлення, видачі, обміну, пересилання, вилучення, повернення державі, визнання недійсним та знищення паспорта громадянина України [2, ст. 98] та аналогічного Порядку щодо паспорта громадянина України для виїзду за кордон [1, ст. 80] передбачено письмове інформування особи, якій оформлено документ, але його не отримано протягом 6 місяців, про знищення такого документу по завершенні року від часу оформлення. У разі застосування ІКТ, подібні повідомлення доставлятимуться скоріше і, що суттєво, видатки на інформування зменшаться. Такий підхід суперечить вимогам згаданих Порядків та викликає ризик успішного оспорювання подібних дій державних установ на підставі неналежності інформування у разі відсутності попередньої згоди отримувача послуги стосовно його інформування через ІКТ [3].

Разом із цим, з 7 лист. 2021 р. набирає чинності Закон України «Про особливості надання публічних (електронних публічних) послуг» [4], ст. 9 якого передбачає таку згоду саме у контексті інформування через ІКТ, а згідно ст. 11 дозволено оформити результат послуги у електронній формі замість паперової, навіть якщо паперової форми вимагає певний нормативний акт.

Враховуючи, що єдиним контактом, крім поштової адреси, який передбачено отримувати від громадянина в ході внесення відомостей до заяви-анкети на виготовлення паспортного документу, є його телефонний номер, беручи до уваги відсутність впевненості у наявності у громадянина засобів комунікацій на кшталт Viber, WhatsApp, Telegram тощо,

найнадійнішим засобом доставки електронних повідомлень є SMS, що працює незалежно від програмного забезпечення телефону або смартфона. Результати аналізу таких паперових повідомлень дали змогу встановити максимальну кількість таких повідомлень в Управлінні ДМС України в Тернопільській області (УДМС) на рік, яка склала 1225 одиниць. Вартість відправлення такої кількості SMS-повідомлень кирилицею (до 126 символів) складе 833 грн за кодом економічної класифікації видатків бюджету (КЕКВ) 2240 [5], а вартість аналогічної кількості поштових відправлень склала би 11895 грн за тим же КЕКВ. На даний час УДМС укладає угоду із постачальником послуги sms-розсилки.

Ще одним важливим аспектом удосконалення надання публічних послуг ДМС є забезпечення постійного та безперебійного доступу суб'єктів отримання послуг до Інтернет-ресурсів в межах установи.

Із заснуванням служби (2012 рік) територіальні органи ДМС уклали договори із місцевими провайдерами Інтернет для забезпечення внутрішнього та зовнішнього інформаційного обміну. З 2014 року розпочалось поступове запровадження централізованої оплати та доступу за послуги Інтернет у вигляді розгалуженої відомчої інтранет-мережі ДМС із доступом до Інтернет, у системі було створено відомчі інформаційні ресурси, зокрема систему документообігу, що зумовило відсутність нагальної подальшої потреби у послугах інших провайдерів, а згодом, з огляду на необхідність мінімізації кібер-ризиків, вилилось у нормативну заборону використання в підрозділах ДМС доступу до Інтернет місцевих провайдерів.

У 2020 році, на базі мереж місцевих провайдерів, з метою покращення сприйняття громадськістю діяльності міграційної служби, в УДМС розпочато впровадження «гостьового» WiFi-доступу до Інтернет для відвідувачів, із дотриманням вимог кібербезпеки (відсутні фізичні з'єднання обладнання різних провайдерів, використання послуг місцевих провайдерів виключно для гостьового доступу): актуальність такого доступу підвищилась із набранням чинності з 23 серп. 2021 р. Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус» [6].

Із положень цього закону випливає, що громадяни в ході отримання адміністративних послуг ДМС вправі скористатись е-паспортом; відображення е-документа на власному кінцевому пристрої відвідувача (смартфон, планшет), потребує підключення до Інтернет, проте наявність стільникового Інтернету у приміщеннях ДМС не гарантована. Відповідно, розвиваючи мережу «гостьового» доступу WiFi, УДМС сприятиме належній реалізації зазначеного закону. Рішення не потребувало додаткового фінансування, експлуатаційні витрати пов'язані лише із поступовою заміною застарілого кінцевого обладнання та переходом на нові технології зв'язку, проте вимагало отримання дозволу ДМС щодо використання фінансового ресурсу на подальшу самостійну оплату послуг місцевих провайдерів із зазначеною метою; такий дозвіл отримано 6 вер. 2021 р.

Таким чином, можемо зазначити, що удосконалення надання адміністративних послуг ДМС України не завжди потребує значних витрат, але водночас такі організаційні зміни дозволяють оптимізувати важливі процеси у сфері адміністративного управління установою та забезпечити надання якісних публічних послуг її споживачам.

Список літератури

1. Про затвердження зразка бланка, технічного опису та Порядку оформлення, видачі, обміну, пересилання, вилучення, повернення державі, визнання недійсним та знищення паспорта громадянина України для виїзду за кордон : постанова Кабінету Міністрів України від 7 трав. 2014 р. № 152. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/152-2014-п#Text>.

2. Про затвердження зразка бланка, технічного опису та Порядку оформлення, видачі, обміну, пересилання, вилучення, повернення державі, визнання недійсним та знищення паспорта громадянина України : постанова Кабінету Міністрів України від 25 бер. 2015 р. № 302. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/302-2015-п#Text>.

3. Ухвала Верховного Суду України від 25 січ. 2019 р. у справі № 201/6092/17 провадження № 61-48215ск18. Єдиний державний реєстр судових рішень : [сайт]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/79516546>.

4. Про особливості надання публічних (електронних публічних) послуг : Закон України від 15 лип. 2021 р. № 1689-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1689-20#Text>.

5. Економічна класифікація видатків бюджету : Наказ Міністерства фінансів України від 14 січ. 2011 р № 11 «Про бюджетну класифікацію». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0011201-11#Text>.

6. Про внесення змін до Закону України «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус»: Закон України від 30 бер. 2021 р. № 1368-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1368-20#Text>.

Коруняк А. В.
аспірант кафедри
публічного управління та адміністрування
Хмельницький університет управління
та права імені Леоніда Юзькова

ОСОБЛИВОСТІ ПРИТЯГНЕННЯ СТАРОСТИ ДО ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

З 2015 року в Україні введений інститут старости, головним завданням якого є представлення інтересів жителів свого населеного пункту в територіальній громаді та вирішення проблем місцевого значення. Однак, староста, як і будь-яка інша посадова особа місцевого самоврядування, може допустити порушення законодавства України, за що може бути притягнутий до відповідальності.

З аналізу норм статей 23, 24 Закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування» випливає, що староста, як посадова особа місцевого самоврядування, може бути притягнутий до цивільної, адміністративної, кримінальної та матеріальної відповідальності згідно із законом [6]. Умови та порядок притягнення старости до зазначених видів юридичної відповідальності чітко регламентовані законодавством України.

У цьому контексті дискусійним стає питання притягнення старости ще до одного виду юридичної відповідальності, який хоча і не передбачений Законом України «Про службу в органах місцевого самоврядування», однак випливає із трудового законодавства. Зокрема, стаття 147 Кодексу законів про працю України (далі КЗпП України) передбачає, що за порушення трудової дисципліни до працівника може бути застосовано тільки один з таких заходів стягнення: догана або звільнення. Законодавством, статутами і положеннями про дисципліну можуть бути передбачені для окремих категорій працівників й інші дисциплінарні стягнення [2].

Законодавство, яке регулює порядок проходження служби в органах місцевого самоврядування, не передбачає інших видів дисциплінарних стягнень, які застосовуються до посадових осіб місцевого самоврядування, до яких відноситься і староста. У цьому випадку необхідно користуватися загальними нормами, встановленими КЗпП України.

При вирішенні питання щодо притягнення працівника до дисциплінарної відповідальності необхідно враховувати, що для виникнення такої відповідальності необхідна сукупність трудових правовідносин та відносин службового підпорядкування. До моменту прийняття Верховною Радою України Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення виборчого законодавства» № 805-IX від 16.07.2020 року [3], яким було внесено зміни в ряд нормативно-правових актів, староста був виборною посадовою особою, а суб'єктом обрання були жителі старостинського округу. Тобто, був відсутній суб'єкт призначення (обрання, затвердження) – посадова особа, яка може накладати дисциплінарне стягнення. Відповідно до ч. 1 ст. 147-1 КЗпП України – дисциплінарні стягнення застосовуються органом, якому надано право прийняття на роботу (обрання, затвердження і призначення на посаду) даного працівника [2].

Отже, староста не міг бути притягнутий до дисциплінарної відповідальності у вигляді догани або звільнення виходячи з таких підстав:

- 1) відсутній суб'єкт призначення старости на посаду;
- 2) староста підзвітний, підконтрольний жителям старостинського округу, інтереси якого він представляє;

3) староста відповідальний перед сільською, селищною, міською радою.

Окреслену проблему частково вдалося вирішити шляхом викладення ст. 54-1 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» (далі-Закону) в новій редакції, згідно якої староста затверджується сільською, селищною, міською радою на строк її повноважень за пропозицією відповідного сільського, селищного, міського голови, що вноситься за результатами громадського обговорення (громадських слухань, зборів громадян, інших форм консультацій з громадськістю), проведеного у межах відповідного старостинського округу [4, 5]. Таким чином, при вирішенні питання щодо притягнення старости до дисциплінарної відповідальності з'явився суб'єкт затвердження – сесія відповідної ради. Однак, на практиці виникатимуть серйозні проблеми, пов'язанні з притягненням старости до дисциплінарної відповідальності у вигляді догани або звільнення, оскільки вирішення цього питання залежатиме не тільки від наявності вини старости у дисциплінарному проступку, а й від результатів голосування депутатського корпусу.

Відповідно до ч. 2 ст. 59 Закону – рішення ради приймається на її пленарному засіданні після обговорення більшістю депутатів від загального складу ради, крім випадків, передбачених цим Законом [5]. Таким чином старості, щоб уникнути дисциплінарної відповідальності у вигляді догани або звільнення за вчинення дисциплінарного проступку достатньо, щоб за дане рішення не проголосувала більшість депутатів від загального складу ради.

Крім того, згідно ст. 148 КЗпП України – дисциплінарне стягнення застосовується власником або уповноваженим ним органом безпосередньо за виявленням проступку, але не пізніше одного місяця з дня його виявлення, не рахуючи часу звільнення працівника від роботи у зв'язку з тимчасовою непрацездатністю або перебування його у відпустці. Дисциплінарне стягнення не може бути накладене пізніше шести місяців з дня вчинення проступку [2]. Враховуючи положення вищезазначеної статті, поки буде скликана чергова сесія відповідної ради, цілком ймовірно, що закінчатся строки притягнення старости до дисциплінарної відповідальності.

Отже, питання притягнення старости до дисциплінарної відповідальності є проблематичним та досить дискусійним, яке не має єдиного підходу серед науковців та потребує внесення змін до нормативно-правових актів, які регулюють відповідні правовідносини.

Список літератури

1. Децентралізація влади. URL: <http://decentralization.gov.ua>.
2. Кодекс законів про працю України від 10 грудня 1971 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>.
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення виборчого законодавства від 16 липня 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>.
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розвитку інституту старост: Закон України від 14.07.2021 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1638-20#Text>.
5. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>.
6. Про службу в органах місцевого самоврядування в Україні: Закон України від 07 червня 2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2493-14>.

УДК 35

Тірбах Л. В.

к. е. н., доцент кафедри економіки,
Університет Григорія Сковороди у Переяславі

УПРАВЛІННЯ ПРОЄКТАМИ В ПУБЛІЧНОМУ АДМІНІСТРУВАННІ

Сьогодні проектний підхід використовується в діяльності як приватних, так і державних інституцій усіх провідних країн світу. Він вважається найбільш придатним для управління складними системами в сучасних умовах і став «загальновизнаною методологією здійснення управлінської діяльності» [3]. Проекти, програми та стратегії розвитку визнаються найважливішими елементами досягнення стратегічних цілей організації як у бізнес-середовищі, так і в державному секторі. Таким чином, концепти

стратегії розвитку, управління проектами стали ключовими умовами в поточній діяльності органів публічного управління з реалізації державної політики, надання послуг, розробки національних програм або використання матеріальних і фінансових ресурсів [4].

Варто зауважити, що в практичній діяльності з публічного управління спостерігається плутанина у вживанні понять «проект» і «програма», які іноді неправомірно ототожнюють. На практиці це призводить до того, що, виконуючи певні програми різного рівня, управлінці вважають, що застосовують проектний підхід, можливості якого повністю не використовуються. Між поняттями «програма» і «проект» існує чітке розмежування. Програма являє собою групу проектів, спрямованих на отримання вигод, які не можуть бути досягнуті окремими проектами (виконання всієї програми забезпечує синергетичний ефект реалізовуваних проектів).

Тому програми являють собою портфель проектів [4]. На жаль, майже ніде не формуються саме проекти як з'єднана загальною метою ієрархізована сукупність робіт, не використовуються методи структуризації робіт за їх логічним, ресурсним та часовим зв'язком, не формуються матриці відповідальності виконавців, не створюються команди з управління проектами з визначеними повноваженнями та відповідальністю [2, с. 84]. Отже, ці поняття мають різне змістовне навантаження.

Таким чином, особливістю проектного менеджменту у сфері публічного управління є розуміння проектів та програм розвитку як об'єктів управління.

Проте в галузі публічного управління проектний менеджмент найчастіше розглядається як сучасна технологія управління соціальним розвитком на основі управління проектами і зазвичай набуває форм соціального проекту як плану, програми чи задуму, що виконується для створення чогось унікального (якісно нової соціальної системи, управлінських послуг, сприяння розвитку людських ресурсів та окремих галузей сучасного виробництва) на основі партнерських відносин між владою та громадянами [5].

На сьогодні використання проектного підходу в практиці публічних інституцій є лише декларативним. Проекти, спрямовані на реалізацію стратегії розвитку, переважно являють собою звичайні традиційні плани заходів, мають вигляд простого переліку завдань без детального змістовно-організаційного та інформаційного забезпечення, без належного соціально-економічного, фінансового планування та експертизи. Повноцінне використання методології формування проектів, управління ними, а також управління «портфелем» проектів, розроблених для реалізації стратегічних пріоритетів, є достатньо проблемним і не відпрацьованим у сфері публічного управління [2].

Отже, з огляду на особливості управління проектами в публічній сфері серед основних проблем на шляху до провадження проектного підходу в діяльність органів публічного управління можна виділити: по-перше, недостатню готовність управлінських кадрів, відсутність стандартів професійної діяльності, які б закріплювали в посадових інструкціях вимоги до володіння сучасними управлінськими технологіями, зокрема із проектною діяльністю; по-друге, брак досвідчених фахівців, які мають знання з методології проектного підходу і вміють підготувати проект для отримання гранду міжнародного фонду, а також недостатнє залучення громадськості, підприємців та інших зацікавлених сторін під час розробки та реалізації проектів у публічній сфері; по-третє, невирішеність ключового методологічного питання щодо оцінювання суспільної корисності проектів з реалізації стратегії, що дозволяло б обґрунтовано обирати найбільш цінні проекти до портфеля, визначати в інтегрованому вигляді очікуваний результат реалізації стратегії [1].

Список літератури

1. Боковикова Ю. В. Проектний менеджмент в діяльності органів місцевого самоврядування. *Державне будівництво*. 2015. № 1. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.

2. Іванова Т. В. Методологія проектного підходу в реалізації стратегічних пріоритетів сервісно-орієнтованої держави. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 11. С. 82 – 85.

3. Ковбасюк Ю. В. Державне управління: підручник: у 2 т. Київ; Дніпропетровськ: НАДУ, 2012. Т. 1. 564 с.

4. Олійник Р. Ю. Проектний менеджмент: особливості ключових концептів та застосування у публічному секторі. *Право та державне управління*. 2019. № 2(35), т. 2. С. 147 – 151.

5. Сивак Т. В., Матюшенко О. В. Застосування проектного підходу у процесі підготовки публічних службовців в Україні. URL: <https://www.researchgate.net/profile>.

Камінський А. С.
студент 4 курсу юридичного факультету,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ ПІДЗАКОННОГО АКТУ В УКРАЇНІ

Підзаконні нормативно-правові акти мають місце в національній правовій системі України, але не існує офіційного визначення цього поняття, яке б було закріплено нормами законодавства. З огляду на це вважаємо актуальним дослідження поняття підзаконного акту.

Вважаємо доцільним звернутися до доктринальних джерел. Таким чином, на думку М. І. Козюбри, підзаконний нормативно-правовий акт - це такий акт, який містить норми права та прийнятий уповноваженим на це державним органом відповідно до закону і на його основі. Вчений вважає, що підзаконні нормативно-правові акти спрямовані на конкретизацію та виконання положень закону і вони сприяють реалізації норм закону [1, с. 183].

В. В. Лемак пропонує під підзаконними актами розуміти «такі правові акти, які видаються компетентними органами на підставі закону, відповідно до його змісту і на його виконання». Подібно до погляду М. І. Козюбри, вчений вважає, що підзаконні акти покликані деталізувати, конкретизувати положення закону [2, с. 170].

І. А. Красюк під поняттям «підзаконні нормативно-правові акти» розуміє нормативні акти компетентних органів, що видаються на підставі закону, відповідно до закону й для його виконання. Також дослідником зазначено, що підзаконні нормативно-правові акти містять норми, мають низку специфічних ознак, видаються лише уповноваженими органами державної влади у визначеній формі з метою конкретизації та на виконання законів [3, с. 131].

Я. В. Романов пропонує розуміти, що підзаконний правовий акт виступає різновидом нормативного правового акта, що видається уповноваженим органом публічної влади на основі та на виконання закону з метою його подальшої конкретизації та розвитку. На думку вченого, підзаконні акти забезпечують деталізацію застосування закону, регламентують порядок введення його в дію, конкретизують механізм дії, який вже визначений в законі, встановлюють кількісні показники, норми, квоти, містять вирішення окремих конкретних питань, у тому числі процедурного порядку, одночасно із цим залишаючись в межах тої легітимної мети, для досягнення якої їх введено [4, с. 9 – 10].

О. І. Радченко зазначає, що підзаконний нормативно-правовий акт слід розглядати як письмовий документ, який приймається (видається) уповноваженим органом державної влади на основі та на виконання конституції і законів у порядку та у спосіб, ними передбачені [5, с. 26].

На думку Л. М. Горбунової, термін «підзаконний нормативно-правовий акт» визнається збірною юридичною категорією, яка виражає одну загальну властивість великої, найбільшої за кількісним складом групи нормативно-правових актів, що видаються суб'єктами виконавчо-розпорядчої діяльності в Україні, згідно якої їх зміст повинен ґрунтуватися на положеннях закону і йому не суперечити [6, с. 10 – 11].

Проектом Закону України «Про нормативно-правові акти» так пропонується визначити досліджуване нами поняття: «Підзаконний нормативно-правовий акт – нормативно-правовий акт суб'єкта нормотворення, який приймається (видається) на основі

Конституції і законів України, міжнародних договорів України та спрямований на їх реалізацію» [7, ст. 1]. Але це тільки Проект Закону і він був відкликаним.

Отже, дослідивши думки різних науковців бачимо, що їх погляди щодо поняття підзаконного акту значною мірою збігаються. На нашу думку, підзаконний акт слід розуміти як офіційний письмовий документ, прийнятий або виданий уповноваженим на це суб'єктом, спрямований на виконання положень законів та Конституції України та їх конкретизацію. Підзаконні акти відіграють важливу роль в системі українського законодавства, оскільки, закони самі не здатні врегулювати всю сукупність існуючих суспільних відносин. На жаль, в Україні є тільки доктринальні поняття підзаконного акту. Ми вважаємо доцільним закріпити на законодавчому рівні поняття підзаконного нормативно-правового акту, тому що це дало б змогу користуватися єдиним офіційним визначенням цього поняття.

Список літератури

1. Загальна теорія права: підручник/за заг. ред. Козюбри М.І. Київ: Ваіте, 2015. 392 с.
2. Лемак В. В. Загальна теорія держави і права. Навчальний посібник. Ужгород.: ПП «Медіум», 2003. 251 с.
3. Красюк І.А. Конкретизація права в забезпеченні ієрархії нормативно-правових актів. *Актуальні проблеми держави і права*. 2013. С. 127 – 134.
4. Романов Я.В. Підзаконні акти: загальнотеоретична характеристика: автореф. дис. ... канд. юр. наук: 12.00.01 / Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. Харків, 2015. 20 с.
5. Радченко О. І. Теоретико-правові аспекти класифікації підзаконних актів вищих органів державної влади України. *Юрист України* № 1 (14) 2011. С. 24 – 32.
6. Горбунова Л. М. Підзаконні нормативно-правові акти: організаційно-правові питання забезпечення законності: автореф. дис. ... канд. юр. наук: 12.00.07 / Київський національний економічний університет. Київ, 2005. 17 с.
7. Проект Закону України «Про нормативно-правові акти» від 12.12.2012 р. № 0922 // Веб-сайт Верховної Ради України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=45021 (дата звернення: 11.09.2021).

УДК 34-340

Maksurov A. A.

Candidate of Law, Lecturer, Department of
Theory and History of State and Law,
Taras Shevchenko National University of Kyiv

COORDINATION OF THE USE OF LEGAL PROTECTION OF PERSONAL DATA

The legal technique of legal protection and protection of personal data in the cyber environment can be defined as a system of general social, special legal, technical and other means and rules for the use of these means, with the help of which the subjects and participants of this legal activity carry out actions and operations for the legal protection and protection of personal data in order to obtain socially and individually useful results.

First of all, in our opinion, it is quite possible to allocate means of «normal» turnover of personal data, including their collection, processing, transfer and provision (legal protection), and means of protecting personal data from unauthorized access by third parties, that is, relatively speaking, regulatory and protective means.

Usually in legal science, concepts, judgments, languages (domestic and foreign), their constituent parts of speech, language units (words, phrases, etc.), letters, punctuation marks, abbreviations, abbreviations, as well as numbers, numbering, graphic objects (drawings, graphs, diagrams, geographical maps, etc.), notes, formulas, tables, lists (enumerations), tables of contents, examples, thesaurus, symbols, terms, scientific categories and laws, various social norms (ethical, aesthetic, religious), etc., that is, the achievements of not only law, but also other sciences are inevitably used [1, p. 17], for example, in the framework of linguistics, philology, mathematics, statistics, computer science, economics, etc.

Given the diversity of personal data and the «complex nature» of many of them, scientific tools are of particular importance in the field of legal technology for the protection and protection of personal data. Among such means, one can specify not only legal doctrine, but also scientific achievements in the field of cybernetics, higher mathematics, sociology, genetics, physiology, etc. Here one can mean both separate scientific methods and scientific methods close to legal methods, including concepts, methods, etc.

Protection of the rights and legally protected interests of the subject of personal data, taking into account the needs of other participants in the studied legal relations when collecting and accumulating, storing and processing, transmitting and providing personal data requires working with a large array of the most diverse information, which is impossible without the widespread use of technical means: television and multiplying equipment, computers, office equipment, the Internet and internal networks (banks and databases with limited user access), etc.

However, taking into account the requirements for ensuring the security of such a special information product as personal data in circulation in the cyber environment, it is possible to allocate funds that are somehow related to the technical, mathematical or other physical characteristics of both the means and the object of protection.

For example, physical means of protection are, as a rule, mechanical, electronic-mechanical devices specially designed to form physical obstacles on possible ways of penetration and access of possible violators to the components of an automatic system and protected information, as well as technical means of visual surveillance, communication and security alarm systems.

Legal means include regulatory legal acts regulating the rules for handling personal data, fixing the rights and obligations of participants in information relations in the process of processing and using personal data, as well as establishing responsibility for violations of these rules, thereby preventing the misuse of personal information and being a deterrent for potential violators.

It is possible to allocate other funds, which, however, are somewhat less important.

For example, moral and ethical means include norms of behavior and rules for handling information that have traditionally developed in a particular society [2, p. 42].

A special group of means of legal protection and protection of personal data can include means related to the organization of certain information processes, the organization of work with personal information, etc.

In particular, the administrative method of personal data protection is an organizational tool that regulates the processes of functioning of the data processing system, the use of its resources, the activities of service personnel, as well as the procedure for user interaction with the system so as to maximally complicate or exclude the possibility of implementing security threats or minimize the amount of losses in the event of their implementation.

List of sources

1. Denisov G. I. Legal technique: theory and practice. *Journal of Russian Law*. 2005, № 8. pp. 17 – 21.

2. Klimovich E. V. Administrative responsibility as a means of legal protection of confidential information. *Omsk Scientific Bulletin*. 2006. № 5 (40). pp. 42 – 49.

Лапыр М. В.

аспірант кафедри громадянсько-правових дисциплін,
Белорусский государственный экономический университет

БЕЗВОЗМЕЗДНЫЕ ВКЛАДЫ В ИМУЩЕСТВО ОБЩЕСТВА С ОГРАНИЧЕННОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТЬЮ

Законом Республики Беларусь от 05 января 2021 г. № 95-З «Об изменении законов по вопросам хозяйственных обществ» были внесены изменения в Закон Республики Беларусь от 9 декабря 1992 г. № 2020-ХІІ «О хозяйственных обществах». Данная редакция вступила в силу 28.04.2021 г.

Так, в Закон «О хозяйственных обществах» была добавлена статья 29-1, позволяющая участникам хозяйственных обществ в целях оказания финансово-экономической поддержки деятельности хозяйственного общества безвозмездно вносить в имущество хозяйственного общества вклады, отвечающие требованиям к имуществу, предусмотренным для вкладов в уставной фонд хозяйственного общества [1]. Данным имуществом могут быть: вещи, включая деньги и ценные бумаги, иное имущество, в том числе имущественные права, либо иные отчуждаемые права, имеющие оценку их стоимости. Обязательным условием для внесения в качестве безвозмездного вклада является то, что данное имущество должно принадлежать участникам общества на праве собственности, праве хозяйственного ведения или оперативного управления. Однако, безвозмездным вкладом в уставный фонд хозяйственного общества не может быть имущество, если право на его отчуждение ограничено собственником, законодательством или договором.

Безвозмездная передача имущества обществу, не приводит к увеличению уставного фонда хозяйственного общества и изменению размера долей (номинальной стоимости акций), принадлежащих его участникам. Указанные вклады в имущество хозяйственного общества вносятся на основании договора, заключенного между участником и хозяйственным обществом [2].

Белорусское законодательство не ограничивает в праве на внесение безвозмездного вклада иностранных участников общества.

Данное изменение является весьма своевременным, поскольку статьей 91 Закона «О хозяйственных обществах» установлено, что если по результатам второго и каждого последующего финансового года стоимость чистых активов общества с ограниченной ответственностью станет равна нулю или приобретет отрицательное значение, это общество подлежит ликвидации в порядке, установленном Законом «О хозяйственных обществах» и иными актами законодательства. Решение о ликвидации должно быть принято не позднее шести месяцев после окончания соответствующего финансового года, если основание для ликвидации не отпало.

В данном случае, если участники общества с ограниченной ответственностью считают, что у общества временные трудности и его можно спасти, то они могут заключить договор с обществом о безвозмездном внесении вклада в имущество общества.

Нововведение, позволяющее вносить безвозмездный вклад, позволяющее не увеличивать размер уставного фонда было положительно воспринято белорусским бизнесом.

Так, у данного способа есть несомненные положительные моменты:

- 1) отсутствует необходимость внесения изменений в устав;
- 2) возможность привлекать дополнительные инвестиции в общество с ограниченной ответственностью без увеличения уставного фонда или без заключения договора займа с обществом;
- 3) возможность оперативно вносить денежные средства в общество.

Таким образом, данное нововведение положительно отразится на деятельности хозяйственных обществ, а также окажет положительных эффект на инвестиционную привлекательность хозяйственных обществ.

Список литературы

1. О хозяйственных обществах: Закон Республики Беларусь от 9 декабря 1992 № 2020-ХІІ: в ред. Закона Респ. Беларусь от 05.01.2021 г. № 95-3 // Консультант Плюс: Беларусь [Электронный ресурс] / ООО «ЮрСпектр», Нац. центр правовой информ Респ. Беларусь. – Минск, 2021. – Дата доступа: 25.08.2021.

2. Об изменении законов по вопросам хозяйственных обществ: Закон Республики Беларусь от 5 января 2021 № 95-3 // Консультант Плюс: Беларусь [Электронный ресурс] / ООО «ЮрСпектр», Нац. центр правовой информ Респ. Беларусь. – Минск, 2021. – Дата доступа: 25.08.2021.

Сєдова П. І.

головний спеціаліст відділу
представництва інтересів в судових органах
Департаменту правового забезпечення
Державної служби геології та надр України
Інститут управління і права
Національного юридичного університету
ім. Ярослава Мудрого

СУДОВЕ РІШЕННЯ У ЦИВІЛЬНИХ СПРАВАХ: ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ КЛАСИФІКАЦІЇ

За висловлюванням французького математика, фізика та філософа 17 століття Б. Паскаля стосовно поняття – *veri juris*, істинного права в нас більше немає. Існує воно, ми не вважали б мірилом справедливості, звичай нашої власної країни. І ось, втративши надію знайти справедливість, люди захопилися за силу і т. д. [1].

Загальновідомим є факт того, що підвалини сучасного цивільного процесу зародилися ще у Стародавньому Римі, який у свою чергу може розглядатися за формою та змістом. Форма, в свою чергу являє собою певну структуру тих посадових осіб та відповідних органів, що можуть здійснювати судочинство. Позов же в свою чергу є змістом цивільного процесу, те заради чого здійснюється вище встановлена процедура. В даному випадку, дослідженню підлягає саме зміст, адже в випадку порушення суб'єктивного права особи, виникає порушення, яке може потягнути за собою пред'явлення позову та виникнення судового процесу.

Необхідно зазначити, що дослідження цивільного судочинства має дуже суб'єктивний та умовний характер, так як розділення на матеріальну та процесуальну частини в свою чергу не відбувалося [1].

Перед тим, як починати розглядати форми цивільного процесу Римської імперії, хотілося б зазначити з приводу того, що першою формальною стороною вираження

римського права є квіритське право, саме в якою з'явилося поняття «право власника на річ», що пізніше почало називатися цивільним правом.

Продовжуючи вивчення цивільного процесу, необхідно згадати вище визначену Римську імперію, в якій останній поділявся на легісакційний, формулярний та екстраординарний.

Можливо встановити деяку диференціацію, при прийнятті рішень судами того часу. У випадку розгляду легісакційного процесу, ми маємо справу при розгляді із використанням сакраментальних фраз. Та у випадку недотримання встановленої процедури, є можливість ухвалення автоматичного рішення не на користь порушника.

Аналізуючи думки вчених із цього приводу, можна дійти висновку стосовно того, що в класичному римському праві мала місце більше система правової норми, а ніж системи позовів. Окрім того, остання мала досить формальний характер. Адже звертаючись до Закону XII (далі – Закон) таблиць, спеціально створеного акту в 451 р. до н.е., було положення стосовно того, що у випадку затримання або неявки особи на судове засідання, рішення могло бути прийняте на користь іншої сторони.

Окрім того, в Таблиці III Закону, визначалось, що після визнання боржником боргу або прийняття відповідного рішення, йому (боржнику) має даватися пільгові 30 днів. Після встановленого терміну позивач має привезти останнього до суду, тобто виконати рішення.

В Таблиці XII, згадувалось про те, що будь яке рішення народних зборів має силу закону [1].

Посилаючись до Закону є цікавим факт його створення та самих мотивів його появи. Як було встановлено вище 451 – 450 р. до н.е. плебеї потерпали від боргів, від утисків патриціїв. Плебеї в свою чергу, через постійну скруту, відмовляються йти у військовий похід та покидають Рим, створюючи власний табір. Патриціям нічого не залишається, як почати переговори. Основною вимогою плебеїв є утворення кодифікації звичаєвого права. Протягом 451 р. до н.е. було написано 10 таблиць, проте так, як вони не відображали повну кодифікацію тодішнього звичаєвого права, було прийнято рішення про створення ще 2 таблиць децемвірами. Таким чином Закон отримав свою назву. Проте до нашого часу Закон XII таблиць повністю не зберігся та містяться в окремі положення в творах Цицерона, Ульпіана, Гая і т. д.

Переходячи, до характеристики формулярного процесу та порівнюючи його із легісакційним, необхідно сказати, що він передбачав більш спрощену процедуру звернення до суду та самі стадії судового процесу були дещо спрощені. Це відбулося тому, що подача позову передбачала подання останнього в усній формі, після якого претор складав документ, що називав формулою. Характеризуючи, даний проміжок часу, характерною кодифікацією є Дигести Юстиніана. Дещо охарактеризую час та вимогу їх прийняття. З початком 235 р. починається так звана «Криза III століття», що являла собою занепад економіки, торгівлі, зміною влади, внутрішніми та зовнішніми воєнізованими сутичками. Окрім того, на ряду із цими факторами, закономірно, що юриспруденція також приходить в занепад. Зосередження абсолютної влади в руках монархії, призводить до того, що в 426 р. був прийнятий Закон «Про цитування», в якому зазначалось ім'я 5 юристів, чії думки мали місце для суду. В 527 р. Юстиніан I заходить на трон, він мріяв не лише про славу воїна, а й про славу видатного законодавця. Тому, 30.12 533 року, затверджується досить значна збірка законів Дигести [3].

Цікавою була частина 1 II Титулу, в якій сказано, що цей едикт встановлює положення найбільшої справедливості і не може викликати чиєсь обґрунтоване невдоволення: бо хто ж стане відкидати, щоб по його справі було винесено таке ж рішення, яке він сам виносить для інших або доручає винести? В частині 1 Титулу III зазначено, що той вважається не підкорився рішення, хто не виконає все, що міститься в рішенні.

Треба зазначити, що під час виникнення формулярного процесу, виник інститут мирової угоди, діяв інститут визнання позову, під час якого відповідач міг визнати претензію позивача. В свою чергу позивач, вже тримав позов про виконання, наче уже було винесено рішення [4].

Стосовно співвідношення екстраординарного процесу необхідно сказати, що думки вчених розділились. Одні (І. А. Покровський) зазначає, що в даному процесі відсутні стадії розгляду, інші (Л. М. Загурський), що таких процес має місце лише при повній безспірності справи. Насправді, ж з початку III ст. даний процес поступово замінює формулярний процес. Цікавим є факт появи офіційного запрошення на судовий розгляд. Неявка відповідача на який, вело до ухвалення рішення за доказами представленими позивачем. З'являється процедура подачі апеляції на рішення суду. Проте заочні рішення до апеляції не допускались [3].

Таким був історичний опис того часу. Говорячи про теоретичні проблеми класифікації судових рішень, можливо вже встановити деякі з них.

За моделлю розгляду цивільних справ:

- рішення в легісакційному процесі;
- рішення в формулярному процесі;
- рішення в екстраординарному процесі;

Окрім того, можливо виділити прийняті рішення за періодом часу, та тим, хто приймав рішення.

За періодом в часі:

- 4 ст. до н.е.;
- II ст. до н.е.;
- III ст. н.е.

За тим, хто приймав рішення:

- претор;
- суддя;
- магістратор;
- консули і т. д.

Проте, необхідно сказати проблеми теоретичної класифікації прийняття рішень в даному періоді часу Давнього Риму є в тому, що кодифіковані акти майже не збереглися та дослідження даного періоду є досить проблематичним та носить формально суб'єктивний характер [2].

Список літератури

1. Конституція України: Закон України № 254к/96-ВР від 26.06.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 16.01.2019)
2. Зуб О. Ю. Спрощені судові процедури: досвід Давнього Риму. 2014. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Unzap_2014_3_14 (дата звернення: 16.01.2020).
3. Кармаза О. О., Короед С. О. Цивільний процес (загальна частина): навч. посібник. 2-е вид., доп. і перероб. / кол. авт. ; кер. авт. кол. к.ю.н., доц. А. В. Коваленко. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ ; Ліра ЛТД, 2017. 192 с.
4. Сенік С., Оприско М. «Проблеми теорії та практики перегляду судових рішень у зв'язку з нововиявленими обставинами в цивільний судочинства», канд.юрид. наук, Київ, 2015. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/v9/6.pdf> (дата звернення: 16.01.2020).

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**ІННОВАЦІЙНА ПАРАДИГМА РОЗВИТКУ
ЕКОНОМІКИ, ФІНАНСІВ, ОБЛІКУ ТА ПРАВА**

**Збірник тез доповідей Міжнародної
науково-практичної конференції
(15 вересня 2021 р.)**

Українською, польською, англійською та російською мовами

Відповідальний за випуск: Загородний І. Д.

Технічний редактор: Нестеренко В. О.

Художній редактор: Михайленко К. В.

Коректор: Остаповець Н. М.

Дизайнери й верстальники: Артеменко А. А, Григоренко Л. О.

Підписано до друку 14.09.2021 р. Формат 60x90/16

Папір офсетний. Друк – ризографія. Умовн. друк. арк. 5,8

Гарнітура Times New Roman.

Наклад 500 примірників. Зам. № 12893

Надруковано у ФОП Сидоренко А. В.

Свідоцтво про державну реєстрацію серія В01 № 710364 від 07.01.2007 р.

36000, м. Полтава, вул. Дмитра Коряка, 3

Всі права захищені.

Відповідальність за зміст матеріалів несуть автори.

Редакційна колегія може не поділяти думок авторів.

Офіційний сайт: <http://www.economics.in.ua>

